

JESUCRIST A L'ART INQUER

Inca, Pasqua 1996

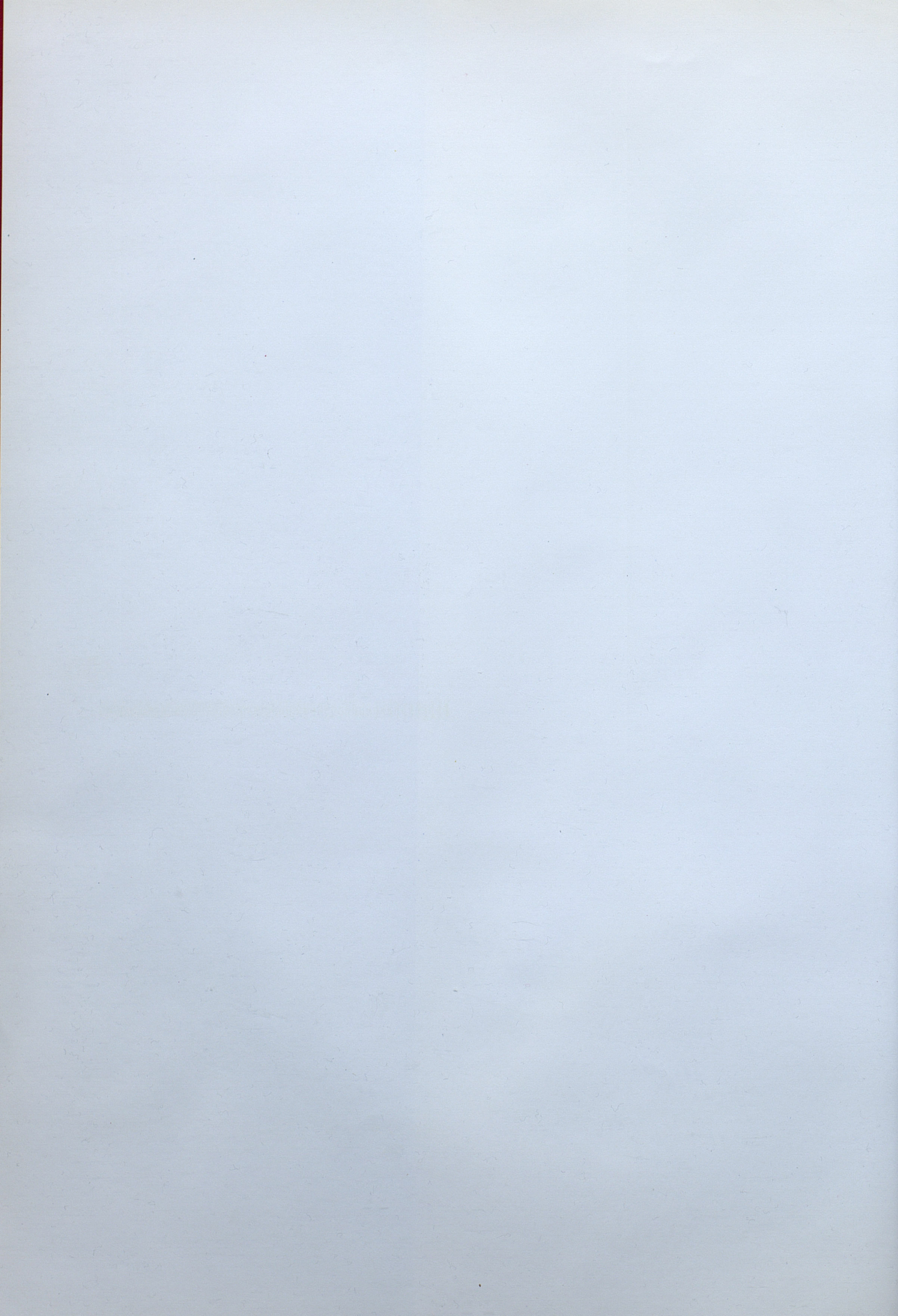

JESUCRIST A L'ART INQUER

**Exposició del patrimoni artístic d'Inca
sobre Jesús en la seva vida, passió i resurrecció
i en l'Eucaristia**

**En el cinquantè aniversari de la fundació
de la Confraria del Sant Crist**

**Pasqua de 1996
Inca (Mallorca)**

Portada:

Retaule del Nom de Jesús, atribuït a Gaspar Oms,
datat a 11 de març de 1587, de la parròquia
de Santa Maria la Major.
(Fotografia de Donald G. Murray).

Disseny i impressió: **GRÀFIQUES MALLORCA** - Tel. 50 14 02 - Inca
Filmació de fotolits: **DIFSA** - Tel. 46 63 66 - Palma
Dipòsit legal: P.M. 469 - 1996

La Parròquia de Santa Maria la Major
i la Confraria del Sant Crist d'Inca

agraeixen a

GRÀFIQUES MALLORCA

i a

DIFSA

disseny i fotocomposició

la generositat en l'edició d'aquest catàleg

i a

Foto Payeras

l'ofrena de les fotografies que l'il·lustren.

Entitats que han col·laborat
en l'exposició
"JESUCRIST A L'ART INQUER"

GOVERN BALEAR
Conselleria de Cultura,
Educació i Esports

**Consell Insular
de Mallorca**
Comissió de Cultura i Patrimoni

AJUNTAMENT D'INCA

 "la Caixa"

"SA NOSTRA"
CAIXA DE BALEARS

ÍNDIX

<i>Jaume Puigserver, T.O.R.</i>	Presentació	11
<i>Gabriel Llompart, C.R. i Joana M. Palou</i>	Del “Bon Jesús” al “Crist Pasqual” Petita galeria de retrats familiars	13
<i>Pere-Joan Llabrés</i>	Culte i devoció al Sant Crist d’Inca	19
<i>Josep Coll</i>	La història de la Confraria del Sant Crist d’Inca	33
<i>Miquel Duran</i>	Poemes inquers al nostre Sant Crist: Al santerist d’Inca	35
<i>Andreu Caimari</i>	Himne al Sant Crist d’Inca	36
<i>Miquel Colom, T.O.R.</i>	El Sant Crist d’Inca	37
<i>M. Toneu, M. Diaz, A. M. Claverol</i>	Les restauracions de “El taller de Natzaret” i de la “Mare de Déu del Roser”	39
<i>José M. Pardo</i>	Memòria dels treballs de conservació i restauració d’algunes obres del patrimoni artístic d’Inca	41
<i>Roser Alomar</i>	Sis pintures de Sant Bartomeu d’Inca, restaurades	43
	Catàleg de l’exposició “Jesucrist a l’art Inquer” (Segles XIV - XX)	47

PRESENTACIÓ

En quatre anys la parròquia de Santa Maria la Major ha tingut la satisfacció de presentar dues exposicions: la primera, en commemoració del XXVè aniversari de la coronació pontifícia de Santa Maria la Major, l'any 1992, sota el títol **L'art marià inquer**, i ara, en aquest any de 1996, la titulada **Jesucrist a l'art inquer**, amb motiu del cinquantenari de la fundació de la Confraria del Sant Crist d'Inca.

Sens dubte les dues imatges més emblemàtiques del nostre patrimoni religiós inquer són la de Santa Maria la Major i la del Sant Crist. L'una i l'altra han estat font d'inspiració de poetes, escriptors, pintors i amants de la música, els quals ens han deixat constància de la seva obra amarada de sentiments de fe i amor envers Inca.

Però sobretot és la fe del nostre poble que sempre s'ha trobat ben a prop, en qualsevol moment de la seva vida, amb la mirada amorosa de la Mare i amb els braços, sempre oberts, del seu Fill. En aquestes belles imatges els cristians d'Inca hem gaudit d'empenta i coratge per celebrar i mantenir viva la fe i l'esperança.

El patrimoni d'art cristològic de l'església d'Inca és una vertadera mostra de pietat i vida cristianes. Fent un recorregut per les nostres esglésies, convents i col·leccions particulars hi trobam talles i pintures d'una extraordinària qualitat: La Sang del monestir de Sant Bartomeu, el Sant Crist de Sant Francesc, el de Sant Domingo, el de l'ermita de Santa Magdalena..., i tantes i tantes imatges de Jesús que romanen a les nostres parròquies i convents i que no són peces d'ornamentació sinó el fruit de la fe d'un poble que proclama i celebra que Jesús és el Senyor.

A tothom l'agraïment de la Parròquia. A les entitats que han fet possible aquesta exposició, la restauració d'algunes peces i la publicació d'aquest catàleg: la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear; el Consell Insular de Mallorca (Comissió de Cultura i Patrimoni); el Magnífic Ajuntament d'Inca; la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya; les entitats bancàries "La Caixa", i "Sa Nostra". Al senyor Rafel Payeras pel seu treball fotogràfic. A Gràfiques Mallorca per la seva generositat ben demostrada que ha fet possible l'edició d'aquest catàleg. Als qui han tingut la iniciativa Mn. Pere Joan Llabrés i la confraria del Sant Crist d'Inca. Als restauradors Josep M. Pardo, Roser Alomar, Joana Llabrés, Maite Toneu, Marta Díaz, Anna M. Claverol i Lourdes Sicart. Al director del servei de restauració de béns mobles de la Generalitat de Catalunya, Sr. Josep M. Xarrié. Als qui han assessorat aquesta mostra, P. Gabriel Llompart C.R. i senyora Joana M. Palou. Al nostre escolà Miquel Perelló i a tots aquells altres que han col·laborat amb la seva disponibilitat.

Que la creu de Jesús, enlairada sobre el Calvari, que tant ens motiva per seguir fent el bé, així com la seva resurrecció, ens donin la certesa i la confiança que les nostres vides estan sempre en bones mans, en les mans i els braços del nostre Sant Crist.

Fra Jaume Puigserver T.O.R.
Rector de la parròquia de Santa Maria la Major

*Inca, 25 de març de 1996,
solemnitat de l'Anunciació del Senyor.*

DEL “BON JESÚS” AL “CRIST PASQUAL”

Petita galeria de retrats familiars*

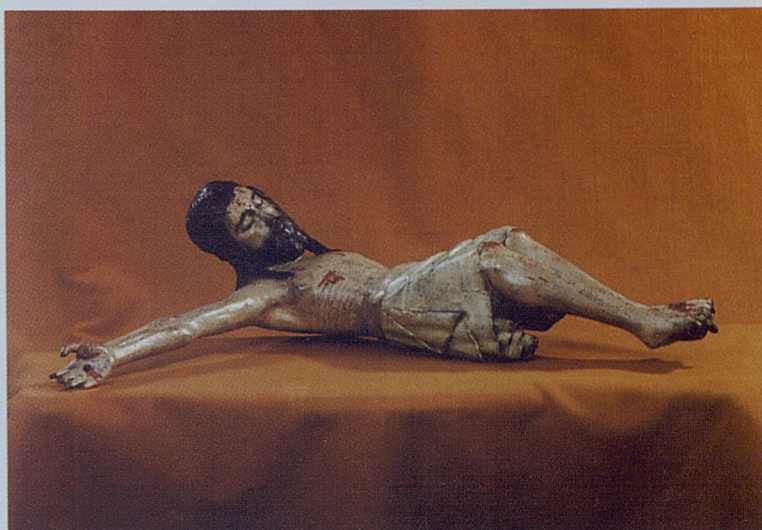
per Gabriel Llompart, C.R.
i Joana M. Palou

Aquell gran coneixedor de la tradició mallorquina que fou fra Rafel Ginard Bauçà, quan li mostraven una glosa i li demanaven la seva procedència, o li advertien del seu color local, solia tenir una resposta tòpica i típica, que li servia per encetar saborós comentari: “A Mallorca, tot és pertot”. Aquest era el seu principi general. A continuació, seguia sempre una aguda observació concreta.

Una presentació de les formes que la tradició del Pla de Mallorca ha usat per referir-se a Jesucrist, des que memòria d’home ho recorda, ha de començar per força amb la consigna del franciscà trescadador i pastorejador de la nostra cultura ancestral. Inca, cor de l’illa -encara que el centre geogràfic sia Costitx- participa, amb tota la forania i la ciutat de Mallorca, d’una antiga i rica tradició de noms i usances, d’imatges i connexions que servien a les successives generacions per expressar les vivències i experiències personals i col·lectives del seu cristianisme secular i popular.

La tradició oral -que baixa de boca de pares en boca de fills- i el patrimoni artístic -que sura damunt les onades de les generacions successives- donen fe de l’existència d’aquest cabal d’aigua viva, brollat del campanari i de la parròquia, dels sagraments i dels sermons, de les pregàries i de les reflexions davant les imatges venerades pel grup col·lectiu i pels individus particulars.

No cal dubtar que Inca ha sabut de cor viure

El Sant Crist del cor de la Parròquia major, restaurat amb motiu d’aquesta exposició.

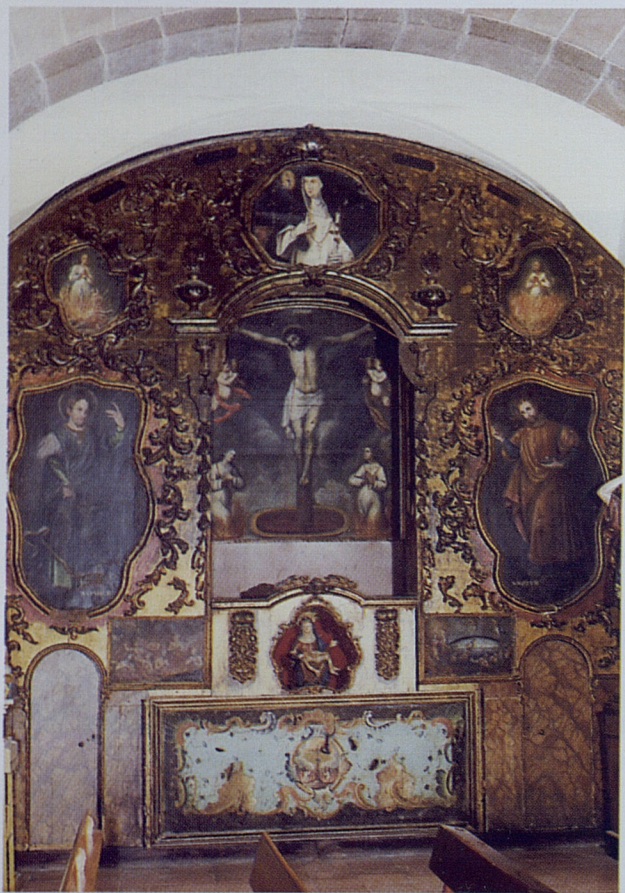
la seva fe cristiana, la qual per una banda es viu de present -i això ho saben els feels- i d’altra, la coneixen els historiadors -que escorcollen el passat i destriuen les anelles que els segles han deixat marcades dins l’arbre de l’avior i dins el tresor afectiu sempre -i efectiu alhora- que es conserva en el patrimoni local.

Una exposició que mostri *Jesucrist a l’art inquer* ha de reflectir per força les formes generals amb què Mallorca, a través dels segles, ha rebut i remodelat el missatge cristià, tot tenint en compte la importància d’una vila que estava a mig camí d’una ciutat portuària i mercantívol com era la ciutat de Mallorca i d’un port menor però estratègic com era el d’Alcúdia. D’ordinari, el rector de la parròquia d’Inca solia esser un canonge o rector de la primera parròquia de Ciutat de Mallorca (Santa Eulàlia) i comptava d’altra banda amb convent de

* Aquesta exposició sumària no duu notes. Qui desitgi saber més, pot consultar el catàleg de l’exposició “Eucaristia” presentada a la Llonja de Palma l’any 1993. Palma, Govern Balear, Bisbat de Mallorca 1993.

franciscans des d'un principi (any 1325) i de dominicans des de 1604. Afegim-hi el testimoni de les monges enclaustrades. El missatge evangèlic dels temples de la vila era, doncs, amarat de saba eclesiàstica i de saber religiós. I aquest tremp, dels temples passava als feels que els freqüentaven i els seguien en el ritme planer de les setmanes cosseres i de les festes interstícies sempre agraïdes.

Capella de les Ànimes de Sant Domingo.

El Salvador

Val a dir que, encara que sembli no conservar-s'hi cap relíquia, els inquers del segle XIII varen tenir devoció al **Salvador**, nom que s'ha conservat a Felanitx i Artà i que un temps va servir per batiar cristianament el Puig Major. Els inquers que tenien la tirada cap a la serra visitaven l'ermita de Sant Salvador d'Almallutx.

Encara tenim constància avui que el Sant Crist del convent dels frares mercedaris de Palma es coneixia amb el nom del **Salvador**. En conseqüència podem, ben segurs, afirmar que els primers crucifixs que es varen venerar a la parròquia i als convents en la transició del Romànic al Gòtic eren invocats als seus altars amb aquest apel·latiu. I es

pogué resar davant ells dient:

*Dolç Salvador, beneïu-nos,
penetri el cor vostra paraula;
d'amor humil i fervorós
ompliu-nos l'ànima i salvau-la.*

Santerists i "La Sang"

Inca ha conservat no res menys que cinc sant-crists ben notables, netejats i restaurats per l'expert Josep M. Pardo mentre es preparava aquesta exposició (1995). Són "la Sang" de la església de Sant Bartomeu, el "Crist del Davallament" de Santa Maria la Major, el "Crist de la sagristia" de Sant Francesc, el "Crist del cementeri de les Monges Jerònimes" i la figura menor que presidia el cor de Santa Maria la Major. I encara no hem anomenat el que té més devoció popular que presideix avui encara la primera capella entrant a la parròquia major.

Aquest Crists són obra gòtica i es remunten al segle XV. El prototip n'és "la Sang" de Sant Bartomeu... (Vegeu fig. 32, 33, 34, 35, 48).

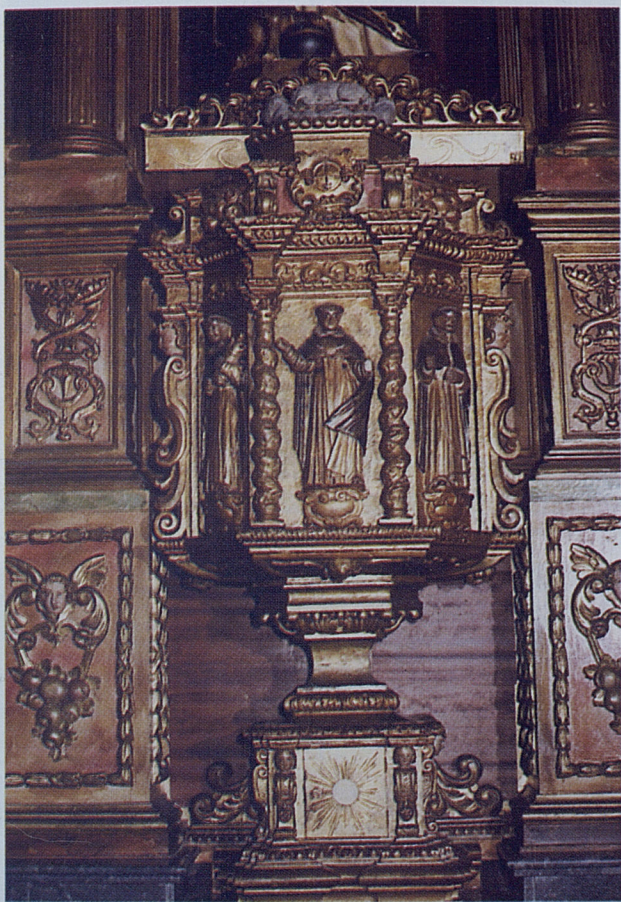
El lector pot sentir curiositat del perquè era anomenat "la Sang" aquest -i altres Crists mallorquins-. El cas és que, a mitjan segle XVI es va introduir a Mallorca la devoció a la sang preciosa vessada pel Senyor en la seva Passió. I a l'Hospital General de Ciutat de Mallorca es va penjar la imatge, tan coneguda, de "la Sang de Jesucrist". Al mateix temps es començà a treure-la en processó el Dijous Sant (1564). L'impacte que tengué aquesta novetat religiosa va determinar que, a la majoria de pobles de l'interior, es posassen imatges de "la Sang", que eren crucifixs que solien degotar la sang preciosa dins una piscina en què es mesclava amb la sang dels disciplinants que l'acompanyaven en processó.

Així va arribar un dia a Inca el moviment de confraries de la Sang i de la Vera Creu que procedia de la península ibèrica i que aquí probablement ja va esser venerada a l'Hospital d'Inca i que feia la capta per les possessions demanant blat pels malalts i repartint estampes, rosaris i qualque raig d'aiguardent per alegrar no sols el cor sino també la gargamella dels pagesos del terme.

Un altre titular que solien rebre des del segle XVI els antics Crucificats era el de "les Ànimes".

La devoció al Purgatori es fa envant, relacionada amb el culte als difunts, en el segle XV, i a primers del XVI ja consta de l'existència de les primeres capelles d'Ànimes. Tant a Santa Maria la Major, com a Sant Domingo i a Sant Francesc hi ha capella de les ànimes i sempre està presidida per un Crist Crucificat. Les figuracions del purgatori solien mostrar l'anomenat "pont del purgatori" -com es pot veure, en detall, al retaule de la capella corresponent de Sant Domingo-, la "piscina de la sang" -de què hem parlat abans- i les ànimes enfocades per la caritat i salvades per la gràcia perdona-dora del Senyor.

Expositori de Sant Domingo (s. XVII).

Així ho expressava un poeta anònim del segle XV:

*Als teus peus, Jesús, me llance
dient "peccavi", Senyor;
no em denegueu perdonança,
puix en el Calvari amb llança
m'heu obert lo flum (=riu) d'amor.*

El Bon Jesús

Amb això pot pensar el lector que hem oblidat el nom més corrent, més propi i específic de la

devoció mallorquina al Senyor. L'evangelí del primer dia de l'any ens recorda el nom propi imposat al fill de Déu i de Maria: Jesús. A Mallorca li solen dir sempre "el Bon Jesús". És una expressió que s'ha fet casolana, familiar i tendra. Ha de venir del fons de l'Edat Mitjana i la trobam per primera vegada en el nom de les naus portugueses que freqüentaven el port de Palma: "bon Jesús". No sabem ben bé les circumstàncies de la propagació d'aquest afectuós apel·latiu perquè era emprat sobretot dins la tradició oral. Es pot imaginar que foren els frares dels convents de la tradició franciscana i dominicana els que varen fer la propaganda dins les famílies de la devoció confiada i amorosida a Jesús, traient aquest bessó de dins una altra expressió popular més antiga i que es troba viva dins els formularis diocesans dels sacraments de finals de l'Edat Mitjana. Aquesta fórmula, de gran envergadura i de més antic origen, és reial, majestàtica i ve dels temps feudals. És la del "Senyor de tot lo món".

Encara qualche padrineta inquera pot esser que resi avui entre altres invocacions que acompanyen els Parenostres del final del Rosari: "Un Parenostro an el Senyor de tot lo món, que no mos mat que no mos perdon". La imatge plàstica de devoció que correspon a aquest concepte religiós de potència i de respecte tampoc es veurà a l'exposició de la primavera de 1996. Es conserva dins protocols dels arxius insular, dins la documentació jurídica (fórmules de jurament) o la litúrgia (llibres de rís i altar). És la figura de Jesucrist, assegut en trono com a Rei i envoltat dels símbols del quatre evangelistes. Ens arriba de molt lluny, diguem des del temps de Carlemany, de la tarda antiguitat. Els historiadors de l'art designen així "el Senyor de tot lo món" de les nostres padrines: "el Pantocràtor". Es correspon amb el terme grec que els catius o catives grecs que treballaven les possessions insulars havien après quan eren infants de catecisme a les esglésies de Grècia o dels Balcans, al fons de la Mediterrània.

Els nostres avantpassats ja no el pintaren a les nostres esglésies de les illes; ells els havien pintats i invocats en els absis dels temples del Pirineu quan Mallorca encara era terra de moros.

La vida del beat Ramon Llull, l'antic predecessor del nostre cristianisme i el modern precursor del nostre ecumenisme, empra encara algunes voltes l'expressió "el Salvador". Però quan es va traduir del llatí al català la vida original en lloc de posar "Salvador" varen traduir senzillament

“Jesús”. Aquesta era la pietat confiada que predicaren entre nosaltres els frares medievals. El “Salvador” o “el Senyor de tot lo món” eren més propis dels monjos primitius, els premostratosos d’Artà, els templers de la Serra de Tramuntana i els cistercencs de Santa Maria la Real d’Establiments.

La Trinitat

Dins la pietat popular mallorquina hi ha dues formes de representació i denominació substancials. Les que vénen directament de la fórmula de fe del Baptisme, del Credo i del senyal de la Creu: és a dir la Trinitat, Pare, Fill i Esperit Sant. Quan comença el dia (senyal de la Creu), quan comença la setmana (la missa del diumenge), quan comença la vida cristiana (Baptisme) s’empra la solemne fórmula substancial. Una manera de representació de la Trinitat la tenim a l’exposició en la tradició del betlem mallorquí. Dins la cova, per damunt de Jesús amb la Sagrada Família, hi ha sempre “la Glòria” i en el fons de la Glòria es veu la figura del Pare i la colometa de l’Esperit Sant. Així va esser com el poble va rebre i transmetre *la figuració de la Trinitat*, que no se solia expressar amb freqüència al culte litúrgic de forma plàstica però que és la columna vertebradora de la fe cristiana. Una bella representació compareix a l’Exposició d’Inca 1996, de l’època barroca, però que té els seus antecedents en l’ermita de Trinitat de Valldemossa, del temps de Ramon Llull (la grandesa del paisatge) i a la capella de l’absis de la posterior Seu de Mallorca, la Capella de la Trinitat instituïda i pagada pels reis de la nostra dinastia (la grandesa del culte a Déu). (Vegeu fig. 2).

El Nin Jesús

La devoció a l’infant Jesús, i la devoció a la *Sagrada Família* van lligades al temps de Nadal en la litúrgia i en la Tradició artística i popular compareixen als finals de l’Edat Mitjana i en la Reforma interiorista típica del Concili de Trento, que reviscola l’anterior.

*Bon Jesús petit i ros,
Vós sou un sol d’hermosura,
benaurada la criatura
que, en morir, se’n va amb Vós.*

Tot aquest món de pietat casolana, de cançons, de codolades i redolins, entreteixit de relacions entre mares i infants, que han recollit els nostres folkloristes (i han oblidat els actuals mitjans de

comunicació) va anar nuat en el seu moment amb les confraries piadoses dels frares de l’avior. La història de l’Art mallorquí està encara molt endarrerida. El dia que s’identifiqui el pintor del magnífic retaule de la Sagrada Família de Sant Bartomeu d’Inca sabrem qui era un dels artistes més delicats del Barroc insular (segle XVII). La tela ha estat restaurada per aquesta exposició per la inquera Joana Llabrés (1995), (fig. 14). La confraria del Nom de Jesús es típica de totes les esglésies de frares dominics de Mallorca. L’estatueta de Jesús Nin (segle XVII) i la imatge pintada, emblema de la confraria, que pertany a finals del segle XVIII, es poden també admirar a l’exposició i ens mostren com la devoció al Cor de Jesús es va integrant dins els motlos iconogràfics anteriors sense canviar-ne l’orientació sentimental. (Vegeu fig. 11 i 12).

Aquest cor, representat amb detalls anatòmics, sortits d’una làmina d’estudiant de medicina, ens mostra l’acompassament cultural de la ciència experimental de l’època a l’art popular. L’Església comença a parlar cada dia amb els termes concrets que els al·lots solen descobrir a la matança anyal o amb la freqüentació dels barbers que feien les sagnies als padrins. Deixem de costat si l’encerta o no, però és evident que la catequesi popular es manté al dia dins l’església. Aleshores no hi havia gairebé

L’“Esclavitud eucarística” al retaule de Sant Bonaventura (Sant Francesc d’Inca).

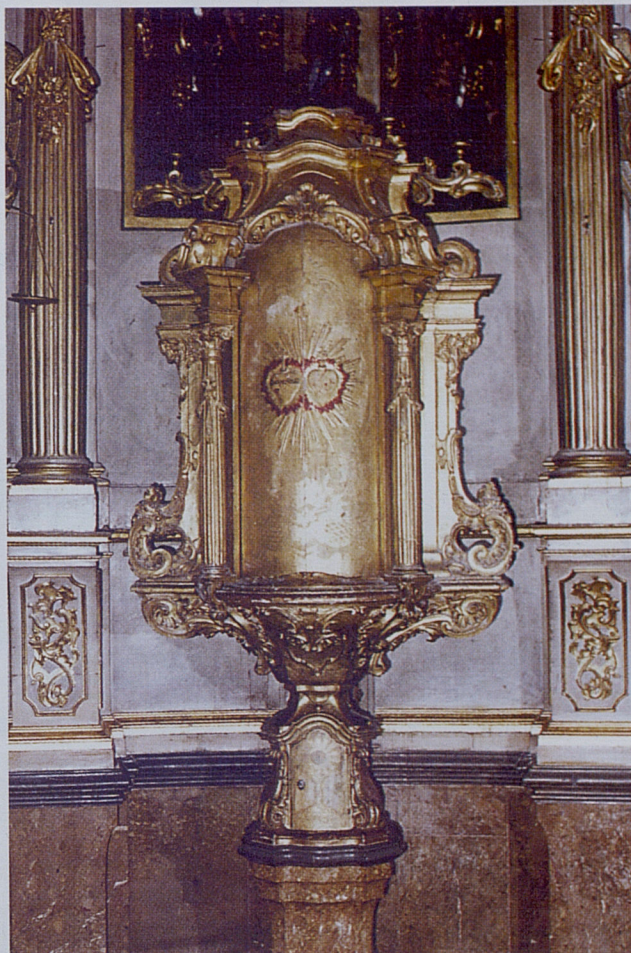
escoles de nivell sinó a Ciutat. Als pobles, la gent es feien homes a l'escola de la vida.

Una "esclavitud" eucarística

La pietat del Barroc, naturalista i sentimental al mateix temps, cercant fórmules adients amb la mentalitat popular va estendre per tot Mallorca, dins els cercles franciscans, un programa que va tenir molt d'èxit entre els grups de devots i de beates. No va durar molt de temps perquè la Santa Seu que l'havia aprovat l'any 1650 el va vetar l'any 1675. Però, a jutjar pel que contenen els cronistes locals, va ésser molt ben rebuda. Es tracta de la confraria anomenada oficialment "Rebaño del Bon Pastor i més perfecta esclavitud de Jesús Sacramentat, Maria Immaculada i Josep Just". En aquell temps no hi havia normalització lingüística i les befes del "rebaño" han arribat fins als nostres dies. Però no cal negar que estam en presència d'un moviment piados en el qual es conjunten les arrels bíbliques (el Bon Pastor), la devoció al Cor de Jesús, la consideració de la Sagrada Família, les pràctiques eucarístiques (de la Comunió de devoció fins a les anomenades Quaranta hores), la imitació de la Verge Santíssima i una vida espiritual intensa. Llàstima que el magisteri romà trobàs que el misticisme de les anomenades "esclavituds" podia derivar en variants malaltisses o aberrants. El renou de cadenes dels esclaus del tràfic americà eixordava els bisbes mentre que els grups d'esclaus i esclaves de diferents castes místiques se sentien assegurats si el cap de la cadena estava en tan bones mans com les del Salvador. Els pastor i pastores de la noblesa d'en Watteu i d'en Goya venien a estar doblats *avant lettre* pel *Bon Pastor* i la Divina Pastora. La devoció a aquesta es va imposar dins els cercles de pietat caputxina però la franciscana del Bon Pastor va trobar enemics acèrrims. I es féu marxa enrera, mantenint-se damunt les pautes i guardes de l'evangeli. "De lo sublime a lo ridículo no hay más que un paso". I la poesia posterior de mossèn Jacint Verdaguer ens ha donat bones lliçons, el que en deien abans "lecciones de cosas", en aquest respecte.

Els "passos"

Tenim encara a Mallorca dues formes de devoció, de forta impregnació bíblica, que han deixat -com és lògic- la seva empremta dins el patrimoni cultural inquer. Es tracta de la devoció al *Rosari* i de la devoció al *Via Crucis*. El Rosari entrà a Mallorca en el segle XVI mentre que el Via

Expositors de Santa Maria la Major (a dalt) i de Sant Bartomeu (a baix). (s. XVIII)

Crist Ressuscitat beneint i amb la creu (Retaule del Roser de M. Llopis, abans de la restauració. Foto Carles Aymerich (1995), (Vegeu fig. 3).

Crucis no s'introduí fins el segle XVIII. Encara que ens sembli estrany, a la majoria d'esglésies mallorquines no hi havia recitació pública del rosari els horabaixes, al començament del segle XVIII. Els noms dels carrers veinats a les parròquies dels pobles de Mallorca que recorden episodis o "passos" del Via Crucis (carrer de la Verònica, carrer del Cirineu, carrer de l'Agonia) daten, doncs, a tot estirar, del segle XVIII. Així s'ha incrustat en l'urbanisme la pietat. Perquè, per posar en moviment una processó nombrosa, seguint les catorze estacions en dies senyalats de quaresma, de Penitència o de Setmana Santa (al principi sols eren dotze, d'on ve el nom dels "Dotze Sermons" el Via Crucis tradicional del Dia del Ram) calia, per raons d'espai, marcar un itinerari a l'aire lliure que després prenia caràcter rutinari o repetitiu, sobretot si s'hi posaven "les creus" o "les estacions" o parades successives, fixes a les illetes obrades de fusta, tallades de pedra o vidriades de ratjola.

Si es considera bé tant la devoció al Rosari com la del Via Crucis són exercicis piadosos centrats cristològicament. I que donen un ampli ventall de possibilitats i llibertats tant personals com col·lectives. Estan a l'abast, tant de persones que filen directament la paraula de Déu recollida a la

Bíblia, com de gent senzilla i analfabeta que sols pot seguir el fil de les figures d'imatges a l'església o als fulls d'empremta popular.

El Crist Pasqual

Avui en dia al centre de la Setmana Santa, li deim el Triduum Pasqual. I sembla que tot el nostre culte giri més que mai entorn a l'eucaristia, a l'acció litúrgica que ens posa en comunió amb el Crist mort i ressuscitat, com ho deim des del Concili Vaticà II: el Crist Pasqual.

Les representacions típiques del Crist Pasqual són les processionals usades en la processó característica de la matinada de Pasqua, la processó de l'Encontrada. Aquestes imatges solen esser còpies literals de les que es feren a Ciutat a principis del segle XVII quan la Seu va introduir a la diòcesi de Mallorca l'esmentada processó. Segueixen el Crist ressuscitat propi de la pintura gòtica que beneeix amb una mà i que porta amb l'altra mà la creu amb el banderí issat.

Però si bé es considera el Crist Pasqual es pot trobar en les figuracions que donen cos a la fe en la presència sacramental en el sagrari, des del temps del Renaixement. Llavors va aparèixer la imatgeria que se sol dir del "Salvador", en què el Crist presenta l'hòstia als feels o, abans d'aquesta, la figuració del Sant Sopar amb els deixebles. La porta del sagrari antic de Santa Maria la Major segueix el patró del retaule gigantí de la Seu de Ciutat anomenat del "Corpus Christi". Mostra el Sant Sopar. En una peça cisellada per l'escultor Jaume Blanquer i que segueix l'esquema del famós llibre d'homilies dibuixades que va compondre el jesuïta mallorquí P. Jeroni Nadal a les carreries del segle XVI, il·lustrat per gravadors flamencs. Així aquesta exposició iconogràfica ens duu de la vida del Crist al Crist de la vida, de la paraula al sagrament.(Fig. 72).

Ens plau per acabar dar les gràcies als rectors de les parròquies i convents d'Inca (sense oblidar el P. Miquel Colom) per les seves facilitats i a mossèn Pere-Joan Llabrés per la seva convidada a fer aquestes puntades de brodat mallorquí al tema cabdal del Crist a l'art i a la tradició illenca. Sols ell sap el que és seu en la nostra exposició escrita i en l'exposició artística que ell ha comissariat ara a Inca. Tot sumat, moltes mercès.

CULTE I DEVOCIÓ AL SANT CRIST D'INCA

per Pere-Joan Llabrés i Martorell

Prou és sabut que la imatge de Jesús crucificat ha gaudit, des de l'Edat Mitjana, d'una estimació privilegiada en el culte litúrgic i en la devoció del poble. Si l'art cristià més antic refusà de representar Jesucrist clavat a la creu, a partir del s. VI sovintegen les imatges del Senyor triomfant des de la creu, representació que difongué arreu de la Cristiandat l'art bizantí. A partir del s. XI es va introduint la figura del Crist mort, amb el cap inclinat cap a la dreta i adormit plàcidament, amb els ulls clucs; és la imatge que difon l'art romànic que manté el hieratisme tradicional dels bizantins. El crucificat conserva al cap la corona reial. Quatre claus fixen la imatge de Jesús mort a la creu, ja que els peus resten separats amb un clau cadascun. El gòtic, a partir del s. XIII, plasmà la figura del Sant Crist que ha arribat fins als nostres dies: en agonia o havent expirat, baró sofrent i coronat d'espines, amb els peus enclavats un damunt l'altre, encarna la imatge del Redemptor que atreu la compassió dels feels. El Renaixement afegí la perfecció anatòmica i el barroc accentuà el dramatisme medieval.

1. IMATGES DEL SANT CRIST A INCA, ABANS DE 1607

La primeria del s. XVII marca una línia divisòria en aquesta monografia que presentam. Efectivament, el punt de partida de la devoció popular inquera al que és per *antonomàsia* el **Sant Crist d'Inca**, el constitueix la tradició de la suor que vessà, a partir del 29 de setembre de 1607, la figura de Jesucrist més venerada de la nostra ciutat. Comencem, però, la història de més enrere i vegem què ens diuen els documents conservats sobre la devoció inquera a imatges del Sant Crist.

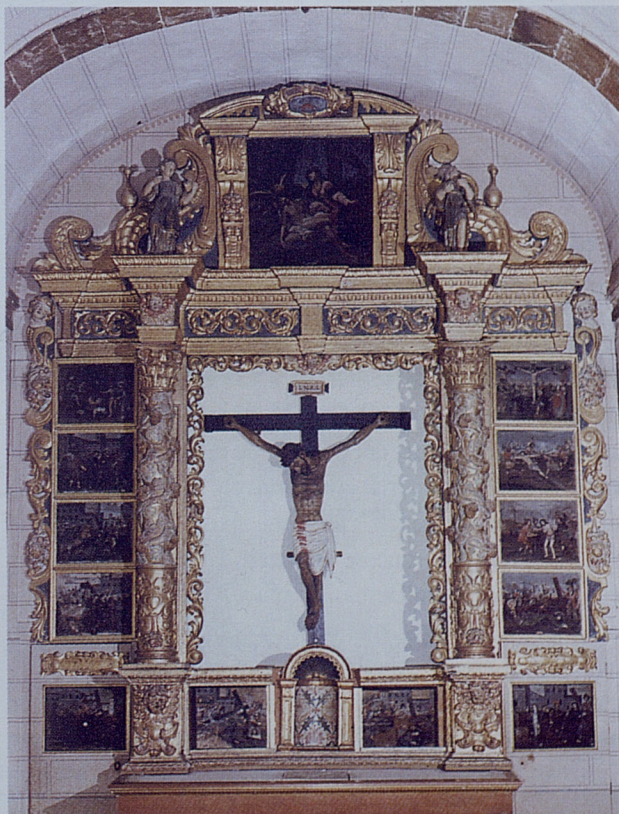
La figura, o figures que, col·locades damunt els altars, en el cor, o en altres indrets de culte i devoció, veneraren els inquers a les esglésies que bastiren al s. XIII: Santa Maria, Sant Bartomeu i Santa Maria Magdalena del Puig, foren certament santerists romànics, consemblants al que encara conserva la parròquia ciutadana de Sant Jaume: el Sant Crist del Sant Sepulcre.

Si hem perdut les imatges d'aquest tipus, sí que Inca es pot gloriari -i queda ben palès en aquesta exposició de "Jesucrist a l'art inquer"- de conservar cinc imat-

ges de santerists gòtics: el de La Sang, el del cementeri monàstic de Sant Bartomeu, el de la sagristia de Sant Francesc, el del Davallament i el del cor de Santa Maria la Major. Són imatges esculpides entre els segles XIV i XVI, anteriors, doncs, al Sant Crist d'Inca.

La visita pastoral del bisbe Arnedo de 1564 a Inca només esmenta una figura de santerist, a l'església de Sant Bartomeu. Hi tenia un altar⁽¹⁾ i potser l'hem d'identificar amb La Sang, per bé que els biògrafs de Sor Clara Andreu, que residí al monestir jerònim inquer des de 1604 fins que hi morí el 1628, afirmen que li fou regalat pel seu germà framenor P. Antoni que, des de Palerm, li envià aquesta figura de taller italià (s.XIV-XV) ⁽²⁾.

A la visita que féu a la parròquia d'Inca, el 2 de novembre de 1578, el bisbe Joan Vich i Manrique, en descriure l'altar dels sants Abdon i Senén, assenyalà que hi és col·locada una figura del sant crucifix que té un xap de dalt a baix. Mana que es refaci tal xap i esqueix dins dos mesos ⁽³⁾. Era segurament un santerist d'altar. La visita del mateix bisbe, del 28 de setembre de 1586, indica

Retaule de la Sang a Sant Bartomeu

(1) L. PÉREZ MARTÍNEZ, *Las visitas pastorales de don Diego de Arnedo a la Diócesis de Mallorca (1562-1572)*, t.II, Palma de Mallorca 1963-1969, p. 601.

(2) P. FIOL, *Sor Clara Andreu. Biografia*, Inca 1993, p.50.

(3) ADM, *Visita pastoral del bisbe Vich i Manrique 1578*, f.273.

que l'altar dels sants Abdon i Senén “és propi dels jurats”, mentre a l'església de l'Hospital esmenta els altars dels sants Cristòfol, Llúcia, Cosme i Damià i el de la Santíssima Trinitat. Com que tractaré després de la reserva del Santíssim, vull senyalar aquí que aquesta visita pastoral de 1586 sembla indicar que les formes eucarístiques eren guardades en una capseta d'argent a l'altar major ⁽⁴⁾.

El 6 d'octubre de 1591 tornà aquest bisbe, gran impulsor de la reforma tridentina a la diòcesi i concretament de bones peces d'art a la nostra parròquia: retaules del Nom de Jesús i de Nostra Dona del Roser i de l'Assumpció ⁽⁵⁾. En aquesta visita de 1591 renovà el manament que ja havia fet de continuar l'edificació de la nostra magnífica torre-campanar ⁽⁶⁾. Doncs bé, en visitar l'església de l'Hospital, “ordenà que les figures del crucifici de les processons que sien tancades ab los bastiments en la paret com se amostren o cubertes de son vel ab decentia y deguda devoció” ⁽⁷⁾.

A finals, doncs, del s. XVI Inca tenia les seves processons (certament de Setmana Santa), on eren portats diversos santerists que, sens dubte, eren propietat de les confraries gremials, puix a l'Hospital hi radicaven la confraria de la Trinitat dels gerrers i la de santa Llúcia i dels sants Cosme i Damià dels sastres.

2. LA SUOR PRODIGIOSA DE 1607

2.1. Els precedents d'Alcúdia i Sóller

La gran devoció que, des del s. XVII fins al dia d'avui, Inca ha professat al Sant Crist que duu per antonomàsia el nom de la nostra ciutat i que és venerat a l'antiga capella dels sants patrons, s'ha recolzat en un prodigi esdevingut, segons l'acta notarial que veurem, el 29 de setembre de 1607 i que durà per espai de més de tres dies.

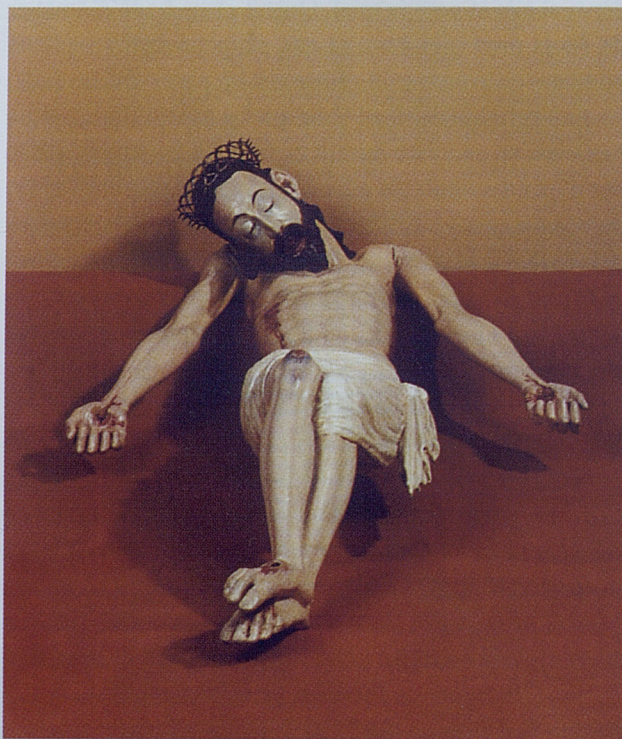
Prodigis com aquest no eren desconeguts llavors a Mallorca. El 24 de febrer de 1507 el poble d'Alcúdia acudí a la veïna cova de Sant Martí en processó de rogatives “per la sterilitat del temps”; de retorn a la parròquia, notaren com el santerist que portaven “suaue de aygua ab algunes gotes de sanch”; totd'una aixecà acta de tal fet el notari alcudienc Francesc Eixertell. L'endemà el jurat en cap de Ciutat, Pere Descatlar, anà a Alcúdia amb un altre notari, Antoni Seguí, que verificà com el crucifix tenia el cap banyat en els cabells de la part esquerra ⁽⁸⁾. El miracle de la suor del Sant Crist d'Alcúdia ha suscitat en aquella ciutat i arreu de Mallorca, des del s. XVI, un gran

corrent de devoció.

Un prodigi consemblant, però en circumstàncies prou diverses, és atribuït al santerist del convent de Sóller. Era un santerist d'altar que un franciscà portà al capçal del bandoler Benet Esteva, que moria impenitent al carrer de la lluna, els darrers dies de febrer de 1530. Davant els juraments de venjança i les flastomies d'aquell desgraciat, que havia estat nafrat en una brega, el santerist brollà suor per tots costats. El bisbe Vic i Manrique (1573-1604) féu redactar un document testimoniant el fet, que encara és exposat devora la imatge; sembla que l'escrit és vertaderament contemporani del bisbe ⁽⁹⁾.

2.2. L'acta notarial de Pere Fiol

De la suor prodigiosa del Sant Crist d'Inca, hi ha una acta redactada pel notari inquer Pere Fiol. En conservam una còpia sense data i amb lletra grossa i solem-

Imatge del Sant Crist del Davallament (s. XV).

ne, que antigament era exposada a la sagristia de la capella del Sant Crist devora l'antiga creu, on es diu que la figura era enclavada quan suà. De l'acta se'n conserven altres dues còpies: una a l'arxiu parroquial de Santa Maria la Major que duu data de 26 d'abril de 1751 i és autenticada pel rector Joan Carles ⁽¹⁰⁾; i l'altra que prové del convent de franciscans d'Inca, sense data, però amb lletra que pot ser de finals del s.XVII, i que avui es troba

(4) *Ibid.*, 1586, f. 44, 47, 49.

(5) P.-J. LLABRÉS, *Culte i devoció a Santa Maria, Mare de Déu, a Inca, a Santa Maria a Inca. L'art marià inquer*, Inca 1992, p. 28-29.

(6) ADM, *Visita pastoral del bisbe Vich i Manrique*, 1591, f.66.

(7) *Ibid.*, f.66v.

(8) S. GARCÍAS PALOU, *Las actas de los notarios Antonio Seguí y Francisco Axartell, relativas a los sucesos de Alcudia, de Febrero del año 1507, a El Santo Cristo de Alcudia*, Palma 1974, p.13-27.

(9) J. NICOLAU BAUZA, *El Santo Cristo de Sóller*, Palma 1968, p.18-28.

(10) ASMI, lligall 108.

a l'Arxiu del Regne de Mallorca ⁽¹¹⁾. Cal precisar que l'acta de Pere Fiol duu la data de 10 de febrer de 1624, quan havien transcorregut més de 16 anys del fet ressenyat. En els protocols del notari Pere Fiol, tal acta no hi és inclosa ⁽¹²⁾.

Feim aquí la transcripció de l'acta que és conservada dins un quadre en la parròquia de Santa Maria la Major:

En nom de la Sanctíssima, y Individua Trinitat Pare Fill, y Sperit Sanct Amén. A tots sia cosa manifesta los qui lo present acte veuran, y llegiran, precehint primer mandato de la cort ecclesiastica a mi Pere Fiol nott. publich de Mallorca habitant en la present vila de Inca notificat sots als 10 de febrer del corrent any 1624. com als 29 del mes de setembre del any 1607. essent Balle Rey al de la present vila lo honor mossèn Andreu Galí. Jurats Pere Fiol nott. predit mossèn Francesch Pons los honors Antoni Llobera dit del morer, y Simon Prats, tots naturals de dita vila; la figura del St. Christo dels gloriosos St. Abdon y St. Sennen patrons de aquesta vila suá per spay de mes de tres dies, ab tanta abundancia com puegue ningun treballador quant treballa; a la qual maravella acudiren los dits Balle, y Jurats, lo Rt. Señor Jaume Torrens prevere Theolech, y Rector de la Parrochial de la present vila, y tots los Reverents Señors preveres, y clero de dita Parrochial, la qual per á las horas estave en la Iglesia del Hospital de dita vila á un armari que per dita figura se era fet al entrant de dita Iglesia a la paret junt al carrer a la part dreta, y ab la veu del poble essent ja de nit á circa dos horas acudiren á veure dita maravella lo molt Illustre, y Señor Rt. Raphel Alberti prevere, Doctor en Theologia, y canonge de la Seu de Mallorca, y juntament molts frares de St. Francesch y de St. Domingo, y entre los altres lo Rt. Frare mestre Llorens Malferit, y lo P.F. Barthomeu Riera del orde de St. Domingo, el P.F. Juan Tortella, y altres frares del orde de St. Francesch, y estant nosaltres dits Jurats suspensos de lo ques deurian fer consultam el cas ab dit Señor, y Pares, y altres personas de consideracio que si trobaren; se determiná se scrigues al Illustre, y Reverent Señor Vicari Genral qui era per estar la sede Episcopal vacant lo Illustre y Rt. Señor Dn. Joan Stelrich are bisbe de Jaque en Arago, qui ordená se tancás la Iglesia del Hospital per spay de tres dias, la qual se tancá,

y lo tercer die la obrirem, y axi matex lo trobarem suant essent present molta gent que eren vinguts a veure en que restaria dita maravella; y perque de ditas cosas de tanta consideracio no se posassen en oblit Jo dit nott. ne he tirat ab dita orde lo present Instrument per eterna memoria, y juntament vaix tocant acte de las maravellas, y miracles que Deu nostre Señor per medi de dita figura de cada die fa an els Christians del present Reyna.

2.3. Precisions entorn de l'acta

Afirma l'acta que la figura del Sant Crist, anomenat de Sant Abdon i Sant Senén -denominació que consta en altres escrits de l'època ⁽¹³⁾ -tingué el prodigi de la suor quan era venerada a l'església de l'Hospital. Ja hem vist que en aquesta església, segons la visita pastoral de 1591, s'hi guardaven diverses imatges de santercrists; el bisbe sembla ordenar que se'ls facin armaris. L'acta diu

que el Sant Crist de la suor estava “a un armari que per dita figura se era fet al entrant de dita Yglésia”.

Pere Fiol és notari inquer prou documentat. Els seus protocols abracen de 1596 a 1633 ⁽¹⁴⁾, any de la seva mort. Era el jurat major d'Inca el 1607 i figurava darrere el batle reial Andreu Galí. També els noms dels altres jurats esmentats a l'acta figuren en els consells de la universitat de la vila ⁽¹⁵⁾.

(11) ARM, C-1390 (convents). Document ja esmentat per Jaume Llompart Salvà en el “*Pregón de Semana Santa. Inca 1992*”. A ell i a mi ens indicà l'existència del lligall, on es troba l'acta de la suor del Sant Crist d'Inca, i que és un recull-arxiu de documents dels Frares Menors d'Inca, el Dr. Bartomeu Font Obrador.

(12) Ho he comprovat als protocols de Pere Fiol (1623-1624), F-35/5203, de l'ARM. Dia 10 de febrer de 1624 hi ha l'escriptura d'una venda de cases de Joan Escales a Antoni Çaquier. Totes les actes són en llatí. Notau que l'acta de la suor del Sant Crist és redactada en català.

(13) Ho comprovarem tot d'una en les determinacions del Consell de la vila. El document de la nota 11 porta com a títol: “Acta de com la figura del S. Christo dita de St. Abdon y St. Nen suá en la Iglesia del Hospital stant a lo any 1607 per spay de 3 dies”. Encara el 1842, en el document de la nota 56, J.M. Bover l'anomena així.

(14) ARM, protocols de Pere Fiol (F-535/5203).

(15) AMI, Llibre de Consells 1601-1612, n° 613 provisional. El 27 de maig del 1607 havien estat elegits, entre altres, Pere Fiol, jurat i conseller per la mà major; Francesc Pons i Antoni Llobera “del morer” per la mà mitjana i Simon Prats, pels menestrals. Andreu Galí era el batle reial aquell any. Així doncs, els noms del batle i dels consellers consignats a l'acta corresponen als del llibre de Consells de la vila d'Inca, el 1607.

També el rector de la parròquia d'Inca era el prevere teòleg, Dr. Jaume Torrens, home molt venerat per les seves almoines envers els pobres ⁽¹⁶⁾.

Natural d'Inca i molt vinculat a la parròquia nadiua era el canonge Rafel Albertí (1550-1627) ⁽¹⁷⁾.

Per altra banda, el 1604 el dominic inquer P. Antoni Torrens havia obert a la seva vila nadiua el nou convent de Sant Domingo que s'unia al de Sant Francesc, fundat el 1325. Un dominic inquer il·lustre era el P. Llorenç Malferit (1555-1615), predicador de fama, quatre vegades prior de Sant Domingo de Ciutat i amic del P. Bartomeu Riera, que era també un dominic molt notable de l'època; ambdós són citats a l'acta que examina ⁽¹⁸⁾.

El 29 de setembre de 1607 la Seu de Mallorca era vacant per mort del bisbe Alfonso Laso (21.8.1607). Regia aleshores la diòcesi el Vicari General "sede vacante" i canonge Mn. Joan Estelrich, el qual el 1623 seria promogut a la Seu de Jaca a Aragó ⁽¹⁹⁾, tal com indica l'acta de Pere Fiol de 1624.

3. EL CONSELL DEL BATLE I JURATS D'INCA I EL SANT CRIST

Com hem dit, el notari Pere Fiol era jurat major del Consell de la vila, segons consta el 5 d'agost de 1607, en què figura darrere el batle reial, el també esmentat a l'acta de la suor prodigiosa, Andreu Galfí. Doncs bé, el 8 d'octubre de 1607, en el primer consell que es reuneix després del 29 de setembre -data de la suor del santercrist- no es diu res del fet miraculós; el jurat major, el notari Pere Fiol, parlà de la fretura de forment que patia la vila ⁽²⁰⁾.

Més sorprenent encara és l'acta del consell de la vila del 22 de juny de 1608: "No ignoren v.s. los miracles ha fets lo Cristo de la confraria dels benaventurats St. Abdon i St. Sennen y son de gran ponderatio y com lo dit Cristo stigue tant indecent es necessari anem a damanar a mon Sr. Ilm. licentia y consultar ab dita se Sria. Ilma. que nos done loch de posar dita figura ab major veneratio que sta y así fonc conclús nemine discrepante que un dels jurats de nostra universitat vage en ciutat y al rector ab mon. Sr. Rdm. la present determinatio de consell i demanar-li loch de posar lo dit Xto. a son loch y acomodar-lo ab la veneratio y acato degut y açò a gastos de nostra universitat" ⁽²¹⁾.

La resolució del consell va passar endavant tot d'u-

na ja que, pocs dies després, el 2 de juliol, el Consell informava: "Ja sabeu com havem posat lo Christo de St. Abdon y St. Sannen en son loc, resta are haver de fer una camissola y unas cortinas y uns raxats de ferro a dita capella". La universitat resolgué fer un tall d'un sou, per casa, per fer front a les noves despeses ⁽²²⁾.

Notem aquí que era natural que els jurats de la vila mantinguessin el culte del Sant Crist dels sants Abdon i Senén, puix eren encarregats del culte de la capella dels patrons de la vila, com ja hem vist a la visita pastoral de 1586.

Afegim que el notari Pere Fiol era batle d'Inca el 1610 ⁽²³⁾. Encara el 27 d'abril de 1622 el Consell de la universitat torna a ocupar-se de la "capella del gloriós St. Abdon y St. Sennen y el St. Crucifixi". Demostra interès perquè estigui amb la veneració i decència que mereixen els patrons de la vila i per això decideixen ajudar els reverends capellans de la parròquia que s'ofereixen a cantar cada diumenge unes lletanies; la capta que es faci quan les cantaran serà en ajut de la capella. La vila donarà dos ciris per cremar en tal funció ⁽²⁴⁾.

El 17 de desembre de 1623 els jurats es preocupen d'enviar a demanar a Roma indulgències per la capella de què eren protectors, fent suport a la iniciativa de la confraria i obrers dels Sant Abdon i Senén. Tal dia el consell esmenta la compra de trasts per allargar la capella dels sants patrons i del Sant Crist ⁽²⁵⁾.

4. LA DEVOCIÓ CREIXENT ENVERS EL SANT CRIST EN EL SEGLE XVII

Per bé que l'acta de la suor de 1607 presenta dificultats de tipus històric, el cert és que la devoció envers el Sant Crist, venerat a la capella dels Sants Abdon i Senén, va cobrant puixança en el s. XVII talment que arriba a desplaçar la titularitat dels antics patrons a la capella.

4.1. El testimoni de les visites pastorals

La titularitat compartida de la capella apareix a la visita que el Dr. Zenarro féu a la nostra parròquia el 1634, en nom del bisbe Juan de Santander. L'altar, retaule i capella són consignats com a del Sant Crist, de Sant Abdon i Sant Nen. Té dues llànties perpètuas, una alimentada pel

(16) A la rectoria de Santa Maria la Major hi ha un quadre amb aquesta inscripció: "Verdadero retrato del Rdo. Jayme Torrens Pbro. Dr. en Sagrada Theologia Rector de Ynca Ynsigne Benefactor de los pobres entró en esta parroquial Yglesia en el año de 1598 y murió a 23 de julio de 1624". A l'arxiu (ASMI) hi ha documentació sobre els seus llegats d'almoïna.

(17) J. BARBERI, *Apéndice histórico de la villa de Inca, a Vida de la V.M. Sor Clara Andreu...*, Mallorca 1807, p. 60. Vegeu també "Gran Enciclopèdia de Mallorca" I, p.70-71.

(18) P.-J. LLABRÉS, *Sant Domingo d'Inca: el convent, l'església, la parròquia*, Inca, 1987, p.15-18.

(19) J.M. BOVER, *Varones ilustres de Mallorca*, Palma, 1847, p.468-470. Joan Estelrich morí el 10 de maig de 1626 quan havia estat nomenat arquebisbe de Càller, a Sardenya. Vegeu també A. FURIÓ, *Episcopologio de la Santa Iglesia de Mallorca*, Palma 1852, p.383.

(20) AMI, *Llibre de Consells 1601-1612* (sense foliar).

(21) *Ibid.*

(22) *Ibid.*

(23) *Ibid.*

(24) AMI, *Llibre de Consell 1612-1625* (sense foliar).

(25) *Ibid.*

bací del Sant Crist i l'altra pel dels dos sants ⁽²⁶⁾.

Quatre anys més tard, el 3 de juny de 1638, el bisbe Juan de Santander ja només esmenta "el altar y retablo del Sto. Cristo"; igualment el mateix bisbe, el 1642, ja sols indica la titularitat del "Santísimo Christo" ⁽²⁷⁾. Notem que la capella del Sant Crist tenia a l'antiga església la mateixa situació actual: entrant a mà dreta.

El bisbe Tomàs de Rocamora manà, el 15 d'octubre de 1646, que es tancàs l'altar del "Sto. Crucifixo" ⁽²⁸⁾.

A la visita del bisbe Diego Escolano (3 desembre 1659) tornen a comparèixer dades sobre processons de Setmana Santa, en concret sobre la del Dijous Sant. se n'encarregava llavors la confraria de Santa Llúcia, dels sastres, la qual tenia un "sant crucifici" amb una cortineta de fil prima, que era portat amb un camí o vesta blanca i amb llanternes a la dita processó ⁽²⁹⁾. Això mateix consigna la visita del bisbe Bernat Cotoner el 21 d'abril de 1673 ⁽³⁰⁾.

La visita del bisbe Pere d'Alagó, de 6 de juny de 1686, ja assenyalava la capella del Sant Crist com a lloc on es repartien les "comunions ordinaries". El bisbe ordena que s'hi posi un lavabo, que hi hagi un vas amb aigua per a les purificacions i "piscina a hont se dega vasiar la aygua de les purificacions" ⁽³¹⁾. Segons aquesta visita, altres confraries participen en la processó del Dijous Sant. Endemés de la de Santa Llúcia, que té un santerist amb una cortineta "de filampua", la de la Santíssima Trinitat té cinc vestes blanques i la de sant Josep una vesta blanca ⁽³²⁾.

4.2. La confraria.

Les dades més antigues de la confraria del Sant Crist que he trobat fins ara se situen en els comptes que comencen el 1681 ⁽³³⁾. En tal any ja se celebrava solemne festa en honor del Sant Crist, probablement el dia de l'Ascensió, amb lletanies, processons i música, adornant la capella amb neules, taronges i murta ⁽³⁴⁾, il·luminant-la amb llums de cera i oli i dues llanternes; la figura era coberta amb cortines blanques, tal com era freqüent a l'època ja que, per més veneració, les imatges més devotes

no eren mostrades tot l'any als feels ⁽³⁵⁾.

El bienni 1682-83 la confraria pagà el daurat dels àngels, segurament del retaule actual, que havia estat construït el 1667 i que havia costat 190 llures ⁽³⁶⁾. Aquest porta tot l'esplendor del barroc d'aquelles saons i és totalment dedicat al Crucificat, per bé que a les fornícules laterals presenta les estàtues dels sants Abdon i Senén, de la mateixa època i estil.

A les acaballes del s. XVII ⁽³⁷⁾, la confraria acaptava per mantenir el culte del Sant Crist vi (1691), blat i seda (1694). El 1691 consta que la processó del Divendres Sant era a càrrec de la confraria i que, per la festa de l'Ascensió s'emprava murta i poll per a l'ornamentació. El 1692 es feren obres a la sagristia que continuaren els

Imatge del Sant Crist d'Inca en el seu retaule de 1667.

(26) ASMI, *Llibre de visites pastorals* 2, visita 1ª.

(27) ASMI, *Llibre de visites pastorals* 1, f.2v, 7v-8.

(28) *Ibid.*, f. 14.

(29) *Ibid.*, f. 29v.

(30) *Ibid.*, f. 40v.

(31) ASMI, *Llibre de visites pastorals* 2, f.3v,19.

(32) *Ibid.*, f. 12v.

(33) ASMI, *Llibre de Audicions de comptes de Confraries y Basiners*. És el nº 6 de l'arxiu, sense foliar. Els comptes de la confraria del Sant Crist vénen en segon lloc. Les dades que segueixen són tretes d'aquest llibre.

(34) Aquesta ornamentació de "neules, taronges i murta", és ben pròpia de l'època: neules comestibles i vegetals eren penjats per adornar festosament esglésies i capelles. Les "neules" no eren ornamentació exclusiva de Nadal. Entre molts d'altres exemples, podem recordar la "murta, jonc i neules" que penjaven, a començaments dels. XV, a la capella de Santa Anna de l'Almudaina per festejar santa Praxedis. (G. LLOMPART, J. MUNTANER, *El patronazgo de santa Práxedes sobre el Reino de Mallorca*, a *Entre la historia del arte y del folklore*, Palma de Mallorca 1984, p. 43). També els paraïres d'Inca enneulaven l'església parroquial dia 15 d'agost en honor de la seva patrona, Nostra Senyora de l'Assumpció, tal com consta a les ordinacions gremials de 1590 (P.-J. LLABRÉS, *Culte i devoció a santa Maria...*, p. 28). Cal assenyalar que, després de 1682 ja no compareix la despesa de neules per adornar la capella del Sant Crist, sinó solament murta, poll, etc. com veurem.

(35) Així, a la Seu, el retaule major de Santa Maria era cobert de cortines blanques en dies de menor solemnitat; restava mig cobert en festes de cert relleu i només romania totalment descobert en cinc festes principals. Vegeu P.-J. LLABRÉS, *La celebració litúrgica a La Seu de Mallorca*, Palma de Mallorca 1995, p. 226.

(36) Dades extretes d'unes notes inèdites de Mn. Joan Coli, publicades per Margalida ESCANELLES, *Arquitectura religiosa a Inca i als seus voltants*, Inca 1991, p. 115.

(37) Les dades sobre la confraria, a partir d'ara, són també del *Llibre de Audicions...*, esmentat a la nota 33.

anys 1699-1703, en què s'enrajolà també la capella.

El 1691 ja era instituïda la processó del dia de Sant Miquel, processó commemorativa que duraria fins a mitjan segle actual per agrair el prodigi de la suor de 1607. A finals, doncs, del segle XVII la tradició de la suor miraculosa era arrelada en el poble inquer.

5. L'ESPLENDOR DEL SEGLE XVIII

5.1. Culte al Sant Crist, mantingut per la seva confraria

Al llarg de la centúria de les llums, el culte al Sant Crist d'Inca, que hem vist florir a Santa Maria la Major en el segle XVII, es va consolidar ferm gràcies a l'esforç i generositat dels confreres.

Les diades de l'Ascensió i de Sant Miquel i la processó del Divendres Sant eren les tres fites que concentraven la devoció dels inquers al seu crucifix més venerat. Així ja és consignat els anys 1707-1710, 1713-1716...

El divendres sortia a captar per la vila la bacina del Sant Crist (1731) i es continuaven les acaptes de blat (1731-1745). El 1732 els regidors de la vila entregaren una almoïna. Prosseguí la fàbrica de la capella, el daurat del retaule i del nínxol (1725-1745). A les despeses de 1731-1745 consta l'ofrena d'una corona de plata de 34 lliures i 7 sous a la venerable figura.

El 1751 es recorda que hi havia dues "processons en que se aporta la figura del Cristo crucificat, la una el divendres sant y la altre el dia de St. Miquel, y festa en glòria del mateix Cristo crucificat el dia de l'Assensió".

Aquest mateix any de 1751, com hem vist, el rector d'Inca Dr. Joan Carles va fer escriure una còpia de l'acta de la suor del Sant Crist per a l'arxiu; i també encarregà al pintor Josep Martorell, dia 27 d'agost, que "adobàs" la venerada imatge. Així mateix el 1751 es comprà una estora d'esparg per a la capella (cal recordar que no hi havia bancs i que molta gent seia en terra a l'església).

El 1760 es compra un llit per portar la figura de Crist crucificat i el 1764 se li afegeixen dues varetes de ferro. És indubtable que la figura del crucifix que era portada en un llit el divendres sant era la imatge gòtica amb articulacions entre espatlla i braços que compareix a inventaris posteriors, com veurem, i que ha esta restaurada l'any passat amb motiu de l'exposició que presentam (figura nº 48). Probablement és la imatge del Crist del Davallament més antiga que conservam a Mallorca.

Entre 1787 i 1795 són consignades les despeses d'una percinta que aguantava la túnica del crucifix, i d'una porta i una mitjanada a la capella.

Entre 1795 i 1803 s'introdueix la devoció de les "Set paraules", organitzada també per la confraria del Sant Crist.

5.2. Les visites pastorals del s.XVIII: els inventaris

El 25 de juny de 1704 féu la seva visita pastoral a Inca el bisbe fra Antonio de la Portilla. En la crònica trobam el primer "inventari de las robas y ornamentos de la capella del St. Christo". D'altres confraries, ja en compareixen a visites anteriors. Aquest, de 1704, significa com ha anat pujant, des del segle XVII, el culte i devoció al Sant Crist d'Inca. És interessant deixar-lo transcrit aquí per constatar l'esplendor amb què se celebrava el culte a la capella i la generositat dels devots inquers a la venerada imatge.

Primo, quatre palis ab sos bastiments a saber és un de domàs carmesí ab estarilla fina, altres de domàs blanch, ab randa de plata, altres de satí color de palla ab flocadura de seda de la mateixa color i altres de ximallot morat ab estarilla falsa.

Item una casulla de gorgarant ab estarilla falsa.

Item dos bolsas de corporals, una de gorgarant negra y altre brodada de differens colors.

Item tres Cobri Calis ço és un de la mateixa brodadura de seda, altre de tafetà negra y altre blanch.

Item corporals ab rande.

Item XII vestiduras del St.Christo de tela blanca.

Item altre de satí de differens colors ab randa.

Item altre de lama ab randa d'or fals.

Item altre de satí blau ab estarilla fina.

Item altre de Pampolina ab rande negra.

Item altre vestidura negra ab estarilla falsa.

Item altre de satí color de sel ab flors grogas y rande negra.

Item altre de tafetà blanch ab rande negra.

Item altre de tafetà ab estarilla falsa.

Item altre de satí de flors.

Item altre de lama ab randa negra per el redor.

Item quatre cortinas de tafetà, ço es una blanca ab un Sto. Christo pintat ab randa negra, altra carmasina ab estarilla fina, altra morada ab estarilla fina y altre verda.

Item un vel de garsa negra per cobrir el Sto. Christo quan lo porten a la Processó.

Item un llansol de tafetà carmasí.

Item un llit de fust y dos coxins forrat de tafetà carmasí.

Item 6 canelobres deurats y dos de fust.

Item dos banquetes per posar siris grosos.

Item denou vesos de domàs carmasí.

Item un basí de lleutó per demenar Almoyna.

Item un Palis de lama verda ⁽³⁸⁾.

(38) ASMI, Llibre de visites pastorals 2, f.8-9.

També a la visita del bisbe La Portilla s'esmenten vestes de les confraries de la Trinitat i de Santa Llúcia, i el santcríst d'aquesta, per a la processó del Dijous Sant⁽³⁹⁾.

Per aquest temps, el Santíssim era reservat a l'altar major dins una capsula de plata, i també a la capella de les Ànimes dins una píxide de plata en forma de globus per a les comunions ordinàries "al peu de lo altar"; també hi havia "la custòdia de plata qui serveix per aportar el viàtic a los malalts de dins la Vila" ⁽⁴⁰⁾. Igualment la visita del bisbe Pere d'Alagó (1686) esmenta la capella de les Ànimes per les comunions al peu de l'altar ⁽⁴¹⁾.

El bisbe Atanasio de Esterripa féu visita pastoral a Inca el 16 de novembre de 1713. Ressenya el mateix de les dues anteriors quant a les comunions ordinàries a la capella de les Ànimes.

Quant a l'inventari de la capella del Sant Crist, repeteix l'anterior de 1704.

Esmenta una imatge del crucifix que porten els gerrers, confraria de la Santíssima Trinitat, a la processó del dijous sant ⁽⁴²⁾.

Essent rector l'esmentat Mn. Joan Carles, el 22 de juny de 1725, el bisbe Juan Fernández Zapata visità la parròquia. Constata que el Santíssim torna a ser reservat a la capella del Sant Crist (el pas de la reserva a les Ànimes devia ser per mor de les obres de la nova església); repeteix l'inventari ressenyat. Quant a la processó del dijous sant assenyala dos crucifixs: un dels fusters, confraria de sant Josep, i un dels confreres de santa Llúcia ⁽⁴³⁾.

El bisbe Benet Panyelles féu dues visites: el 1731 i el 1740. La primera, del 30 de setembre, afegeix dos palis de tafetà carmesí a l'inventari de la capella del Sant Crist, i consigna altra vegada el crucifix dels fusters per la processó del dijous sant. La segona, del 22 d'octubre, ratifica l'inventari esmentat i el que tenen els fusters, de sant Josep, per a la processó del dijous sant: dues vestes, dues llanternes i una figura del crucifix. En cap de les dues visites del bisbe Panyelles s'esmenta ja la confraria de santa Llúcia pel que fa a la dita processó ⁽⁴⁴⁾.

La visita del bisbe Llorenç Despuig de 1751 col·loca el Santíssim a l'altar major i sobre l'altar del Sant Crist "que se halla por reserva en él" ⁽⁴⁵⁾.

El 21 d'octubre de 1764 el bisbe Garrido de la Vega ja assenyala a les capelles de la nova església el mateix lloc que ocupen fins avui. Per primera vegada esmenta el sagrari a la capella del Sant Crist. L'inventari d'aquesta assenyala expressament: "una cama para la

Goigs al Sant Crist d'Inca composts el 1811; l'estampa més antiga que conservem (s. XIX).

procesión del Sto. Christo en el viernes santo". Indica que els fusters portaven el seu crucifix a les processons del dijous i del divendres sants, amb dues vestes i dues llanternes de tela ⁽⁴⁶⁾.

El bisbe Pedro Rubio Benedicto, en la seva visita del 9 d'abril de 1780, esmenta el sagrari menor a l'altar, i a l'altar del Sant Crist "se halla la reserva para administrar la comunión a los fieles y para el viático dentro la villa", dins el sagrari. "También subió S.I. al nicho del Smo. Christo y después de haverle adorado, concedió 40 días de indulgencia a cualquiera que ante su imagen rezare con devoción un Credo y rogare por la exaltación de la Santa Fe Catholica y ofreciere por la intención del Sumo Pontífice". Repeteix l'inventari ⁽⁴⁷⁾.

Aquest bisbe tornà per fer visita pastoral el 27 de maig de 1787. Indicà a la crònica que a l'altar del Sant Crist no s'hi deia missa, com a molts d'altres, per l'obra que s'estava fent a l'església ⁽⁴⁸⁾.

(39) *Ibid.*, f.9, 9v, 11.

(40) *Ibid.*, f. 2-2v.

(41) *Ibid.*

(42) *Ibid.*, f. 1-6.

(43) *Ibid.* Vegeu els folis corresponents a aquesta visita.

(44) *Ibid.*

(45) *Ibid.*, f.2.

(46) *Ibid.*, f. 2v.ss.

(47) *Ibid.*; folis corresponents.

(48) *Ibid.*

El bisbe Bernat Nadal vingué en visita pastoral el 22 de maig de 1796 i ordenà que dins un mes havia de quedar disposada la capella del Sant Crist per col·locar-hi la reserva del Santíssim i tornar-hi a donar la comunió. A l'inventari afegí dues túniques de tissú d'or pel Sant Crist ⁽⁴⁹⁾.

6. LA GRAN REPRESA DEL SEGLE XIX

6.1. El manteniment del culte fins el 1809

Per bé que, a començaments del segle XIX, sabem que hi hagué una davallada en l'esplendor del culte al Sant Crist d'Inca, que després constatarem, tot i amb això apareixen normals els comptes de la confraria que puntualment ens informen de les festes i actes de pietat que tenien com a centre la venerada imatge ⁽⁵⁰⁾.

Entre els dos segles (1795-1803) la confraria del Sant Crist introdueix a la parròquia la devoció de les "Set paraules", que predicava el quaresmer durant el temps del seu ofici (1803). Perdurava l'acapta de blat i la processó del dia de sant Miquel, commemorativa de la suor miraculosa, que concloïa amb l'adoració del Sant Crist (1803). La confraria organitzava també l'endavallament, componia les escales, mantenia la processó de l'enterrament, ornava la capella amb murta i poll per l'Ascensió, aportava l'oli pel llantoner, pagava les distribucions de l'hora canònica (rés de nona en honor de l'Ascensió davant el Santíssim exposat) i el refresc; posava els 40 dies de perdó davant la capella (1803); eren les indulgències concedides el 1780 pel bisbe Rubio Benedicto. Les obres de la capella continuaven; hi féu un donatiu el 30 d'octubre de 1804 Dona Catalina Siquier. Es mantenia la processó general del Sant Crist el dia de Sant Miquel (1804); si en els comptes algun any no és esmentada, és degut al fet que era processó votada per la vila i no tenia distribucions entre el clero; aquest la feia de franc.

6.2. Mn. Gabriel Ramis, obrer des de 1809

Les obres de la nova església parroquial pertorbaren -ja n'hem vist algun indici- el normal desenvolupament del culte a la capella del Sant Crist. El 1809 la capella es trobava "en infeliz estado", convertida en dipòsit de

baùs i magatzem d'eines per a l'obra de l'església; la devoció havia decaïgut. Per això el rector i la comunitat parroquial suplicaren al bisbe Nadal que nomenàs Mn. Gabriel Ramis i Alomar obrer permanent per renovar la devoció dels temps antics. Dia 25 de març del dit any Mn. Gabriel Ramis rebé tal nomenament.

El diumenge 3 de setembre d'aquest mateix any acabà la novena que la vila dedicà al Sant Crist "para que lo Altíssim assistesca a nostra Espanya en la guerra occurrent", la guerra del francès. Es féu processó portant la imatge del Sant Crist amb assistència de les dues comunitats de St. Francesc i St. Domingo. L'Ajuntament donà 2 lliures i 17 sous per l'ofici.

També el 1809 el davallament del divendres sant s'havia fet amb més solemnitat: hi compareixen els personatges de Josep i Nicodemus i sant Joan. El 1810 s'introduí l'exercici de les tres hores d'agonia, també el divendres sant.

El nou obrer s'afanyà per enllestir les obres de la nova capella dins la nova església parroquial. Es féu una mesa d'altar, portal i nova escala per anar a adorar la imatge per dins la sagristia, que hagué de ser reformada;

GOIS DE LA DEVOTA FIGURA

DE CRISTO CRUCIFICAT,

que se venera en la parroquial iglesia de la vila de Inca.

Del Sant Cristo la figura de Inca del temple major; derramant el seu suor, nos convida ab gran dulzura. Setembre a nou sobre vini, del any set, en mil siscentos, trobanse allí molts presents, se admiraren, advertint: que suave, y asegura tal prodigi sens error; derramant, etc. Determinà lo ordinari, se quedàs autèntic; lo cual fench executat per Pere Fiol notari: cuya autèntica escriptura dona en el fet tot valor; derramant, etc. En el temple congregats, molts veran aquest portello de son cor ab gran contento rector, batle y los jurats; reputant per gran ventura, admirar aquest favor; derramant, etc. Ab molta copia tres dias, y los tres passats despus, altre volta sua més, cansant a tots alegrias:	al veura aquella hermosura fer patent son gran amor; derramant, etc. De los dos conventos los frares tan gran prodigi observaren, y entre pasmos alabaren a Deu per obras tan raras: dixosa la criatura, qui logra de tal honor, derramant, etc. Del temple del hospital, ahont era venerat, fench inego traslatat a aquesta parroquia: perque ab major positura los cultos rebés millors; derramant, etc. De el pòs gozar, vila bella de Inca, per molt venturosa; mosiret pero dadivosa en vea la seua capella: aquest alforar procura, honrant a ton Reientor; derramant, etc. Escollim la seua ven qui dona para salvarnos, y si tant se dixen amarnos, amario nestron cor deu ab caridad viva y pura,	com a tal benefactor; derramant, etc. Quant se paga desitjar, aquí se troba aprontat, en el qui està figurat sobre aquest sagrat altar: seria cosa molt dura negrore a son esplendor; derramant, etc. Ell es el qui tot ho dona, vida, salud y tot bé, y de ell a los mortals vé la celestial corona; ab ell se la ben segura, sens ell pero, eiera dolor; derramant, etc. Las lluzs mostra patents, perque allí se pua encontrar, lo qui pot aconsolar en los males, per mes que urgens: per eualsevol amargura allí haysa preces fero; pués derramant son suor, nos convida ab gran dulzura. De este non en la clausura perque habitem sens temor; derramant el seu suor, nos convida ab gran dulzura.

A tots los qui devant la seua figura dirán: *Paxam Deu meu de hateros ofes*, ó rezaran un Credo, ó asistiran al *Vís-Crucis*, ó la *Letania*, ó donaran alguna limosna per el seu culte; per enalsevol Santiago 80 dias, y los llims. y llims, señors bñs de Mallorca, Terida, Urgel, Barcelona, Teruel, Tortosa, Cartagena y Valencia 40 dias, concideren tots junts 480 dias de perdó.

Imp. de Villalonga.

Goigs al Sant Crist d'Inca amb indulgències de diferents bisbes, concedides a començaments del s. XIX.

(49) *Ibid.*

(50) Seguim altra vegada el llibre esmentat a nota 33.

es pintaren els quatre àngels del nínxol, que sostenien un calze i canelobres. Fou estucada la cornisa de davall el cimbori.

Dona Joana M. Bennàssar compongué les 17 túniques que tenia el Sant Crist, per fer-les totes d'una mateixa mida; es feren cortines noves pel nínxol. Per l'agost de 1809 s'imprimiren 400 estampes de la venerada figura.

Mn. Gabriel Ramis encarregà també un "misteri de l'Epifania" el 18 d'octubre de 1809. Constava dels tres Reis, tres criats, tres cavalls, un camell, una pastora i 5 àngels de paper picat; 10 pastors i pastores de fang, quatre àngels i diverses flors de paper; 8 gresollets de llauna, pel Naixement, un Pare etern, i 8 angelets de terra per la glòria. Tal "misteri", que ara anomenam "betlem", seria exposat des del dissabte de Nadal fins al dilluns de l'Epifania. Es compraren també 6 lliures de cera, 2 lliures de candeles i oli pels gresols i les llànties.

El 27 de febrer de 1810 es pagaren les obres d'obrir una finestra que mirava del cor dins la capella, ornada de tres gelosies.

Els tres dies de carnaval, 4,5 i 6 de març de 1810, es féu la devoció de les tres hores d'agonia "estant patent el Santíssim Sagrament": hi hagué sermó, mitja hora d'oració mental i lletanies. L'acòlit Rafel Ramis compongué la música de les cobles per aquests tres dies.

El Sr. Jordi des Catlar de Massanella donà dos pins, el 1810, per fer bancs per a la capella; s'adquirí un mata-lasset per l'enterrament del santerist. Pel juliol d'aquest any es tornaren a imprimir 500 estampes del Sant Crist.

En aquests anys la confraria organitzava els cultes de Betlem, Nadal, Circumcisió i Epifania. Al betlem se li afegiren encara nous elements: niguls, roses, flors, tot de paper.

El 1811 pel febrer i pel dies de carnaval es feren les tres hores d'agonia amb "encierro de Nostro Amo" (expressió que designa la processó final amb el Santíssim per dins l'església, locució que a Inca ha durat fins als nostres dies).

El 23 de maig, festa de l'Ascensió, foren ofertes dues noves túniques a la imatge, regal de la muller de Pere-Joan Bennàssar de Son Frare i de Dona Catalina Company de Can Guineu.

Cal fer notar aquí que el rector Pere-Josep Llull cedí la quarta que li corresponia pels drets d'enterrament a Sant Francesc i a Sant Domingo a la confraria del Sant Crist. Tals donacions figuren en el comptes de la confraria des de 1810 a 1819.

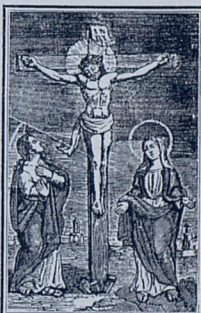
El 1811, durant la Quaresma, es predicà un quinari en honor del Sant Crist, que feia el quaresmer. El 1811 i 1812 es tornà a predicar el septenari.

També continuaven les acaptes de blat fora i dins la vila i de l'oli per fora vila.

El 1811 es féu una corona per la figura del santerist del davallament.

El 12 de maig de 1811 es va fer processó general per rogatives de pluja que acabà amb l'adoració del Sant Crist que havia estat portat per la vila. El següent dia 19 es cantà Te Deum d'acció de gràcies "per haver-nos concedit lo Altíssim ja en los tres dies primers de la rogativa una aigua abundant y suficient per la conservació dels fruits de la terra"

El 24 de juny del mateix any Mn. Gabriel Ramis pagà una lliura i dos sous per la lletra dels "Goigs que se han fet per el Sant Christo"; igual quantitat pagà al mestre de capella per la solfa i una lliura i deu sous per 400 imatges, és a dir estampes amb els Goigs. És de lamentar que el llibre de comptes no ens hagi conservat els noms dels autors de la lletra, música (era Rafel Ramis, ja esmentat?) i impressió d'aquests Goigs tan tradicionals que des de 1812 cantam per l'Ascensió, i que el 1995 han estat editats novament en la dita festa amb alguna correcció de llengua i d'estil (nº. 7 de la *col·lecció Ximbellí*).

**GOIS DE LA DEVOTA FIGURA
DE CRISTO CRUCIFICAT,**

que se venera en la parroquial iglesia de la villa de Inca.

Del Sant Cristo la figura de Inca del temple major; derramant el seu suor, nos convida ab gran dulzura. Setembre a non sobre vint, del any sol, en mil siscentos, trobanse alli molts presents, se admiraran, advertint: que suave, y asegura tal prodigi sens error; derramant, etc. Determina lo Ordinari, se quedàs autenticat; lo qual fench executat per Pere Viol notari: cuya autèntica escriptura dona en el fet tot valor; derramant, etc. En el temple congregats, molts veran aquest portento de son cor ab gran contento rector, batle y los jurats; repuntant per gran ventura, admirar aquest favor; derramant, etc. Ab molta copia tres dias, y los tres passats después, altre volta sua mes, causant a tots alegrias:	al veura aquella hermosa fer patent son gran amor; derramant, etc. De los dos conventos los freres tan gran prodigi observaren, y entre pasmos alabaren a Deu per obras tan raras ditosas la criatura, qui logrà de tal honor, derramant, etc. Del temple del hospital, abont era venerat, fench luego trasladat a aquesta parroquial: porque ab mayor postura los cullos reba millors; derramant, etc. Bé el pòs gozar, vila bella de Inca, per molt venturosos; mostret pero dadiuosa en vés la seua capella: aquest adornar procura, honrant a ton Redentor; derramant, etc. Escolltem la seua veu qui dona para salvarnos, y al tant se digne amarros, amarlo nostron cor deu ab caridad viva y pura,	com a tal benefactor; derramant, etc. Quant se puga desitjar, aquí se trola aprenent, en el qui està figurat sobre aquest sagrat altar: seria cosa molt dura negarse a son resplandor; derramant, etc. Ell es el qui tot ho dona, vida, salud y tot bé, y de ell a los mortals vé la celestial corona: ab ell se té ben segura, seus ell pero etern dolor; derramant, etc. Las llagas mostra patents, perque allí se puga encontrar, lo qui pot aconsejar en los males, per mes que argents: per cualsevol amargura alli hayá preciosa licor; pues derramant son suor, nos convida ab gran dulzura. De este mon en la clausura perque habitem sens temor; derramant el seu suor, nos convida ab gran dulzura.

A tots los qui devant la seua figura dirán: *Peccata Dei meos de hactenus effe*, ó rezarán un Credo, ó asistirán al *Vin-Crucis*, ó la *Letania*, ó donarán alguna limosna per el seu cultu; per cualsevol de estos actes, y per cada vegada concediren varios Prelats 180 dias de perdó.

Goigs estampats a la Imprenta Villalonga (s. XIX).

Encara el 1811 es completà el betlem que la confraria muntava per les festes de Nadal: una cara i mans de la Mare de Déu de Betlem, un pessebre i un Bon Jesús; la Sra. Joana Bennàssar regalà la roba del vestit de la Mare de Déu i de l'infant.

Aquest mateix any s'enrajolà la capella i s'esmolaren i compongueren els escalons de pedra viva de l'entrada.

El 1812 la Sra. Josepa González va regalar una per-

cinta i un túnica de flors de fil d'or i s'estrenaren dos bancs sense respatler dels pins que havia donat el Sr. Jordi Descatlar. El 1813 la Sra. Joana M. Bennassar donà una túnica de tissú d'or, Francina M. Carles hi posà el galó de plata i la Sra. Francinaina Rayó oferí un palis amb vasa; una devota persona donà tres cadenetes de plata per la llàntia.

Pel gener de 1813 s'adobà la teulada de la sagristia i es va compondre i acabar el trespol.

El 15 de desembre de 1813, amb consentiment del rector, la confraria del Sant Crist donà a la de la Puríssima dels ferrers els misteris de Betlem i de l'Epifania; d'ara endavant seria la confraria dels ferrers que s'ocuparia de muntar dits misteris.

El septenari que es dedicava al Sant Crist tingué un relleu especial l'any 1815. Acabà el 24 de febrer. La venerada imatge romangué exposada a l'altar major. Dit any no es pogué recaptar blat ni demanar almoïna amb el bacinet per la vila per haver-ho prohibit la Reial Audiència.

També el 1815 enratjolaren davant la sagristia i es va refer l'escala per davallar d'adorar el Sant Crist.

El 16 de març de 1817 portaren la venerada imatge a Sant Bartomeu en processó per rogatives d'aigua. Plogué abundantment els següents dies 20, 21 i 22, i el dia 23 se celebrà festa d'acció de gràcies a la parròquia havent-hi retornat la imatge del Sant Crist.

En la festa de l'Ascensió del mateix any s'exposaren les túniques a la funció de l'horabaixa de l'Ascensió. En aquesta festa principal del Sant Crist, que fou el 15 de maig, començà a sonar el registre del flautat de l'orgue, que era l'aportació de la confraria del Sant Crist al dit instrument, que construïa Gabriel Tomàs, per valor de 8 lliures.

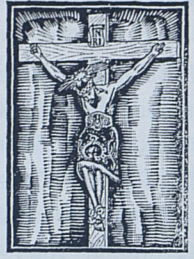
6.3. Un conflicte entre l'Ajuntament i la parròquia

Com hem vist, el bisbe Nadal havia nomenat obrer del Sant Crist Mn. Gabriel Ramis el 25 de març de 1809. La designació, a instàncies de la parròquia inquera, era per vuit anys. El 7 de febrer de 1817 Mn. Ramis fou confirmat en el càrrec. De la seva gestió profitosa, en queda bona mostra en l'apartat precedent.

Ara bé, l'Ajuntament d'Inca, en el bienni progressista que portà tantes discòrdies entres les autoritats civils i eclesiàstiques, es degué recordar de l'antic patronatge dels jurats de la vila sobre la capella dels sants Abdon i Senén i pretengueren nomenar els obrers de la capella que havia passat a dir-se del Sant Crist. Així ho feren pel juny de 1821: s'apoderaren de les claus de la sagristia de

**GOIGS DE LA
DEL SANT CRIST**
que se venera en la
de la vila

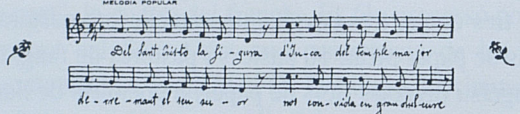

**DEVOTA FIGURA
CRUCIFICAT**
Parroquial Església
d'INCA

MELODIA POPULAR

Setembre a nou sobre vint,
de l'any set en mil atcents,
trobant-se allí molts presents,
s'admiraven, advertint,
que suava i assegurava
tal prodigi sens error.

Determinà l'Ordinari,
se quedà autenticat;
lo qual fons executat
per Pere Fiol, Notari,
qui, en autèntica escriptura,
dóna an el fet tot valor.

En el temple congregats,
molts veren aquest portent,
de son cor amb gran content
lo rector batle i jurats;
reputant per gran ventura
admirar aquest favor.

Amb molta còpia tres dies,
i los tres passats després
altra volta subà més,
causant a tots alegría,
al veure aquella hermosura
fer patent son gran amor.

De los dos convents los frares
tan gran prodigi observaren,
i corprios alabaren
a Déu per obres tan rares.
Ditcosos la ciutata
qui logrà de tal honor.

Del temple del hospital,
a on era venerat,
fons llavors trasladat
an aquest parroquial;
perque en major postura
los cultos rebés millor.

Be et pots gosar vella bells
d'Inca per molt venturosa,
mostra't però dadivosa
envers la seva capella;
aquesta adonar procura,
honrant a ton Redentor.

Escoltem la seva veu
qui dona per a salvar-nos,
i si tant se digne amar-nos,
amar-lo nostro cor deu
amb caritat viva i pura
com a tal benefactor.

Quant se puga deslitar
aquí se troba aprontat,
en qui està figurat
sobre aquest sagrat altar;
seria cosa molt dura
negar-se a son resplendor.

Ell és el qui tot ho dona,
vida, salut i tot bé,
i d'Ell an els mortals vé
la celestial corona;
amb Ell se té ben segura,
sens Ell però eterna dolor.

Les llagues mostra patents
perque allí es puga encontrar,
lo qui pot aconsolar
en els mals, per més que urgents.
Per qualsevol amargura
vessa precís llor.

Derramant el seu suor
nos convida amb gran dolçura.

D'aquest món en la clausura
perque habitem sens temor,
derramant el seu suor
nos convida amb gran dolçura.

v) Adoramus te, Christe, et benedicimus tibi.   b) Quia per Crucem tuam redemisti mundum.

OREMUS: Respice, quæsumus, Domine, super hanc familiam tuam, pro qua Dominus noster Jesus Christus non dubitavit manibus tradi nocentium, et Crucis subire tormentum. Qui tecum vivit...

A tot els dies que devant la devota Figura d'Inca, els parrs, Dns men, de hoer-ne n'era a real en l'Inca, celebrats al Via Crucis, a la Llençola, i donat alguna almoïna pel seu culte, per qualsevol d'aquests actes i per cada vegada, encendint ditsos preats 400 dies de penes.

El dia de l'Ascensió del Senyor, que se celebra la festa principal del Sant Crist d'Inca, la Rda. Comunitat parroquial, té la costum, antiquíssima, de cantar aquest goig, alternant amb el públic, mentre puguen a adorar i besar l'imatge venerable.

Amb llicència.—Obradors de Ca-Nostra. N.º 1.—Any 1931

Goigs al Sant Crist d'Inca estampats per Miquel Duran (Col.lecció n.º 1 de "Ca Nostra, 1931) Miquel Duran en féu una altra edició semblant, que recollí "Aplec dels Goigs d'Inca" (1980).

la capella i nomenaren obrer eclesiàstic Mn. Pere-Francesc Sales, a més d'altres quatre obrers.

Passades tals tempestes polítiques, Mn. Gabriel Ramis, el 8 de febrer de 1824, signà una súplica al bisbe perquè li retornassin el càrrec que l'Ajuntament li havia usurpat.

El bisbe acollí la petició de Mn. Gabriel i dia u d'abril del dit any Mn. Pere-Francesc Sales entregà al rector Mn. Joan Amengual les claus de la sagristia del Sant Crist, les estampes i 23 sous, que al seu torn el rector va fer a mans de Mn. Ramis ⁽⁵¹⁾.

Més endavant sembla que el conflicte se solucionà amb bon criteri. A un inventari de 1843 figuren com obrers del Sant Crist Mn. Francesc Brunet i Antoni Salas, com auxiliar. Dels sants Abdon i Senén n'eren obrers l'alcalde amb l'Ajuntament i el rector de la parròquia ⁽⁵²⁾.

6.4. En la segona meitat del segle XIX

A l'inventari de 1849 consten com a propietat de la capella del Sant Crist, 2 frontals, 12 vestits de la imatge, un vel negre de seda, un de gassa, un coixí de seda,

(51) El memorial d'aquesta conflicte consta al mateix *Llibre de Audicions*, citat a nota 33.

(52) ASMI, *Inventari de 1843*.

un llit per la processó del divendres sant ⁽⁵³⁾. En el de 1887 les túniques són 20 i hi és apuntada la imatge del Crist del davallament. És esmentat el sagrari que és vell. Un afegit d'aquest inventari diu: "Un sagrario nuevo con la puerta del antiguo restaurada" ⁽⁵⁴⁾.

Efectivament, l'inventari de 1899, fet pel rector Bernadí Font (1887-1913) ens informa que el sagrari és nou però conserva la porta de l'antic, que és un baix-relleu de la Cena ⁽⁵⁵⁾.

Entre 1887 i 1899 es va fer, doncs, el sagrari que avui encara conservam, adaptat a l'estil del retaule barroc, i que manté venturosament la peça artística del s. XVII que és la porta, atribuïda per Joaquim M. Bover a Jaume Blanquer (m. 1636), autor del retaule del Corpus Christi de la Seu. La composició central d'aquest s'avé perfectament amb la porta del nostre sagrari, com podeu veure a la figura n.72 ⁽⁵⁶⁾.

A la visita pastoral del bisbe Miquel Salvà de 1860 consta que l'obreria del Sant Crist costejava la festa de l'Ascensió i s'encarregava de la Setmana Santa i de l'exercici del Via Crucis, fet moltes vegades durant l'any ⁽⁵⁷⁾. Deu ser aproximadament d'aquest temps un document sense data de l'arxiu de Santa Maria la Major que diu que del caixonet del Sant Crist d'Inca es pagaven unes 40 lliures cada any pel Via Crucis del diumenge del Ram, pel davallament i enterrament del divendres sant, per la festa de l'Ascensió amb completes, sexta, ofici, sermó, hora canònica, vespres, lletania i encesa del llantoner ⁽⁵⁸⁾.

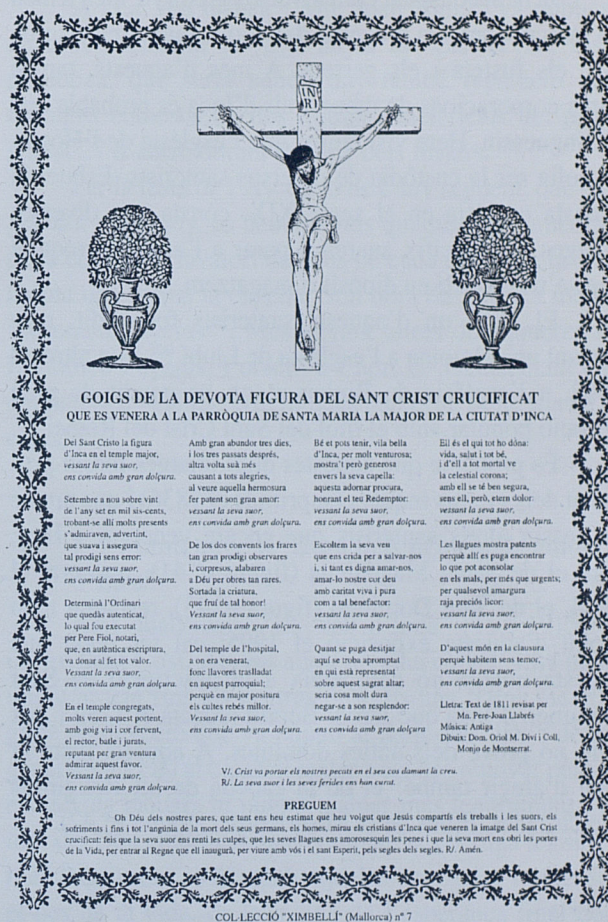
Els anys 1891-93 tenim documentat el manteniment de la festa de l'Ascensió, la predicació del sermó de les "Set paraules", la processó del sant enterrament i el trídium de Sant Miquel; tot a càrrec de la confraria del Sant Crist.

El 1896 el trídium de Sant Miquel tingué caràcter de rogatives per les guerres de Cuba i Filipines. El Sant Crist fou exposat a l'altar major i el 29 de setembre fou tret en processó, en la qual autoritats i poble demostraren "la gran estima i devoció" que Inca sentia envers el seu Sant Crist. ⁽⁵⁹⁾

El rector Bernadí Font es preocupà ferm també del culte al nostre Sant Crist. Restaurà el seu nínxol el 1895, posà noves vidrieres al cimbori el 1896, pagà obres de picapedrers el 1898 i féu fer altres reparacions el 1899. En l'esmentat inventari de 1899 apunta també la corona

de plata de la família Verd i la cintura, també de plata, que estotja la família Bennassar de Son Frare. Hi inscriu així mateix el Crist del davallament i la creu on, segons tradició, suà el Sant Crist d'Inca el 1607. ⁽⁶⁰⁾

Entre les obres dutes a terme pel rector Font, convé esmentar aquí la restauració del magnífic retaule

La darrera edició (1995) dels Goigs

del Nom de Jesús, del taller dels Oms (1587), que fou encarregada a la Societat arqueològica lul·liana. La restauració era llesta el 1895 ⁽⁶¹⁾. Posam aquí aquesta nota ja que aquesta obra emblemàtica de l'art inquer, bella síntesi de la vida de Jesucrist, figura a la portada d'aquest catàleg.

Per cloure aquest apartat del segle XIX, diguem que per la festa de l'Ascensió de 1893, dia 11 de maig, vengué a predicar el sermó de l'ofici solemne Mn. Miquel Costa i Llobera; dinà a Can Amer, perquè el

(53) ASMI, *Inventari de 1849*.

(54) ASMI, *Inventari de 1887*.

(55) ASMI, *Inventari de 1899*, del rector Bernadí Font.

(56) Joaquim M. BOVER, escriu a *Miscelania històrica mayoricense*, tom XIII, Palma 1842, f. 232 (ms. de la Biblioteca Bartomeu March): "En la capella del devotísimo Santo Cristo llamado de S. Abdón y S. Senén hay un sagrario cuya puerta es un bajo relieve que representa el Cenáculo, obra de Blanquer y del mismo mérito del bajo relieve de la Capilla del Corpus Christi de la Seu de Palma". És molt probable que Jaume Blanquer fes aquesta porta del sagrari quan dirigí les obres de la torre-campanar de la paròquia d'Inca pels volts de 1620; se sap que endemés esculpi l'estàtua d'un àngel per coronar la torre (J. COLI, *La torre parroquial de Inca*, a *Fiestas de Inca*, julio-agosto 1951, p.4).

(57) ADM, Visita pastoral del bisbe Miquel Salvà de 1860.

(58) ASMI, lligall 115.

(59) ASMI, *Libro 1º de carga y data de obrerías y capillas de la parroquia de Santa María la Mayor de la villa de Inca, años 1891 a 1904 inclusive* (llibre nº 119).

(60) Vegeu nota 55.

(61) ASMI, Comptes del rector Font, lligall nº 116.

senyor era obrer del Sant Crist. La nota és treta del diari espiritual del servent de Déu i poeta.

6.5. Santercrists gremials?

Ja hem constatat com diversos gremis d'Inca tenien un santercríst per a la processó del dijous sant; eren els sastres, els fusters i els gerrers. A més d'aquests, també altres corporacions de menestrals d'Inca és probable que en tinguessin. Hem vist també que l'església de l'Hospital solia ser la custòdia de diversos santercrists. Esbucada aquesta església en el segle XIX, consta que diverses imatges del crucifix anaren a parar a l'arxiu parroquial que se'n convertí en dipòsit o magatzem.

El 1855 un d'aquests santercrists fou cedit, mitjançant una almoïna a l'església de Llubí ⁽⁶²⁾, i un altre, el 1862, a l'església de Biniamar, on ha gaudit de gran devoció popular amb el títol del Sant Crist del Remei ⁽⁶³⁾.

És probable que aquestes dues imatges fossin propietat dels gremis inquers (suprimits el 1836) i que també ho fossin altres santercrists que encara veneram a Inca, com el de Santa Magdalena (figura n.º.41), restaurat el 1994, el de Sant Domingo (figura n.º.43), restaurat amb motiu d'aquesta exposició el 1995; cal fer notar que aquesta imatge no compareix a la descripció de Sant Domingo d'Inca que Jeroni Berard redactà el 1789 i, per tant, no prové dels antics dominics. A aquesta llista hi hem d'afegir també el de la capella de les Religioses franciscanes, Filles de la Misericòrdia (figura n.º.42).

sepulcre per portar el santercríst del Davallament el divendres sant; va cobrar 331 ptes. recollides de les almoïnes dels devots.

El 29 de setembre de 1907 es compliren els dos-cents anys de la prodigiosa suor del Sant Crist. Inca festejà amb gran devoció aquest bicentenari. Hi contribuïren

Sant Crist de Santa Magdalena (restaurat el 1994).

7. IMPULS CREIXENT A LA DEVOCIÓ INQUERA DEL SANT CRIST ENTRE 1900 I 1945

7.1. En els inicis del segle: el bicentenari de la suor de 1607

El rector Font, amb el seu dinamisme prou documentat, continuava promovent la devoció dels seus feligresos al Sant Crist.

El 1901 féu enrajolar la sagristia que feia de pas al cambril. Dirigí les obres el marquès de Vivot. ⁽⁶⁴⁾

El 1902 es va reparar la tela del nínxol. Pels darrers dies es predicaven les "Set paraules" (1904). ⁽⁶⁵⁾

Per evitar el gastament produït per les besades dels feels, el 1905 se sobreposà una placa de plata al peu de la imatge. El 1906 l'escultor Josep Castellà va fer el nou

esplèndidament les pàgines del setmanari "Ca Nostra", dirigit per Miquel Duran, que publicava el seu número primer, precisament el 5 d'octubre de 1907, just després de la festa de sant Miquel.

Dia 26 de setembre començà el trídium, predicat pel P. Jaume Rosselló, dels Sagrats Cors, missioner de gran anomenada popular. La façana de la parròquia fou il·luminada i s'escampà murta a voler. Es féu ofrena d'una corona de plata a la imatge. Eren obrers els Srs. Pere Amer i Rafel Ramis ⁽⁶⁶⁾.

El Sant Crist fou col·locat a l'altar major, davall un dossier sumptuós i magnífic. Un poble immens -diu la crònica de "Ca Nostra"- està a sos peus tres dies contemplant-lo; li fan vetles d'honor seguides totes les classes de la societat. El P. Jaume Rosselló predica sobre Crist, Rei

(62) ADM, III/117/101.

(63) Segons unes notes escrites per Mn. Joan Coli, a *Llibre de determinacions del comú de la Iglesia de Ynca* (ASMI, n.º 23 prov.), l'any 1862 el conductor de la possessió de Son Odre, de Biniamar, Antoni Palou, obtingué per mediació del comte de Sant Simon, una imatge de Jesús Crucificat per a l'església de la vicaria de Biniamar, que li entregà el rector d'Inca, Mn. Antoni Sastre. La figura era una de les que la parròquia d'Inca tenia retirades a l'arxiu. La imatge fou entregada a Biniamar mitjançant una almoïna, segons que aprovà la Rda. Comunitat de preveres d'Inca. Agraesc la transcripció d'aquesta nota a Gabriel Pieras.

(64) ASMI, *Llibre de sufragis per la parròquia d'Inca*.

(65) ASMI, *Libro 1.º de carga y data de obrerías...* (n.º 119); vegeu nota 59.

(66) ASMI. Llibre n.º 120. És continuació de l'anterior; no duu encapçalament.

de les virtuts, de la ciència i del progrés. La comunió general és nombrosíssima com per les grans Missions. A la processó del vespre del diumenge 29, “tothom hi era” per acompanyar el Sant Crist que recorria la seva ciutat. De tota la festa en fou l'ànima Mn. Antoni Ferragut. La “Gaceta de Mallorca” demanava que es fes un monument al Sant Crist i a la seva suor en el lloc que ocupava l'antiga església de l'Hospital.

A la plana primera de “Ca Nostra”, hi llegiren els inquers del bicentenari aquesta prosa encesa de Miquel Duran: “Tu fores escollida pel Déu dels nostres avis per fer dins Inca meravelles rares que pasmassen les generacions. L'artista que contornà ton imponent musculatura no sé si tengué en compte el perfil de la bellesa, però sí que va sentir la mort d'un Déu d'amor. És tal ta majestat que les ànimes que t'adoren estan corpreses davant ton posat penós i sorprenent...”⁽⁶⁷⁾

Al cap d'un any “Ca Nostra” insistí en el projecte del monument a la suor del Sant Crist d'Inca⁽⁶⁸⁾. El 1913 el mateix periòdic afirmava que els inquers, al Sant Crist, “cada dia l'estimen més i més”.⁽⁶⁹⁾

7.2. La capella nova

Prova d'aquesta estimació, va ser el projecte que aquell digníssim capellà inquer, l'ecònom Miquel Llinàs, dugué a terme a honor del nostre Sant Crist amb el suport dels seus conciutadans.

La nova capella del Sant Crist va ser iniciada el 1912; aquest any s'hi gastaren 393,44 ptes., el següent 103 ptes. i el 1915, 250⁽⁷⁰⁾.

Per la festa de l'Ascensió de 1914 l'ecònom Llinàs reté comptes de les obres de la nova capella⁽⁷¹⁾.

El dijous de l'Ascensió, 13 de maig de 1915, la nova capella fou beneïda i inaugurada amb tota solemnitat. Presidí la celebració litúrgica el canonge inquer i rector de la Seu, Mn. Francesc Mir; foren padrins de la benedicció el capiller Sr. Pere Amer i Dona Maria Bennassar. Predicà a l'ofici el també canonge inquer Mn. Nadal Garau. El cor estrenà la missa davídica de Perossi i l'himne que havien compost per a tal acte els inquers Mn. Andreu Caimari (lletra) i Mn. Bernat Salas (música): “Entrau de fresc, Sant Crist, a la capella, que hem renovada amb sant fervor...” La poesia de Mn. Caimari, així com la de Miquel Duran, que publicà en tal ocasió, les trobareu en aquest catàleg.

L'arquitecte diocesà Guillem Reinés dirigia la

construcció de la nova capella i Pere Llorenç n'era el director de la decoració. El trast per a l'ampliació de la capella havia estat cedit pel propietari de Can Campaner.

El capvespre, a la nova capella, es féu l'exercici de la bona mort i es cantaren els Goigs tradicionals fent l'adoració.

A “La Veu d'Inca”, Mn. Joan Aguiló va publicar un article enaltint la festa anyal del Sant Crist, festa patriòtica, que seria aquell any també reparació dels ultratges comesos en dos mítins anticlericals del propassat 27 d'abril, durant la vaga dels fusters.⁽⁷²⁾

Per la festa de l'Ascensió de l'any següent, que caigué dia u de juny, es beneïren els quadres monumentals de la cena i del lavatori de peus de cada costat de la creu llatina que forma la capella. Són obra de l'artista inquer Bartomeu Payeras⁽⁷³⁾. Més envant altres dos quadres de Bartomeu Payeras, l'oració a l'hort de Guetsemaní i la coronació d'espines, cobriren les parets de l'entrada de la capella.

7.3. Manteniment “d'un dels principals amors d'Inca”

Així qualificava “La Veu d'Inca” (15.5.1915) el nostre Sant Crist. Aquest amor no s'ha colgat, s'ha mantingut ardent fins als nostres dies. És una flama inextingible de devoció que va pujant al llarg dels dies i de les generacions cap al cambril tantes vegades renovat perquè els devots inquers hi puguin palpar més tendrament l'amor del Déu crucificat, que comparteix i eixuga les suors i les llàgrimes i sosté, amb aquelles trossades immenses el pes de la vida, de la mort i de l'esperança final dels seus germans de carn i sang, que pelegrinen en aquesta ciutat de la terra.

El cimbori de la capella tal com el veim actualment.

(67) “Ca Nostra”, any 1, n° 1, 5 octubre 1907, p.1-3.

(68) *Ibid.*, 3 oct. 1908.

(69) *Ibid.*, 3 maig 1913.

(70) ASMI, document de nota 66.

(71) “Ca Nostra”, 23 maig 1914.

(72) Totes aquestes informacions són tretes de “La Veu d'Inca”, 8 i 15 de maig 1915.

(73) “La Veu d'Inca”, 3 juny 1916.

Les pràctiques devotes, quasi totes, s'han mantingut al llarg del segle que som a punt de tancar. Plau-me evocar aquí amb paraules de mestre Miquel Duran aquesta bella estampa de la devoció inquera: *Tots els anys el capvespre (de l'Ascensió) no podem resistir de no anar a sentir cantar els goigs del Sant Crist, que davant son altar canta la comunitat de preveres, mentre es fa l'adoració. No tenen res de particular, artísticament, aquests goigs; però sa tonadeta llisa sobre la lletra de la història dels suors miraculosos, que retreu l'estat social i la faisor dels antics, té un no sé què de religiositat, d'antigor i de saba nostra que el poble que també els canta, s'hi troba compungit i totes les veus tenen amorositat* ⁽⁷⁴⁾.

El 1923 la festa de l'Ascensió, endemés de l'ofici, era celebrada amb l'hora canònica (nona) cantada davant el Santíssim exposat; l'horabaixa es feia l'adoració de les cinc llagues, es cantava la lletania i es cantaven els goigs mentre el poble adorava la imatge. Per Sant Miquel es feia tríduum i la processó, que els llibres antics deien "votada", sortia per un portal i entrava per l'altre portant un santerist. Acabava amb el Te Deum i l'adoració de la imatge a la seva capella⁽⁷⁵⁾. Era rector des de 1920 l'inquer Mn. Francesc Rayó, que continuà promovent ferm la devoció al nostre Sant Crist.

El 22 de març de 1925 l'obreria del Sant Crist va adquirir el segon pas de dolor: Jesús a la columna, per portar a la processó del dijous sant ⁽⁷⁶⁾. El 14 de març de 1926 la mateixa obreria beneí les figures de l'Ecce Homo i de Jesús portant la creu, també per la dita processó⁽⁷⁷⁾.

El 1934, pel centenari de la Redempció, se solemnitza singularment l'endavallament i la processó del divendres sant, per dins l'església. També el 1933 i 1934 consta la commemoració de la suor prodigiosa del Sant Crist per Sant Miquel, amb tríduum i processó⁽⁷⁸⁾.

Poc temps després degué deixar de celebrar-se aquesta memòria.

Vingué llavors la guerra dels Tres Anys. El Sant

L'última Cena i el lavatori de peus, de Bartomeu Payeras (1915), que adornen el creuer de la capella del Sant Crist.

Crist, invocat en hores de tanta angúnia, d'enfrontaments fraticides i de temors per la vida pròpia o dels parents i estimats, continuà obrint els seus braços per estrènyer amorosament tantes ànsies i sanglots.

Superat el tràngol de la guerra, més que la pau vinqué la victòria. En els anys estrets de la postguerra, es desvetlaren fervors catòlics en un intent de restaurar la Cristiandat. Va ser dins aquesta eufòria que, a l'antiga obreria i confraria, succeí una nova confraria, de la qual tot seguit us parlaran.

NOTA: He d'agrair a Mn. Santiago Cortés l'aportació de les estampes de Goigs que il·lustren aquest article.

(74) "Ca Nostra", 19 maig 1923, p. 272.

(75) ASMI, *Crònica parroquial*, escrita pel rector Francesc Rayó (1920.1943). Comença pel desembre de 1922 i acaba el 1934; després és fragmentària entre 1945 i 1950; per aquestes notícies vegeu p. 21,36.

(76) *Ibid.*, p. 68.

(77) *Ibid.*, p. 88.

(78) *Ibid.*, p. 170, 177, 181.

SIGLES D'ARXIU CONSULTATS

ADM, Arxiu diocesà de Mallorca.

AMI, Arxiu municipal d'Inca.

ARM, Arxiu del Regne de Mallorca.

ASMI, Arxiu de la parròquia de Santa Maria la Major d'Inca.

LA HISTÒRIA DE LA CONFRARIA DEL SANT CRIST D'INCA

per Josep Coll Terrassa

Va ser l'any 1944, pocs anys després de l'enfrontament civil entre espanyols, i en un clima d'espiritualitat popular, quan s'organitzà una Setmana d'Oració i Penitència de gran transcendència per a la nostra Ciutat. Foren actes que en tot el segle no havien tingut comparació possible, així ens ho contenen les cròniques parroquials d'aquell temps.

Com a conseqüència de les experiències d'aquesta Setmana gran, i aprofitant el cultiu espiritual del moment, Mn. Sebastià Garau Fiol reuní un grup de persones, de les quals foren capdavaners el metge Sr. Josep Erencia Alvarado i l'apotecari Sr. Joan Cabrer Mas. I entre tots consideraren la fundació d'una confraria de penitents, la qual donàs nova vida, millor esplendor i dignitat a totes les celebracions de la Setmana Santa inquera, i principalment a les processons.

Es féu la proposta al Rector de la Parròquia, el qual la traslladà al Sr. Bisbe que l'acceptà amb gran entusiasme. A partir de llavors es varen fer les gestions per a l'estudi dels estatuts i es convocà una reunió general per fer pública la constitució d'aquesta Confraria del Sant Crist. S'autoritzaren els estatuts amb breus rectificacions, i acte seguit es nomenà la primera Junta Directiva sota la direcció espiritual de Mn. Sebastià Garau Fiol, ànima i suport de la Confraria.

Es va rebre la confirmació oficial de l'aprovació canònica dels estatuts el 18 de novembre de 1944, a la vegada que la Junta directiva feia totes les gestions adients per a la construcció del trono que hauria de portar la imatge del Sant Crist per les places i carrers de la nostra ciutat.

El projecte i la construcció, després de l'aprovació general del poble, va ser obra de l'escultor D. Miquel Sacanell de Palma, i fou sufragat per subscripció popular al llarg d'uns quants d'anys. El cost fou de 30.000 pts., quantitat considerable en aquell temps, ja que els jornals es pagaven a 6 pessetes al dia.

Fou beneït el dia 25 de març de 1945, diada del Ram, i foren els seus padrins els nins Bernat Reus Salas i Maria Pilar Beltran Riera.

Va ser consideració general que tan miraculosa figura no podia ser traslladada per mitjans mecànics i s'organitzaren dues colles de voluntaris civils i una colla de soldats també voluntaris compostes cada una d'elles per setze homes. Tots ells sentien tanta satisfacció que es va fer necessari sortejar quina colla seria la primera i quina la segona, essent la primera la responsable de treure el trono del temple i la segona l'encarregada d'entrarlo. Tots ells volgueren assegurar-se que els pròxims anys seguirien tenint el mateix privilegi, la qual cosa conservaren amb molta gelosia, fins que els anys llevaren les forces i hagueren de ser substituïts pels seus fills o altres persones.

El primer any acompanyaren el Sant Crist 84 penitents, dels quals encara en viuen dos que segueixen sortint any rere any. De la resta, 42 han passat a gaudir de la

mirada eterna d'aquest Crist que tant estimaven, els altres han deixat els seus llocs per motius de salut.

L'any 1946 per dimissió del President D. José Erencia Alvarado, fou nomenat president, pel Capítol General, el senyor Sebastià Jaume Echave, el qual hagué d'abandonar, per motius professionals, l'any 1969, essent elegit nou president el senyor Joan Cabrer Mas.

Durant aquests anys es va construir pel mateix Sacanell, la Creu guia i els fanals, els quals foren trets la Setmana Santa de 1950. Des d'aquell any es posà en marxa la recaptació de joies i diners per a una corona del Sant Crist, la qual fou estrenada a la processó de l'any 1967.

El trono sempre havia estat custodiat a cases particulars, i es cregué necessari comprar un local que fos propietat de la Confraria. Així es va comprar el local situat a la Plaça de l'Orgue.

El 21 de març de 1974 sofrírem la pèrdua del que fou fundador i director espiritual Mn. Sebastià Garau Fiol. Se celebrà amb gran solemnitat una missa funeral i hi foren convidats tots els capellans inquers i tots aquells que havien estat treballant a la nostra parròquia. L'assistència fou nombrosa per part del poble que va reconèixer el treball i els mèrits que havia fet Mn. Sebastià Garau Fiol a favor de la nostra confraria.

Amb reconeixement de la dedicació que sempre havien mostrat envers de la Confraria, foren nomenades Cambreres d'Honor les germanes Catalina, Andreeva i Antònia Garau Fiol.

Havien passat trenta anys, i la Setmana Santa havia anat perdent aquell esplendor d'abans. Cert moviment d'indiferència envers les processons havia creat aquella situació.

L'any 1984 se celebrà un nou Capítol General i fou nomenada una nova Junta Directiva, essent elegit major-

dorm primer el senyor Josep Coll Terrassa. En aquell mateix capítol, per petició general, foren modificats certs punts que feren possible l'entrada de dones i menors de devuit anys, amb la finalitat de revitalitzar i renovar la Confraria.

Un dels objectius principals fou la restauració de la imatge del Sant Crist, que el pas del temps havia desmullorat. Sota l'assessorament dels tècnics eclesials, i en el taller diocesà de restauració, es dugué a terme tal restauració, la qual fou possible gràcies a donatius fets pels feligresos i devots. El Sant Crist restaurat fou presentat per la Setmana Santa de 1987.

L'any 1989 es produeix un canvi de rector a la Parròquia de Santa Maria La Major. Fou nomenat nou rector el franciscà, del TOR, P. Jaume Puigserver, que acceptà esser el consiliari de la Confraria, i féu seva la idea de la Junta Directiva que s'hauria de donar un caire més espiritual a la Confraria. Aquest canvi ja es va fer notar per la festa del Sant Crist, que gaudí d'una eucaristia força sentida i participada per part de tots els assistents.

Com a realitzacions de l'actual Junta Directiva cal tenir present la renovació de la capella del Sant Crist, les trobades anuals - el diumenge de Passió, al Puig de Santa Magdalena-, la restauració total del trono l'any 1993 - per la qual cosa es demanaren subvencions al Govern Balear i a l'Ajuntament d'Inca-, la compra d'un local al carrer Paraires, cantonada amb el carrer Misteri, per poder guardar el trono, perquè el local on es guardava va ser expropiat per la reforma de la plaça de Santa Maria la Major.

I així, fins el dia d'avui han passat cinquanta anys. Que amb l'ajut de tots la nostra Confraria sia dia a dia testimoniatge d'Aquell que venera amb tant d'afecte.

POEMES INQUERS AL NOSTRE SANT CRIST

AL SANT CRIST D'INCA

Oh Santa Imatge del Sant Crist, excelsa!
escollida pel Déu dels nostres pares
per fer grans meravelles a dins Inca,
el poble que vos ama i vos venera.
No lluny de la conquesta ja estenguéreu
els braços paternals sobre la vila
que per primer encobeí l'host cristiana,
per beneir sa fe amb vostra gràcia.

Tal com antany els teniu també estesos
fent arrecer de regalades ombres,
on venim els inquers a arredossar-nos
amb llarga processó de set centúries.
Aquí el fruit sant de l'Arbre de la vida
té gust diví i té dolçor de pàtria;
l'han sentit degotar les testes blanques
dels vells de l'antigor que ja passaren.

Qui cisellà sa gran musculatura
potser no l'inspirava la bellesa,
però degué sentir l'hora suprema
d'un Déu que mor i l'univers rescata;
fa traslluir divina omnipotència
d'aspecte expiatori, majestàtic,
i el fervent que l'adora es sent comprendre
de confiança i por, d'angoixa i calma.

Son front diví, tot coronat d'espines,
damunt son pit profundament acala,
essent mort, pensa i dins son cor medita
en la sort i ventura del seu poble.
De braços amollat, de la creu santa
el cos sagnant augustament repenja,
tot abocat per acollir les ànimes
que sos peus besen amb besada llarga.

Dins l'oratori del finit Hospici
vessà suor amb divinal dolçura,
tot fent pensar, a voltes, si seria
el Senyor en persona i carn humana.
Oh gran penyora de l'amor divina,
donada a Inca amb tan gentil miracle!
Suors de l'Hort foren per tots els homes,
suors d'aquí sols per la raça nostra.

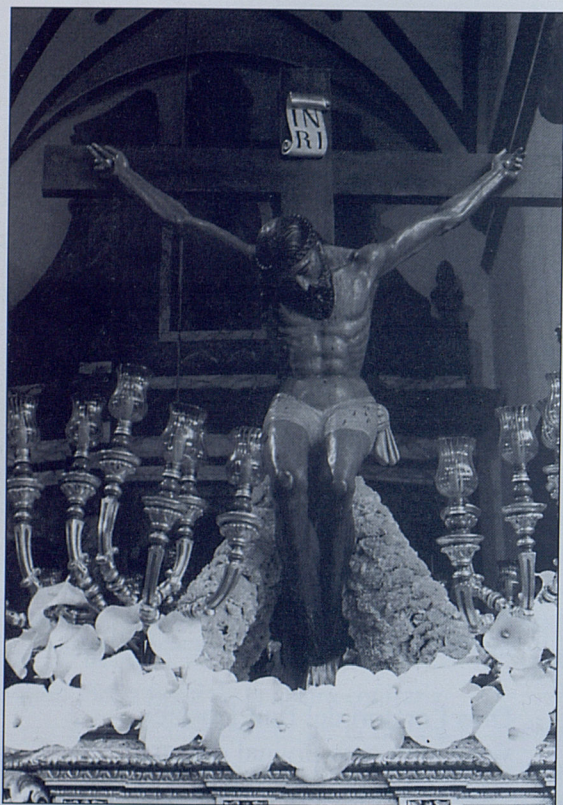
Jo vos estim, Imatge venerable,
símbol excels de gràcia redemptora,
vos estim com joiell del poble nostre,
que ha presidit els fets de nostra història.
Avui vos consagram nova morada,
tota d'art, gentilesa i poesia
que diu al món incrèdul com augmenta
l'amor al Crist de les suors divines.

Miquel Duran Saurina

Festa de l'Ascensió de 1915

HIMNE DEL SANT CRIST D'INCA

Entrau de fresc, Sant Crist, a la Capella,
que hem renovada amb sant fervor,
on vostre Cor tot l'any ens renovella
l'antic miracle de l'amor.

Dins vostres braços s'agombola el poble:
la viuda, l'orfenet, l'humil i el noble,
de vostre pit tots rebem dolç conhort.
Vós sou del cel la llum i dreta via,
vós sou la font de l'aigua que assacia,
oh! per donar-nos vida, penjau mort!

L'antic miracle, comprovat dels savis,
dins l'Hospital d'un temps, conten els avis,
tres dies plens suàreu, pres d'amor...
Ai! trist pressentiment de la destrossa
que en vostres fills faria pesta grossa
deixant d'un paradís un camp d'horror!

Amb sacra pompa el poble vos abriga
dels sants Patrons a la capella antiga
del temple de Maria la Major.
Oh! les tres fites de la nostra raça!
Acolliu-la baix vostra Creu que enllaça
nostre passat, present i venidor!

Entrau de fresc, Sant Crist, a la Capella,
que hem renovada amb sant fervor,
on vostre Cor tot l'any ens renovella
l'antic miracle de l'amor.

Andreu Caimari Noguera, pvre.
4 de maig de 1915

Música de Bernat Salas, pvre.

EL SANTCRIST D'INCA

L'Antic imaginaire que esculpia
vostre cos mort, amb magistral cisell,
no feia l'obra d'art solament ell:
l'Esperit Sant l'ungia i el dirigia.

Quin viu estremiment no sentiria
quan vostres mans fixava, amb el martell,
al llenyam de la creu! Doble clavell,
vermell de sang creuria que us obria.

Cap i tòrax, madurs del greu turment,
pengen com a raïms de la sarment,
feixucs d'amor a la terra redimida...

Imatge venerada del Santcríst
d'Inca: els meus ulls figura mai no han vist
que al cor pegàs tan fonda la punyida!

Miquel Colom, T.O.R.
7 de febrer de 1985

Les fotografies del Sant Crist d'Inca són de Jordi Llompart.

EXPOSICIÓ FOTOGRÀFICA "SETMANA SANTA A INCA"

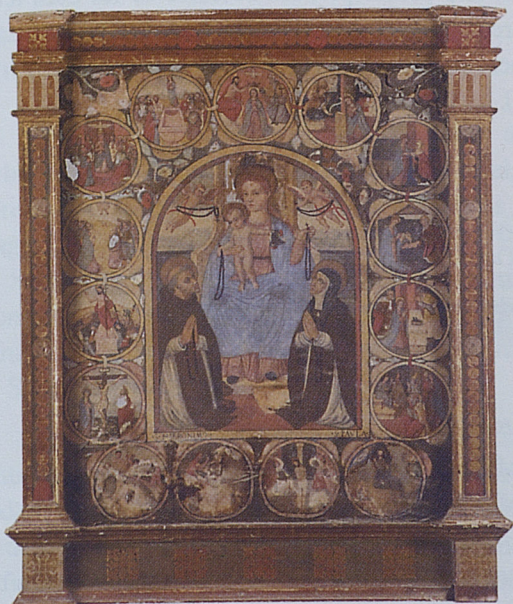
de Jordi Llompart
a la Sala d'Expositors del Centre parroquial
de Santa Maria la Major.

LES RESTAURACIONS DE “EL TALLER DE NATZARET” I DE LA “MARE DE DÉU DEL ROSER”

MARE DE DÉU DEL ROSER,
abans d'iniciar el procés de conservació-restauració

EL TALLER DE NATZARET,
en procés de conservació-restauració

Les dues pintures sobre tela del mestre Mateu López, fill, han arribat al Servei de Conservació i Restauració de Béns Mobles de la Generalitat de Catalunya en un estat de conservació que podem qualificar de dolent.

Un seguit d'intervencions de restauració anteriors, dràstiques i poc encertades, han fet que la qualitat i delicadesa pictòrica de les obres tot just es pugui entreveure. Així la finalitat del peculiar procés de conservació i restauració dut a terme pels tècnics del Servei, és la de recuperar, fins on sigui possible, les característiques pròpies de les pintures, i perllongar al màxim la seva vida.

Després d'un examen preliminar s'han realitzat una sèrie d'anàlisis per identificar els materials de l'obra i deduir-ne el seu estat de conservació.

El suport de les pintures és de tela de lli, de fil prim i trama tupida amb el lligat de tipus tafetà senzill, clavades per davant d'un bastidor fix.

L'avançat estat d'oxidació de les teles fa que siguin molt trencadisses i en perill de desintegració. Presenten nombrosos esqueixos, pèrdues i les vores molt malmeses principalment a la zona inferior.

En un nombre important de pèrdues, la tela sembla haver estat retallada seguint forma i color. Pràcticament totes corresponen a zones on originàriament hi havia el

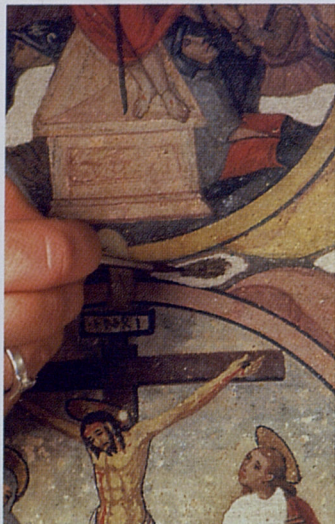
color verd de coure, com s'ha pogut determinar a través l'anàlisi de les restes d'aquest pigment. El verd de coure, amb el temps sofreix una alteració que el converteix en un to marronós, la qual cosa fa suposar que en alguna intervenció anterior es va voler netejar fent servir algun producte corrosiu que va descomposar la tela foradant-la.

Com a conseqüència d'aquest fet, per tapar els forats produïts i reforçar el suport havien encolat tot un seguit de teles i papers al darrere. En el cas del Taller de Natzaret, es van trobar fulls del missal mallorquí imprès a Venècia (1506). Per enganxar aquests trossos de tela i papers esmentats, van utilitzar cola animal de manera abundosa i poc acurada que amb el temps, va anar adquirint una duresa i rigidesa que va hipotecar encara més la conservació de les obres. Va provocar esqueixos a la tela i petits craquelats i pèrdues a la fina capa de pintura al temps.

L'operació de retirar tots els materials aliens a l'obra original, col·locats en manipulacions anteriors, ha estat una operació lenta i laboriosa, que s'ha compaginat amb la consolidació puntual dels trossos de tela original que poden quedar aïllats de la resta.

Seguidament s'ha realitzat la consolidació general del suport amb un reentelatge, consistent a aplicar una

nova tela de lli al dors de la tela original, utilitzant en aquest cas un adhesiu lleuger que no genera humitat. S'ha col·locat una fusta de protecció al darrere per evitar desperfectes a causa d'eventuals accidents.

La integritat cromàtica de les dues teles s'ha vist greument afectada, principalment per la pèrdua puntual del color verd i la correspo-

nent tela de suport. Aquest fet, com s'ha esmentat anteriorment, pot ser la conseqüència d'una intervenció de neteja excessivament agressiva en aquestes zones.

Degut a la peculiar problemàtica d'ambdues peces, la proposta sobre el tipus de reintegració pictòrica s'ha estudiat i decidit conjuntament amb la resta de propostes sobre els diferents tipus d'intervenció ja que com en una jugada d'escacs, s'havien de preveure amb anticipació, totes les possibilitats abans d'actuar.

Com a criteri de reintegració pictòrica s'ha optat per un tipus de retoc que sense amagar les pèrdues, conferís a les teles una unitat visual entenedora. Aquesta reintegració cromàtica ha consistit a acolorir les llacunes formades pel nou reentelatge, utilitzant com a matèria pictòrica l'aquarel·la. Per escollir els colors, s'ha realitzat prèviament un mostrari cromàtic amb tints neutres utilitzant com a base el mateix tipus de suport que s'ha emprat per als reentelatges. Com a referència del to i de la intensitat, s'ha partit de la policromia original o les restes d'aquesta com en el cas del color verd.

A la tela de "La Mare de Déu del Roser", s'han reintegrat les fulles del roser cercant un to neutre que sense esser verd, per la seva intensitat hi fos semblant. Igualment s'ha aplicat el mateix color a les pèrdues de la

indumentària dels personatges que habitualment es representen amb aquest color, algun d'aquests encara en conserva les restes. A la part inferior d'aquesta tela, molt malmesa, s'ha seguit el mateix criteri de tints neutres sense intentar refer les representacions iconogràfiques, sols s'han dibuixat els

cercles dels Misteris, car aquestes pèrdues de tipus geomètric atreuen l'atenció visual cap aquesta zona.

El mateix tipus d'intervenció s'ha efectuat a la tela del "Taller de Natzaret"; en aquesta peça la part més afectada, les rajoles i el paisatge corresponent a la zona d'arbrat i camp que possiblement es podia veure a la finestra, s'han reintegrat amb un to semblant al de les pèrdues. Les petites pèrdues de color de les dues teles s'han reintegrat amb un criteri il·lusionista, utilitzant igualment aquarel·les. (Vegeu les figures del catàleg n° 3 i n° 15).

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
**Direcció General
del Patrimoni Cultural**
Servei de Restauració de Béns Mobles

Restauradors:

Maite Toneu

Marta Diaz

Procés de fixació, neteja, desinfecció i consolidació del suport.

Anna M. Claverol

Procés de reintegració pictòrica.

Sota la direcció de:

Josep M. Xarrié

Reportatge fotogràfic:

Carles Aymerich

MEMÒRIA DELS TREBALLS DE CONSERVACIÓ I RESTAURACIÓ D'ALGUNES OBRES DEL PATRIMONI ARTÍSTIC RELIGIÓS D'INCA

per José M. Pardo.

El 1995 he realitzat en el meu taller alguns treballs de conservació i restauració d'algunes obres, procedents d'esglésies d'Inca, com és ara el magnífic grup escultòric de la Santíssima Trinitat de Santa Maria la Major, la pintura sobre tela del Nom de Jesús de Sant Domingo, i tres imatges del Sant Crist: la Sang de Sant Bartomeu i els santercrists de Sant Francesc i Sant Domingo.

Aquestes obres presentaven problemes diferents de conservació. No eren en estat precari però podem dir que llur estabilitat material i els nivells de deteriorament qüestionaven llur permanència en el futur. Resumiré breument l'estat de conservació i les intervencions escaients.

El conjunt d'obra que formen la Santíssima Trinitat són figures de talla de fusta, ricament daurada i estofada, d'uns 127 cm. d'altura les imatges del Pare i del Fill, més reduïda la de l'Esperit Sant (uns 29 cm. d'alt). En l'estructura material patien diversos problemes de conservació. Alguns accidents havien produït pèrdues en volums i sortints. La descomposició de la pel·lícula de preparació, de guix i cola, per mor de l'efecte persistent de la humitat, havia ocasionat nombrosos desprendiments de la pel·lícula de policromia. Aquesta pel·lícula de color era afectada per una important acumulació de fums, greix i brutor, que impedia la visió del vistós colorit del treball d'estofat i policromat de l'obra. Així mateix la humitat havia afectat especialment alguns colors que presentaven, en aquèst cas, l'aspecte blanquinós típic (Vegeu fig. 2).

Aquest estat de conservació requeria la consolidació prèvia del substrat pictòric i la fixació de la pel·lícula de policromia, duita a terme amb puntuals resines com Primal AC33 i segellat posterior amb calor; endemés es tractaren amb impregnacions generals de Paralod B-72; també fou necessari el segellat dels crulls i l'encolat de diverses junctures i unions que s'havien separat. Un cop assegurada l'estructura material, es procedí a la neteja de la pel·lícula de color amb l'ajuda de diversos dissolvents -dimetilformamida, metil-glicol i

Sant Crist de la Sang de Sant Bartomeu (abans de la restauració).

diverses mescles de dissolvents aromàtics i alifàtics- segons la naturalesa de la pel·lícula que calia eliminar i la seva duresa.

La reintegració de volums fou realitzada amb fusta artificial epoxídica en les faltes de més gruix, i en les més superficials amb estucats de sulfat de calç i cola animal. La reintegració pictòrica es realitzà pel sistema anomenat il·lusionista, amb pigments purs aglutinats amb resina Laropal K-80. Finalment s'aplicà una lleugera pel·lícula de protecció de la dita resina, feta pols un cop fou dissolta amb white spirit.

Els tres santercrists presentaven problemes diferents de conservació. El de Sant Domingo ha sofrit, al llarg de la història, deterioraments importants i també important intervencions, en les quals ha estat

repolicromat i repintat per complet; és un sistema habitual en temps passat que genera importants problemes de conservació. Aquestes intervencions desafortunades han desfigurat la visió original de l'obra; en aquest cas afectaven singularment el rostre de la imatge. L'estructura material presentava importants deterioraments accidentals i també pèrdues parcials de volums. Els problemes que es deriven de l'acumulació de pel·lícules pictòriques sobreposades -que no permeten avaluar prèviament el percentatge i l'estat de la pel·lícula original- i la destinació al culte de la dita obra, han fet desistir de moment d'una intervenció de tipus museístic que consisteix a eliminar les pel·lícules no originals i a recobrar just l'original existent, possibilitat que, de cara al futur, queda oberta. En aquest cas la intervenció s'ha limitat a la neteja i al tractament puntual de faltes i pèrdues de volum; una intervenció que mira de mantenir el caràcter de l'obra exposada al culte (Vegeu fig. 43).

El santercrist de Sant Francesc presentava només l'obscuriment de la pel·lícula de policromia degut a l'oxidació de les capes de vernissos, greix i brutor acumulada en superfície. En tal cas els treballs de conservació es limitaren exclusivament a la neteja de la pel·lícula de policromia i a les reintegracions puntuals de petites faltes accidentals (Vegeu fig. 33).

El santercrist de La Sang de Sant Bartomeu -a diferència de les dues imatges anteriors - no presentava intervencions de repolicromat, ans al contrari, la policromia original era parcialment perduda o molt desgastada en general, degut a la reiteració de neteges excessivament enèrgiques i també als despreniments accidentals de caràcter residual. L'estructura de fusta és visible en gran part de la superfície; això, unit a l'obscuriment superficial per acumulació de greix i fums, dóna una tonalitat fosca a l'obra. També presentava diversos deterioraments accidentals amb faltes en els volums i desencolat de les juntures.

En aquest cas la intervenció consistí en la consolidació i fixació de la policromia, l'eliminació d'olis i greix acumulats i la neteja de l'escassa policromia existent com també de la fusta en les zones on la policromia s'ha després o desgastat. Quant al criteri de reintegració pictòrica, es considerà convenient un tipus d'intervenció com més limitada millor, tendent a corregir les ruptures de color més evidents en les faltes de la pel·lícula de la policromia.

El nivell de qualitat artística de l'obra i les absències dels tradicionals sobrepintats justifiquen en aquest cas una presentació formal respectuosa, com més lliure millor d'afegitons que desvirtuin o confonguin una visió artística i documental lliure d'afegits (Vegeu fig. 32).

La pintura del Nom de Jesús, de Sant Domingo, és un oli sobre tela, de dimensions 207x116 cm. L'obra es trobava clavetejada en el seu perímetre frontal sobre una estructura de fusta que li servia de bastidor; no tenia cap vasa. Materialment la tela patia un deteriorament important per mor de l'oxidació de les fibres; les faltes i els trencaments eren significatius i els despreniments pictòrics nombrosos. La pel·lícula pictòrica era molt ennegrida per l'acumulació de fums, greix i brutor en tota la superfície. Els treballs de conservació consistiren en la fixació de la pintura al suport, i posteriorment en el reentelat de la pintura, realitzat amb adhesiu a base de cera microcristalina i resina de ciclohexanona; l'obra es col·locà sobre un bastidor de faldres. La neteja de la pel·lícula pictòrica posà al descobert una obra executada amb un grau important de lluminositat. Un cop empeltades les zones de pèrdues de suport i d'estucats de despreniments, la reintegració pictòrica es dugué a terme amb criteri il·lusionista, recobrant així la unitat de l'obra de forma completa. Finalment una pel·lícula de protecció, consistent en resina dissolta en white spirit i aplicada per polvorització, completava els treballs de conservació (Vegeu fig. 11).

Sis pintures de Sant Bartomeu d'Inca, restaurades

per Roser Alomar Esteve

“Noli me tangere” abans de la restauració.

La restauració de diverses pintures del monestir de Sant Bartomeu d'Inca, a part del benefici que suposa la seva conservació per al nostre Patrimoni, haurà facilitat la lectura de les obres i l'anotació d'algunes dades tècniques, la qual cosa, per una part, pot ajudar els historiadors a situar les peces de la important col·lecció d'aquest monestir, i per altra, permetrà també posar de manifest al públic la seva importància.

El fet que la major part de les obres de què parlem pertanyin a una època de transició d'un estil a un altre, moment en què es produí un gran canvi en les tècniques d'execució, fa especialment inte-

ressant l'estudi de les esmentades obres. Efectivament, s'han pogut observar concordances en la paleta, en l'ús del tremp i de l'oli, o particularitats en els suports amb altres obres estudiades, i les dades apuntades sobre la construcció d'aquestes obres quedaran arxivades perquè els estudiosos en puguin fer ús en el futur.

Ens referim aquí, a sis pintures, tres sobre taula, del segle XVI, i altres tres, posteriors, sobre tela.

L'obra tal vegada més important, és la taula que representa Jesús amb Santa Magdalena o “Noli

me tangere", que figura en el catàleg *Els López dins la pintura del segle XVI a Mallorca* (de G. Llompart, J.M. Palou, i J. M. Pardo; Palma, 1988), com a obra de Mateu pare, pintada cap al 1578 i que formaria part, juntament amb la pintura de Santa Paula, del retaule de la Puríssima, Sant Bartomeu i Sant Jeroni del mateix monestir. Creim que ho pagava, l'esforç de salvar-la, quasi "in extremis" pel seu grau de deteriorament (Vegeu fig. 58).

Les altres dues taules, són els àtics laterals d'un tríptic desaparegut, i representen l'Anunciació, amb la Verge en una taula, i Sant Gabriel en l'altra (Vegeu fig. 4).

Des del punt de vista de la seva execució, les tres taules estan construïdes de manera molt semblant: els suports estan constituïts per taules ajuntades de fusta de conífera, amb algun travesser i anversos protegits amb estopa i guix. La preparació és de solfat càlcic i cola, i de gruix considerable. La pel·lícula pictòrica varia de consistència segons els colors, i les paletes tenen semblances encara que, al "Noli me tangere", la tècnica d'execució és més complexa i elaborada.

Les vases incorporades estan formades per motlures clavades sobre l'anvers de les taules.

Quant a l'estat de conservació, trobam els suports atacats per insectes xilòfags, amb clivellaments, i amb les juntes obertes, així com pèrdues poc importants; però l'estat de conservació de les pintures és excepcionalment dolent, sobretot, el de la taula "Noli me tangere", degut a intervencions especialment destructives i desproporcionades amb el que es volia reparar, i a la qual, s'aplicaren materials molt nocius i a vegades irreversibles, juntament a l'estat d'abandó i a unes condicions ambientals adverses.

Com a conseqüència, ens trobam amb factors de deteriorament molt greus: amb disgregació de les preparacions, capes pictòriques esquarterades i amb els diferents estrats separats, despresos del suport i aixecats, i amb la pel·lícula pictòrica molt degradada, i en gran part perduda.

Amb els tractaments de conservació duits a terme en aquestes taules, s'han detingut aquests processos de degradació i s'han procurat unes condicions que assegurin el manteniment de l'estabilitat i de la integritat de l'obra. A l'examen previ, i durant el tractament, s'han aplicat mètodes per a ampliar la informació, com a diferents recursos

òptics, estudis analítics de laboratori, estudi de les alteracions, consulta d'altres treballs concernents als materials i tècniques de l'època i de la històrica física de la peça.

Els tractaments han consistit fonamentalment en la consolidació dels suports, la consolidació i fixació dels diferents estrats que formen la capa pictòrica -quedant restituïdes la cohesió i l'adhesió entre pel·lícula pictòrica i preparació, i entre aquesta i el suport- i en l'eliminació dels repintats i recobriments afegits sobre la pintura en antigues intervencions.

En la restauració, donada l'extensió i distribució de les llacunes en la pintura, ha calgut restituir les llacunes de forma completa per a procurar una informació visual unitària, documentada, sobre una garantia de reversibilitat i estabilitat.

De les teles restaurades, la més important és una "Sagrada Família" que, juntament amb el "Crist", presidia el cor, i té la particularitat d'incorporar una predel·la pintada en el mateix quadre, dividit en dues parts sobre la mateixa tela, com en altres casos de la mateixa època.

Presentava, aquesta obra, un estat de degradació normal d'edat, llevat de la predel·la, molt deteriorada pel fet d'haver complert durant un temps una funció devota en la representació del Nadal.

El reentelat, l'eliminació de repintats i altres materials afegits al llarg del temps, i que cobrien la pintura, així com la reintegració de les llacunes, assegurin la seva conservació i restitueixin la llegibilitat a la predel·la (Vegeu fig. 14).

El "Sant Sopar" del refectori del convent és una obra de factura tosca, però interessant, i la seva execució revela algunes dades que poden ser significatives per a l'estudi de l'època i de l'obra del monestir. La tela és un lli de poc gruix, en dues peces unides per una costura. La preparació és una capa fina, bàsicament de cola animal, amb poca càrrega, i la pel·lícula pictòrica és de gruix variable segons els colors, segons sembla, alguns d'ells aplicats al tremp. La pintura ha estat aplicada fins al voraviu de la tela, per la qual cosa sembla que pugui haver format part d'un retaule.

Quant al seu estat de conservació, presenta un gran deteriorament especialment a la franja pro-

pera als voravius, amb grans esqueixos i forats a la tela, mal reparats amb pegats i coles, i presenta manca d'adhesió de la capa pictòrica al suport, amb grans llacunes a la pintura i amb diverses capes acumulades de materials, alguns d'ells irreversibles, sobre la seva superfície, a més de desgast i pèrdua de veladures.

El que ha estat més complex del tractament de restauració ha estat l'eliminació dels materials

catalogada en l'exposició anterior de "Santa Maria a Inca".

El seu estat presentava un deteriorament normal d'edat, sense problemes especials, encara que amb pèrdues ja molt nombroses i progressives de fragments de la capa pictòrica, degudes al seu despreniment del suport, que feien necessari i urgent un tractament per a fixar la pintura i evitar que se seguís perdent. Aquest tractament de con-

Sant Gabriel a l'Anunciació (abans de la restauració).

afegits sobre la tela i sobre la pintura en d'altres intervencions. Per altra part, s'ha assegurat la fixació de la capa pictòrica i el reforç dels suport mitjançant un reentelat i les llacunes han estat reintegrades amb color (Vegeu fig. 16).

La tercera tela és una petita obra, una Verge amb el Nin, anomenada "Santa Maria de Betlem", de data posterior al que hem vist anteriorment, ja

servació ha estat completat amb la restauració de les faltes (Vegeu fig. 9).

Amb les restauracions realitzades aquests darrers anys, i amb la probable adequació d'un espai que reunesqui unes condicions necessàries per al seu manteniment, s'haurà assegurat la conservació de bona part de la important col·lecció del monestir inquer de Sant Bartomeu.

Catàleg de l'exposició

JESUCRIST A L'ART INQUER

(Segles XIV - XX)

PÒRTIC

VA SORTIR DEL PARE I VINGUÉ AL MÓN

Santíssima Trinitat

*Sota el patronatge de la qual
estava l'antic gremi dels gerrers
de la ciutat d'Inca.*

Santíssima Trinitat!
Ho manau i neix la Terra!
Mes la nostra poquedat
sap fer sols...alguna gerra!

Algun plat, qualche ribell,
una olla, una greixonera,
un cossi gran, un cubell
on rentar, fent sabonera...

Drets o asseguts en el banc,
feim bé un plat, bé una jugueta...
Hem d'anar un poc bruts de fang,
mes duim l'ànima ben neta!

Quan d'acabar el treball brut
ens sigui arribada l'hora,
que ens netegi la virtut
tant per dins com per defora!

Fra Miquel Colom, T.O.R.

Inca, 10 de gener de 1996
(Poema escrit expressament per aquesta exposició)

Jesús, el Crist, és el Fill de Déu fet home. “He sortit del Pare i he vingut al món” (Jo 16,28), digué Jesús als apòstols en el darrer sopar. És la gran afirmació sobre els seus orígens: Ell és el Fill unigènit del Pare, Déu que ha decidit fer-se home, Déu que no vol esser sense l'home que estima, a qui vol fer compartir l'Amor que és la Vida de Déu mateix.

Per això, en el lllindar, quan entram a resseguir per l'art d'Inca, la vida i la persona de Jesucrist, contemplam el Misteri més alt i més íntim de Déu: la Santíssima Trinitat. Els nostres avantpassats adorarren aquest Misteri com a titular dels gerrers, ofici i corporació gremial que a Inca té arrels antigues i esponera de fama ben merescuda.

Per altra banda, una bella panoràmica de la vida de Jesús i de sa Mare santíssima floreix al voltant de la Mare de Déu del Roser, de les nostres monges jerònimes.

1

ANÒNIM

El Pare i l'Esperit Sant

Talles de fusta daurada i policromada.

Figura del Pare: 46x118x14 cm.

Figura de l'Esperit Sant : 21x52x15 cm.

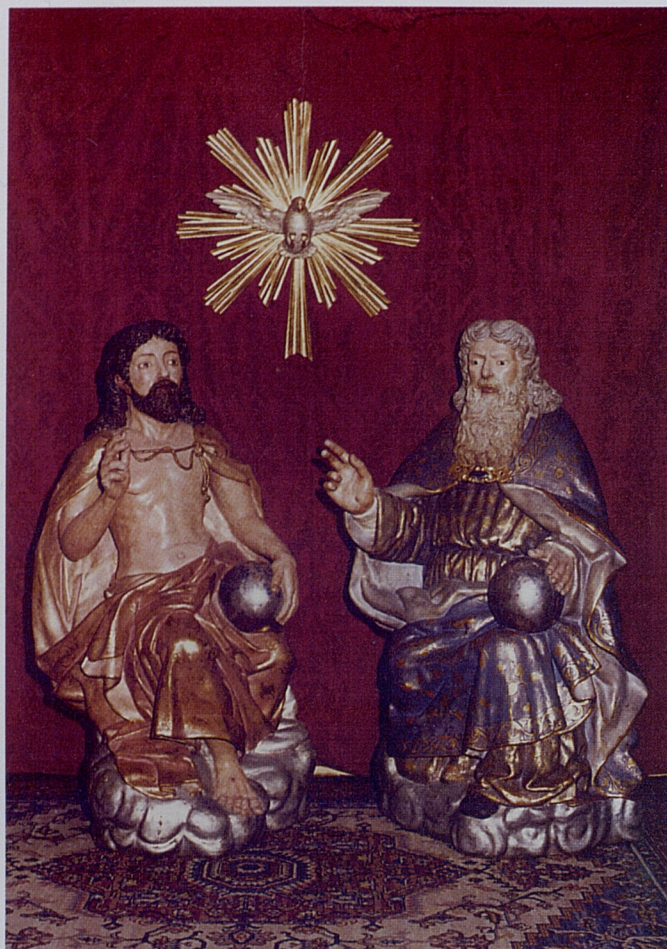
Segle XVII

Parròquia de Santa Maria la Major

Són dues restes procedents d'un retaule barroc.

2

ANÒNIM

Santíssima Trinitat

Talles de fusta daurada i policromada

Figura del Pare: 127x80x50 cm.

Figura del Fill: 127x75x45 cm.

Figura de l'Esperit Snt: 69x65x16 cm.

Segle XVII, finals.

Parròquia de Santa Maria la Major.

Aquest grup escultòric és l'antiga imatge titular dels gerrers d'Inca. Aquest ofici, documentat a Inca des dels inicis de la vila cristiana medieval, va prendre gran força talment que els gerrers formaren confraria, documentada ja el 1580, que retia culte a la Santíssima Trinitat a l'església de l'Hospital. El 1653 els 25 mestres gerrers d'Inca constituïren confraria gremial separada de la corresponent de Ciutat. Aleshores ja celebraven els seus cultes a l'església parroquial on tenien capella, consignada ja a la visita del bisbe Rocamora el 1646. El 1895 la capella del Cor de Jesús substituï l'antiga capella gremial de la Trinitat. Llavors el grup escultòric fou retirat però, juntament amb l'escut, romangué a la parròquia inquera mentre el retaule passà a l'església de Monti-Sion de Pollença (en la capella del Carme), que era restaurada per Mn. Miquel Costa i Llobera. El 1939 es col·locà una pintura de la Santíssima Trinitat a l'àtic del retaule major; era obra del pintor inquer Bartomeu Payeras.

Aquestes tres figures han estat restaurades per José M. Pardo el 1995 amb el patrocini del Consell Insular de Mallorca (Comissió de Cultura i Patrimoni).

ANÒNIM

Escut dels gerrers d'Inca

Baix-relleu de fusta daurada i policromada

112x70x3

Segle XVII, finals

Parròquia de Santa Maria la Major

L'escut de l'ofici dels gerrers d'Inca, confraria de la Santíssima Trinitat, és un gerro d'or en camp d'atzur, envoltat d'ornamentació barroca. Coronava el retaule de l'antiga capella de la Trinitat a la parròquia.

Ha estat restaurat per José M. Pardo el 1996, amb el patrocini del Consell Insular de Mallorca (Comissió de Cultura i Patrimoni).

Foto de Carles Aymerich

3

MATEU LLOPIS, júnior

Mare de Déu del Roser

Tremp sobre tela

143x113 cm.

Devers 1579

Monestir de monges jerònimes de Sant Bartomeu

És un retaulet fet probablement per presidir el cor de les monges sobre un petit altar. Aquí el trobà el 1746 la visita del bisbe José de Cepeda. Més envant passà a dins el monestir.

Cal destacar d'aquesta bellíssima obreta, ja catalogada el 1988 i exposada a Palma (1988) i a Inca (1992), la modificació introduïda en la iconografia clàssica del Roser: el nin Jesús i Maria donen el rosari a sant Jeroni i a santa Paula, titulars de l'Orde jerònim, no a sant Domingo i a santa Catalina de Sena, com és tradicional. La imatge de la Mare de Déu és envoltada dels quinze misteris del rosari que figuren pintats com dins roses de pètals de diversos colors.

Entre 1995 i 1996 ha estat restaurat en el taller de restauració de béns mobles de la Generalitat de Catalunya per Maria Teresa Toneu, Marta Díaz i Anna M. Claverol, sota la direcció de Josep M. Xarrié.

I

CONVISQUÉ AMB NOSALTRES

¡Oh la Cova! ¡Allò és un encantari! ¡Quina “Glòria” més excelsa! ¡Beneït el cotó que dóna unes clarianes tan vives! Allà la mula i el bovet més eixerits mai; els tres pastors amb el present, incorreguts i endarrerits; llum divina que neix del bressolet; Maria humil, Josep astorat; la Cova endiumenjada i adesada; ramells de taronges mandarinès; neules retallades brandejants segons el vent; murta, sivina i garlandes de tamarell i falguera i cireretes de pastor ...

¿Que si ho és suggestiu aquest **Betlem**?

ANDREU CAIMARI

El Betlem familiar,

a *Perfils de la ciutat*, Mallorca 1932, p.92.

A Natzaret, on fou l'Anunciació, i a Betlem contemplam les arrels de Jesús, el qui és la Paraula de Déu que es va fer home per conuiu amb nosaltres, els homes (Jo 1,14). La tradició artesanal dels nostres betlems, les representacions pictòriques que van des de l'Anunciació als episodis evangèlics de Betlem, de Jerusalem i de Natzaret (naixement, adoració dels savis d'Orient, presentació al temple, la Sagrada Família treballadora), incloent-hi la devoció dominicana al Nin Jesús i al sant Nom de Jesús, ens van descrivint el primer itinerari del “Déu-amb-nosaltres”, fet en tot igual als germans fora del pecat (He 4, 15).

4

ANÒNIM

L'Anunciació a Maria

Pintura sobre taula

Cada pintura mida 67x116 cm.

Segle XVI

Monestir de monges jerònimes de Sant Bartomeu

Són dos àtics d'un retaule (avui perdut); en el de dalt es veu l'arcàngel Gabriel amb un cartell que diu en llatí: "Ave, plena de gràcia, el Senyor és amb tu", a baix es veu Maria agenollada devotament en la seva cambra; sobre ella davalla l'Esperit Sant que la fa mare del Fill de Déu.

Aquestes dues pintures han estat restaurades el 1995 per Roser Alomar, amb el patrocini del Consell Insular de Mallorca (Comissió de Cultura i Patrimoni)

5

MONGES JERÒNIMES DE SANT BARTOMEU

Betlem

Figures de terrissa artesanal, policromades, paper i cartró

83x106x72 cm.

Segle XIX

Monestir de monges jerònimes de Sant Bartomeu

6

MONGES JERÒNIMES DE SANT BARTOMEU

Betlem

Figures de terrissa artesanal, policromades; paper i cartró

49x58x47 cm.

Segle XIX

Monestir de monges jerònimes de Sant Bartomeu.

Els dos betlems exposats, dels mateix gust i de les mateixes característiques, reproduïxen el model mallorquí: figures d'artesanía popular, àngels de paper retallat, la "glòria" damunt el "misteri" amb el Pare al cim i la coloma de l'Esperit Sant.

7
JOSEPH BUSQUETS
Naixement de Jesús
 Pintura sobre fusta
 34x25,5 cm.
 1694
 Col.lecció Garcias Palou

Aquest quadre octogonal fa parella amb el n. 29; aquest porta escrit al dors el nom de l'autor i la data que hem ressenyat.

8
ANÒNIM
Adoració dels pastors
 Oli sobre tela
 123x96 cm.
 Segle XVII
 Església de Sant Bartomeu

9

ANÒNIM

La Mare de Déu de Betlem

Oli sobre tela

51x40 cm.

Segle XVII

Monestir de monges jerònimes de Sant Bartomeu

Ha estat restaurat el 1996 per Roser Alomar, amb el patrocini de "La Caixa".

10

ANÒNIM

Adoració dels Reis d'Orient

Oli sobre tela

132x194 cm.

Segle XVII

Col.lecció Garcias Palou

11

ANÒNIM

El Nom de Jesús

Oli sobre tela

207x116 cm.

Segle XVIII

Església parroquial de Sant Domingo

La confraria del Santíssim Nom de Déu o de Jesús va ser fundada i propagada per l'Orde de Predicadors (dominics), per encàrrec, segons sembla, del papa Gregori X el 1274, després de la celebració del Concili de Lió. Papes posteriors confirmaren la confraria i l'enriquiren amb gràcies espirituals; només era erigida a les esglésies dominicanes o, si en una vila no hi havia esglésies de l'Orde, en altres, com seria el cas d'Inca on, en la parroquial de Santa Maria, el 1587 fou instal·lat el bellíssim retaule del Nom de Jesús, reproduït a la portada d'aquest catàleg. El retaule, atribuït a Gaspar Oms, fou costejat conjuntament per les confraries del Corpus Christi i del Nom de Jesús. Aquesta tenia per finalitat promoure la veneració del Nom Santíssim, lluitar contra les blasfèmies i els juraments i difondre el culte catòlic.

Fundat a Inca el convent i església de Sant Domingo el 1604, fou dedicada confraria i capella al Nom de Jesús. El 1789 Jeroni Berard va descriure així la tela central d'aquesta: "El Niño no muy alto, sobre un grande globo azul". Cal notar que duu també pintades les tres lletres IHS (Jesus hominum Salvator), emblema de la confraria del Nom de Jesús. També s'hi veu el Cor de Crist, devoció d'arrels dominicanes per influència de santa Catalina de Sena i del beat Enric Seusen (s. XIV). Aquesta tela va ser retirada el 1939 i substituïda per una imatge de la Mare de Déu del Pilar. Des de llavors patí una lamentable degradació. Ha estat restaurada el 1995 per José M. Pardo, amb el patrocini del Consell Insular de Mallorca (Comissió de Cultura i Patrimoni).

12

ANÒNIM

El Nin Jesús

Talla de fusta policromada

56x27x16 cm.

Segle XVII

Església parroquial de Sant Domingo

Aquesta graciosa imatge pertanyé sens dubte a la confraria dominicana del Nom de Jesús, que celebrava la festa titular l'u de gener, aleshores Circumcisió del Senyor i imposició del santíssim Nom de Jesús.

13

ANÒNIM

La presentació de Jesús al temple

Oli sobre tela

98,5x74 cm.

Segle XVIII

Monestir de monges jerònimes de Sant Bartomeu

14

ANÒNIM

La Sagrada Família

Oli sobre tela

164x122 cm.

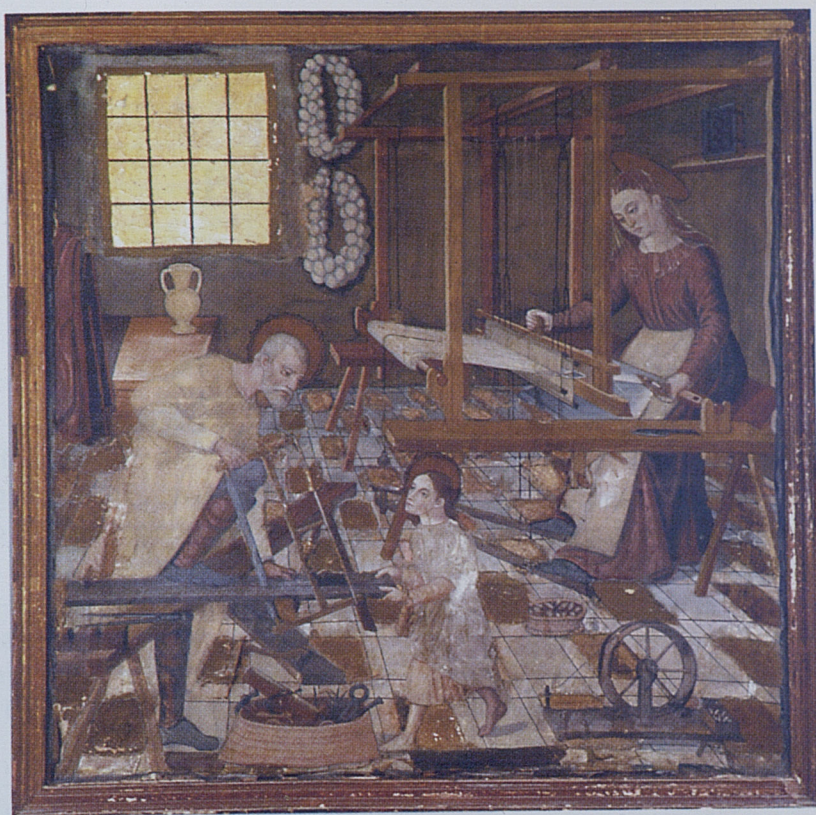
Inicis del segle XVII

Monestir de monges jerònimes de Sant Bartomeu

Aquesta tela, d'alt valor artístic, venia a ser un petit retaule emmarcat per una vasa de fusta, amb un santerist al capdamunt (n. 36). Presidia, col·locat damunt un altaret, el cor monàstic.

Ha estat restaurada el 1995 per Joana Llabrés, amb el patrocini del Consell Insular de Mallorca (Comissió de Cultura i Patrimoni).

Foto de Carles Aymerich, abans de la restauració.

15

MATEU LLOPIS, júnior

El taller de Natzaret

Pintura al tremp sobre tela

124x124

Devers 1580

Monestir de monges jerònimes de Sant Bartomeu

És una de les obres més encisadores i interessants de la producció artística dels Llopis, obra de maduresa del fill, que la degué pintar per a l'obrador de les jerònimes d'Inca, on s'ha mantingut fins el dia d'avui. A més del valor religiós com a model i invitació al treball, té l'interès de presentar-nos un retrat viu d'un taller de teixits i fusteria mallorquins de finals del segle XVI. Els elements de l'habitació que representa segueixen literalment les ordenances del gremi de teixidors, tal com es desprèn de l'estudi que n'ha fet Margalida Bernat. Aquesta obra notabilíssima ja ha estat exposada a Palma (1988) i a Inca (1992). Porta el n. 54 al catàleg dels López (1988).

Entre 1995 i 1996 ha estat restaurada en el taller de restauració de béns mobles de la Generalitat de Catalunya per Maria Teresa Toneu, Marta Díaz i Anna M. Claverol, sota la direcció de Josep M. Xarrié.

II

PATÍ PER NOSALTRES

Cançons populars inquieres de Setmana Santa

Vés-te llogar lo dilluns
per fer devota oració;
pregaràs per los difunts
amb molta devoció.

Vés-te llogar lo dimarts
per anar-te a confessar,
menjaràs d'aquell pa d'àngel
que Cristo va consagrar.

Vés-te llogar lo dimecres
pendràs la Verge per Mare,
an el Bon Jesús per Pare,
que en ell se fan grans festes.

El dijous amb gran desfici,
els jueus 'naven dient
davant Jesús innocent:
"Crucifici, crucifici".

El divendres a migdia
enclavaren lo Senyor,
¡que de pena i de dolor
que degué sentir Maria
veient son fill que moria
en la creu pel pecador!

Dissabte tenguem memòria
que Cristo en els llimbs baixà,
els sants Pares consolà
i los se'n dugué a la glòria.

Diumenge n'és la darrera,
perquè el dolor s'ha acabat:
Crist ja ha ressuscitat
triomfant amb la bandera!

El Hogar, any I, n.22, 4 d'abril 1903, p.90. *Ca nostra*, any IV, n.148, 1 d'abril 1911.
Gloses recollides per Miquel Duran; cf. *Cançoners populars de Mallorca*,
del P. Rafel Ginard, III, p.255, 276.

Seguim la Passió de Jesús, l'itinerari de la seva Pasqua que s'obri amb el darrer sopar, passa pels sofriments i la mort i culmina en la resurrecció. Pintures i escultures, algunes de singular rellevància dins el patrimoni artístic inquer, ens acompanyen i estimulen en el recorregut -sempre emotiu per al cristià- dels "passos" de Jesús des del cenacle, passant per l'oració de Getsemaní, pel camí de la creu -"Via Crucis"- fins a la crucifixió. Els inquieres deixebles de Jesucrist en totes les generacions que ens han precedit, han venerat corpresos les belles imatges del Sant Crist clavat i mort a la creu: imatges que han estalonat la seva participació en el culte litúrgic, la seva pietat popular tant en les tasques artesanals com en les processons de Setmana Santa i de rogatives per tantes necessitats i angúnies, que aquí a la terra ens fan compartir la Passió de Jesús; o la devoció més íntima i domèstica, com és el cas de la nostra "Venerable", Sor Clara Andreu.

16
ANÒNIM
L'última Cena de Jesús
Pintura a l'oli sobre tela
75x112 cm.
Segle XVII
Monestir de monges jerònimes de Sant Bartomeu

Ha estat restaurat el 1996 per Roser Alomar, amb el patrocini del Consell Insular de Mallorca (Comissió de Cultura i Patrimoni).

17
ANÒNIM
L'oració de Jesús a Getsemaní
Pintura a l'oli sobre tela
96x134 cm.
Segle XVII
Can Ripoll

18

ANÒNIM

Jesús assotat a la columna

Pintura a l'oli sobre tela

236x162 cm.

Segle XVII

Parròquia de Santa Maria la Major

19

ANÒNIM

El Baró de dolors

Fusta daurada i policromada

27,8x20,2 cm.

Finals del segle XV

Museu diocesà de Mallorca, procedent de la parròquia de Santa Maria la Major

Aquest reliquiari gòtic, a manera de retauló, és presidit al capdamunt pel Baró de Dolors, la Pietat. Completen la decoració les figures de Maria i de sant Joan Evangelista i, a baix, les de sant Pere i sant Pau. En el centre rodó de la peça s'hi estotgen nombroses relíquies.

20

MATEU LLOPIS, júnior

Ecce Homo

Tremp sobre tela

105x82 cm.

Devers 1583-84

Monestir de monges jerònimes de Sant Bartomeu

És una de les més belles obres que coneixem del taller dels Llopis. Representa l'Ecce Homo, o Baró de Dolors. A cada costat del cap de Jesús, coronat d'espines i amb aura de raigs desiguals, figuren dues inscripcions en llatí que traduïdes volen dir: "Mirau l'Anyell de Déu que lleva el pecat del món" (Jn 1,29), i a la dreta "I com un anyell davant els tonsors, ell callava i no obrí la boca" (Is 53, 7). És una de les darreres obres de Mateu Llopis júnior. Va ser realitzada certament per esser contemplada per les monges durant la pregària.

El 1991 va ser restaurada pel Servei de Conservació i Restauració de béns mobles de la Generalitat de Catalunya, sota la direcció de Josep M. Xarrié.

21

ANTONI LLOBET ARACIL

Ecce Homo

Oli sobre fusta

31x20,5 cm.

Devers 1988

Col·lecció de Joan Llabrés

L'autor d'aquesta bella faç de Crist va néixer a Barcelona el 1910 i morí a Palma el 1990, va residir a Inca entre 1961 i 1974. L'oli exposat és una obra de maduresa, colpidora pels trets tan dolorits de la cara de Jesús.

22

ANÒNIM

Passos de Santa Maria la Major

Oli sobre tela

51,5x60 cm.

Segle XVII

Església parroquial de Santa Maria la Major

És una col·lecció de 14 estacions del Via Crucis, de les qual 9 són d'una antiguitat major, mentre que la resta són posteriors, segurament per substituir les més antigues que s'havien degradat; les més modernes són de qualitat inferior. N'hem triades, entre les més arcaïques, tres: *Jesús ajudat pel cirineu*, *Jesús despullat* i *Jesús enclavat a la creu*. Cal fer notar que Inca va ser un dels llocs on primer es va instal·lar un Via Crucis després que el framenor observant, P. Joan Vicenç, el 1615 introduís aquesta devoció a Mallorca plantant uns passos entre Ciutat i el convent de Jesús extramurs; abans del 1625 el camí que pujava al puig d'Inca de Santa Magdalena, ja era fitat per un Via Crucis.

23

ANÒNIM

Passos de Sant Francesc

Oli sobre tela

63x75 cm.

Segle XVII

Convent dels PP. Franciscans del T.O.R., procedents de l'església conventual dels frares menors.

L'església de Sant Francesc d'Inca, anterior a l'actual, posseï la devoció tan franciscana del Via Crucis. Només en resten 6 estacions, salvades per la cura del P. Miquel Colom, T.O.R. N'hem seleccionades tres: *Jesús condemnat a mort*, *La Verònica* i *Jesús consolant les dones de Jerusalem*.

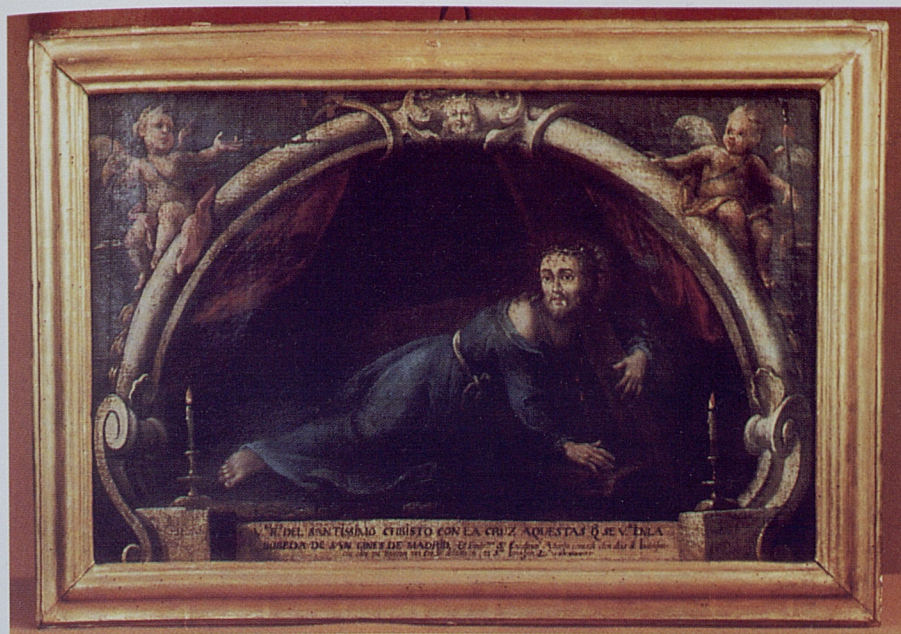
24
ANÒNIM
Jesús troba sa mare a la via dolorosa
Oli sobre tela
58x85 cm.
Segle XVII
Església de Sant Bartomeu (sagristia)

Probablement prové d'un conjunt d'estacions del Via Crucis, col·locat a l'església de Sant Bartomeu anterior a l'actual.

25
ANÒNIM
Jesús carregat amb la creu
Pintura sobre vidre
23x20 cm.
Segle XVII
Can Ripoll

26

ANÒNIM

Jesús caigut sota la creu

Oli sobre tela

37x55,5 cm.

Segle XVII

Can Ripoll

Aquesta pintura porta la següent inscripció: “Verdadero retrato del Santissimo Christo con la cruz a questas que se venera en la bobeda de San Ginés de Madrid. El Excmo. Sr. Cardenal Astorga concede cien días de indulgencia a los que rezaren un Credo delante de esta Sta. Imagen”. Tot fa pensar que la pintura prové de Castella.

27

ANÒNIM

La santa Faç

Oli sobre tela

42,5x21 cm.

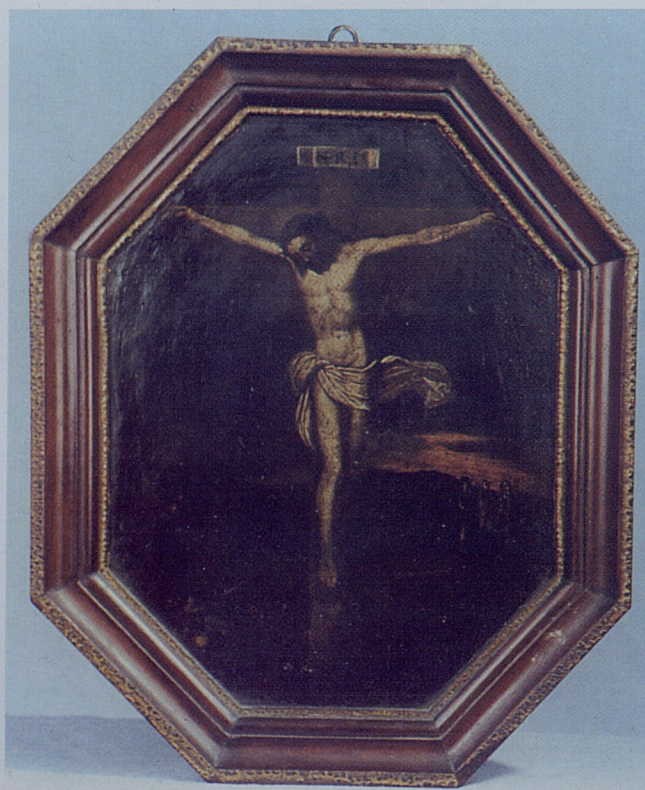
Segle XVII

Monestir de monges jerònimes de Sant Bartomeu

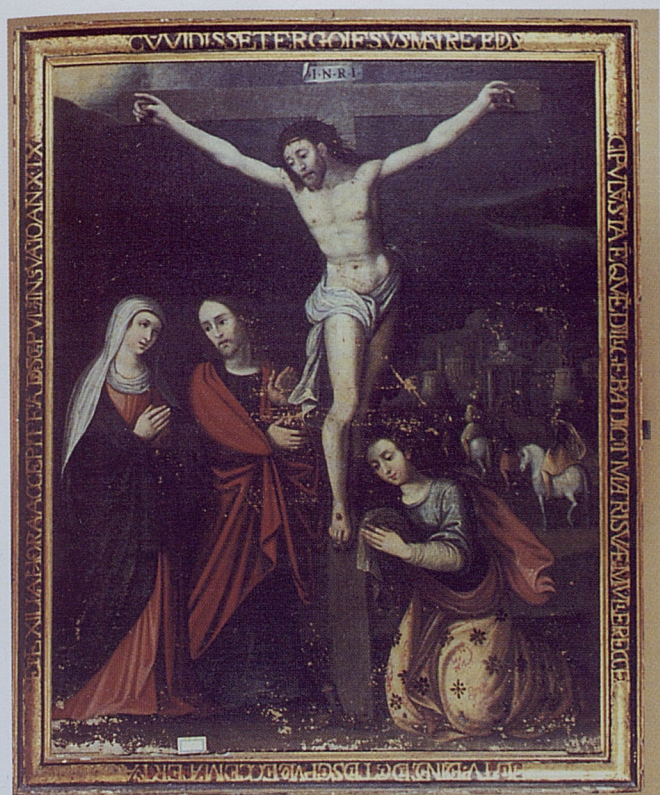
28
BARTOMEU PAYERAS TORTELLA
La santa Faç
Oli sobre tela
49x41 cm.
Devers 1940
Col·lecció d'Àngela Payeras

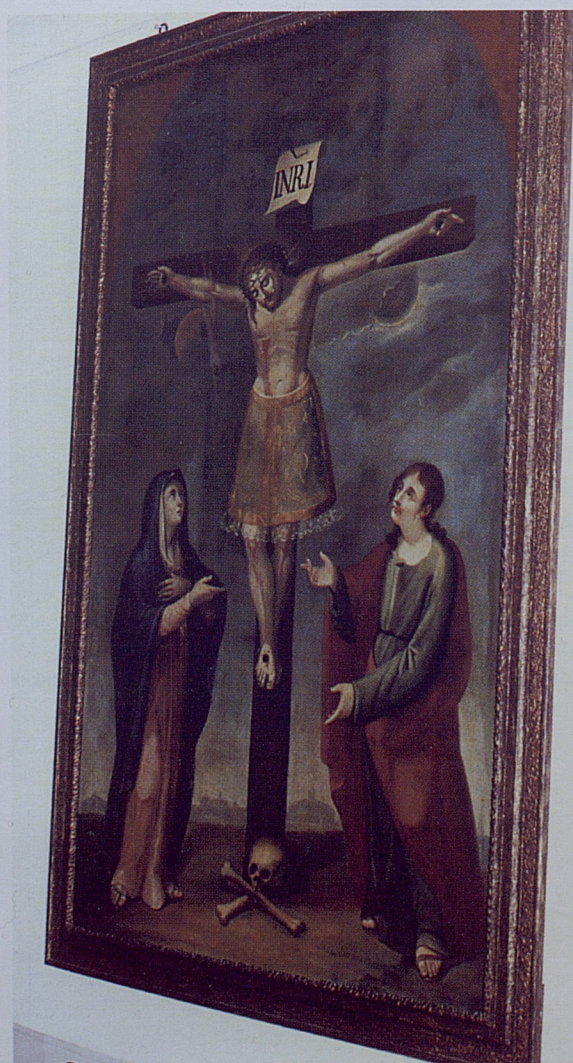
29
JOSEPH BUSQUETS
Jesús clavat a la creu
Pintura sobre fusta
34x25,5 cm.
1694
Col·lecció Garcias Palou

Fa parella amb la figura del n. 7. Ja hem indicat que l'autor i la data figuren al dors d'aquesta peça octogonal.

30
ANÒNIM
Crucifixió
Oli sobre tela
123x96 cm.
Segle XVII
Església de Sant Bartomeu

31
ANÒNIM
Jesús crucificat entre sa Mare i sant Joan
Oli sobre tela
288x172 cm.
Segle XVII
Convent dels PP. Franciscans del T.O.R., prové de
l'església de Sant Francesc

Aquesta tela devia servir per cobrir la imatge central de la capella del Sant Crist a l'església de Sant Francesc. Va ser restaurada l'any 1960 pel P. Bernat Morell.

32

ANÒNIM

Sant Crist de la Sang

Talla de fusta policromada

134x100x32 cm.

Segle XIV - XV

Església de Sant Bartomeu

És una de les joies millors del patrimoni artístic inquer. Els biògrafs de Sor Clara Andreu diuen que el germà d'aquesta, el framenor P. Antoni, l'envià a la Venerable des de Palermo on morí el 1627. Cal fer notar però que la visita del bisbe Diego de Arnedo del 1564 ja esmenta l'altar del Sant Crist a l'església de Sant Bartomeu d'Inca.

Ha estat restaurat per José M. Pardo el 1995, amb el patrocini del Consell Insular de Mallorca (Comissió de Cultura i Patrimoni).

33

ANÒNIM

Sant Crist de Sant Francesc

Talla de fusta policromada

131x114x33

Segle XV

Església de Sant Francesc

Aquest santerist gòtic segueix la línia escultòrica de l'anterior. Ha estat restaurat per José M. Pardo el 1995, amb el patrocini del Consell Insular de Mallorca (Comissió de Cultura i Patrimoni).

34

ANÒNIM

Sant Crist del cementeri de les jerònimes

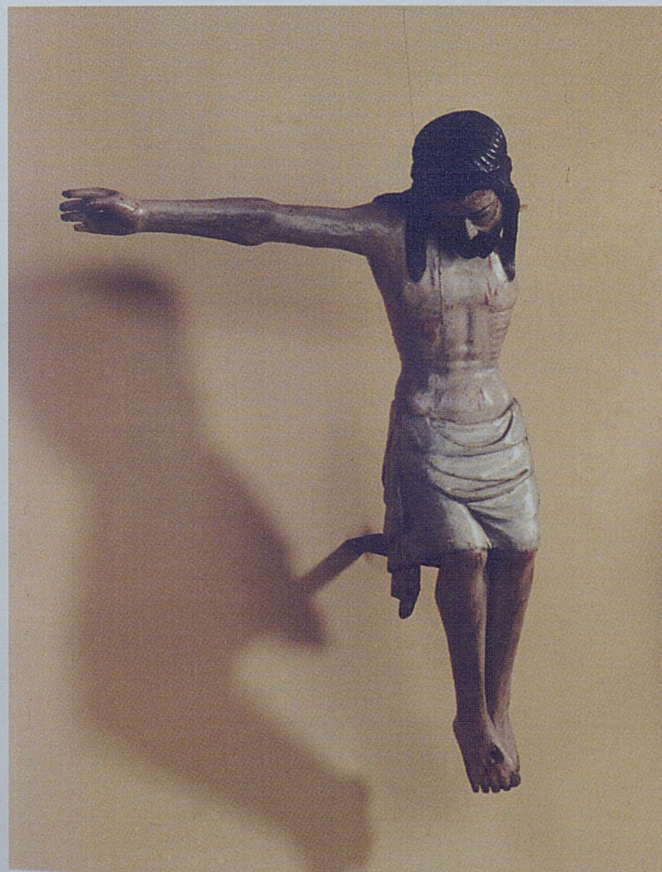
Talla de fusta policromada

143x112x34

Segle XVI

Monestir de monges jerònimes de Sant Bartomeu

Presideix la sala per vetllar les despulles de les monges, tocant al cementeri. Fou esculpit a imitació de La Sang, venerada a l'església de Sant Bartomeu (figura n.32). Ha estat restaurada el 1995 per José M. Pardo, amb el patrocini de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear.

35

ANÒNIM

Sant Crist del cor

Talla de fusta policromada

67x53x16

Segle XVI

Església parroquial de Santa Maria la Major

Fins fa una vintena d'anys aquest santerist presidí el cor parroquial. Les visites pastorals dels bisbes Juan de Santander (1634), Diego Escolano (1659) i Bernat Cotoner (1673) ja l'hi esmenten. Retirat del seu lloc habitual va pitjorar la seva degradació fins que perdé el braç esquerre. Ha estat restaurat el 1995 per José M. Pardo, amb el patrocini de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear.

36

ANÒNIM

Sant Crist del cor de les jerònimes

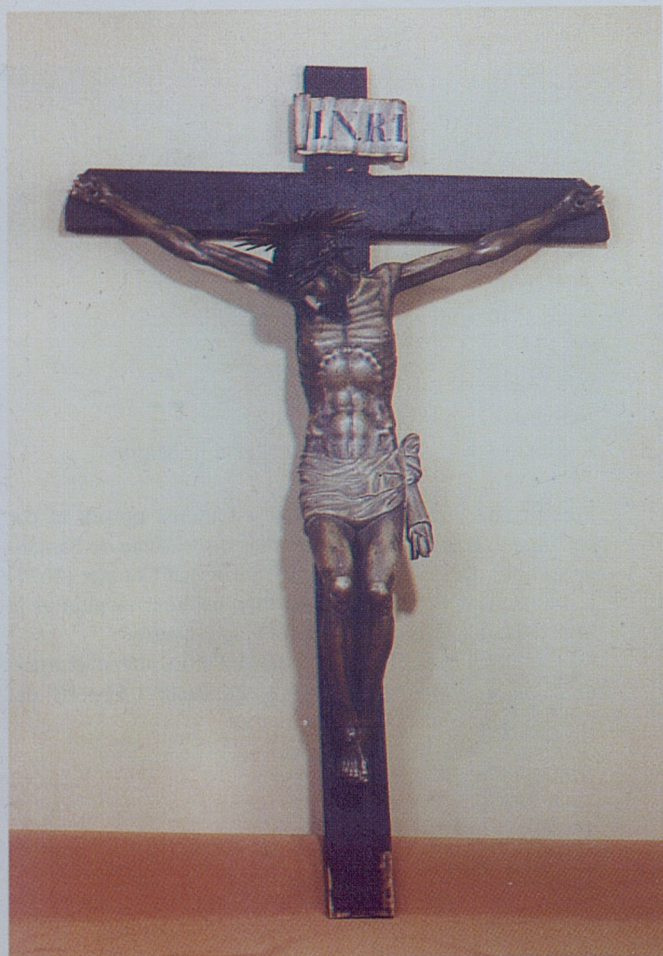
Talla de fusta policromada

53x36,5x16,5 cm.

Segle XVI

Església de Sant Bartomeu

Presideix el cor del monestir jerònim d'Inca al cim del retaullet format per la figura n.14.

37

ANÒNIM

Sant Crist de les Ànimes

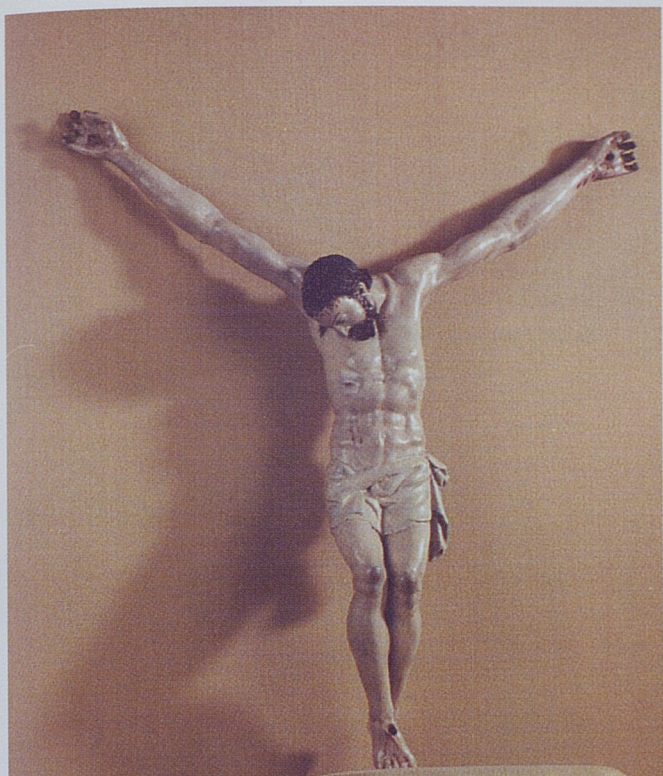
Talla de fusta policromada

140x130x32 cm.

Segle XVI

Església parroquial de Santa Maria la Major

38

ANÒNIM

Sant Crist d'altar

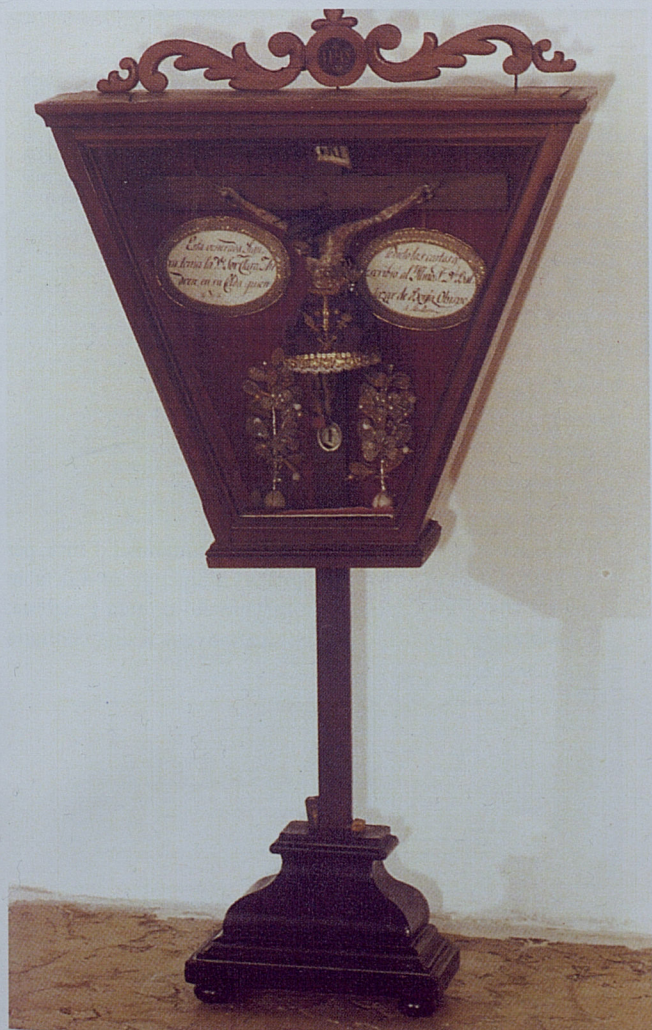
Talla de fusta policromada

65x55x10 cm.

Segle XVII

Església parroquial de Santa Maria la Major

Ha estat restaurat el 1995 per José M. Pardo, amb el patrocini de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear.

39

ANÒNIM

Sant Crist de Sor Clara Andreu

Talla de fusta policromada

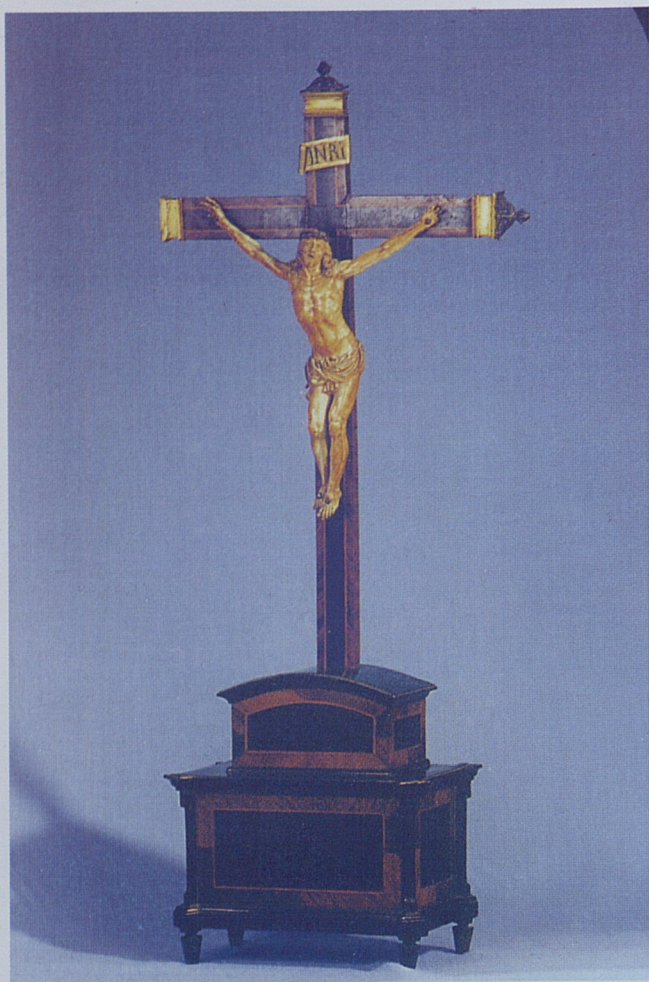
16,5x17x4,5 cm.

Segle XVII

Monestir de monges jerònimes de Sant Bartomeu

Segons la tradició del monestir és el santercrist que presidia l'altaret que la Venerable tenia a la cel.la. És recobert per una vitrina en la qual s'hi estotgen també una relíquia de Sor Clara, unes flors artificials i dos medallons ovalats que es reparteixen aquesta inscripció: "Esta venerada Figura tenia la V. Sor Clara Andreu en su celda quien le dictó las cartas que escribió al Illmo. Sr. Don Baltasar de Borja Obispo de Mallorca". Les cartes, urgint el bisbe Borja a la reforma de la diòcesi i que causaren un vertader calvari a Sor Clara, foren redactades el 1627, un any abans de la mort de la Venerable.

40

ANÒNIM

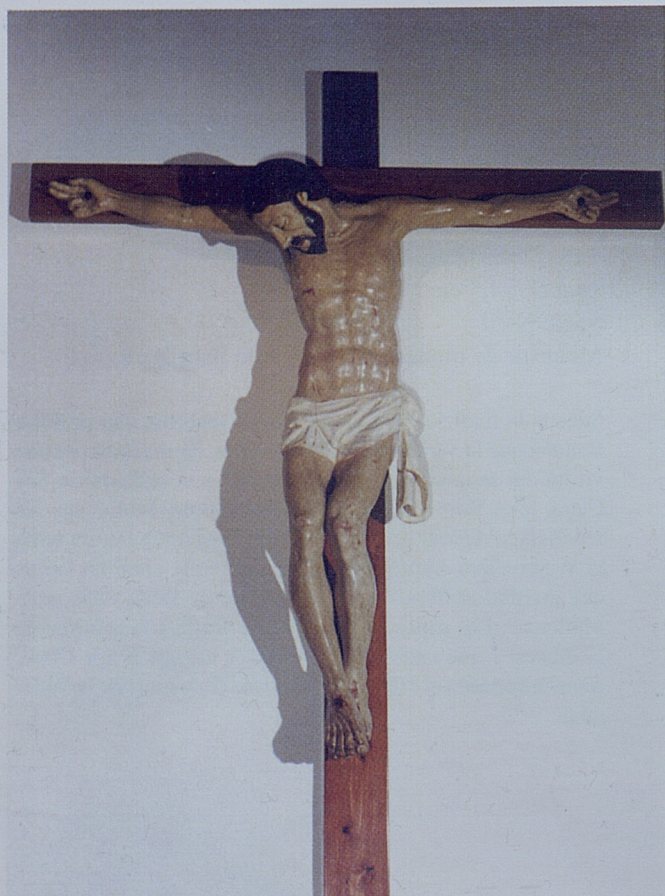
Sant Crist

Talla d'ivori

42x32x8,5 cm.

Segle XVII

Rectoria de la parròquia de Santa Maria la Major

41

ANÒNIM

Sant Crist de Santa Magdalena

Talla de fusta policromada

150x140x25 cm.

Segle XVII

Església del Puig de Santa Magdalena

Fou restaurat, amb el patrocini de l'Ajuntament d'Inca, per Lourdes Sicart el 1994 i presentat el diumenge 24 d'octubre del dit any juntament amb la restauració de tota l'església. Possiblement sigui un santcríst pertanyent a una confraria gremial d'Inca.

42

ANÒNIM

Sant Crist de les Franciscanes

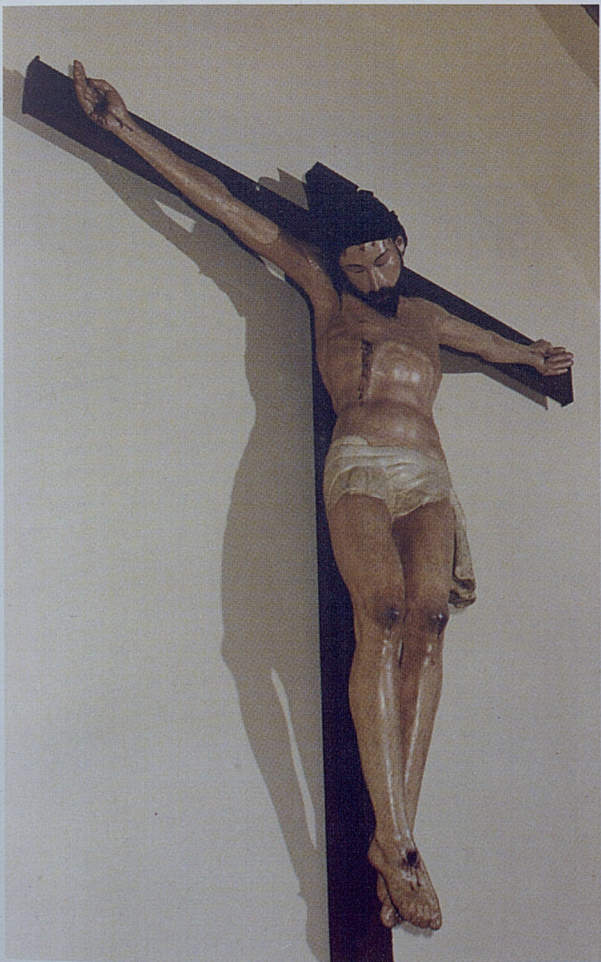
Talla de fusta policromada

153x130x28 cm.

Segle XVIII

Convent de les Franciscanes Filles de la Misericòrdia

Possiblement és també un santerist que pertangué a qualche confraria gremial d'Inca.

43

ANÒNIM

Sant Crist de Sant Domingo

Talla de fusta policromada

190x170x35 cm.

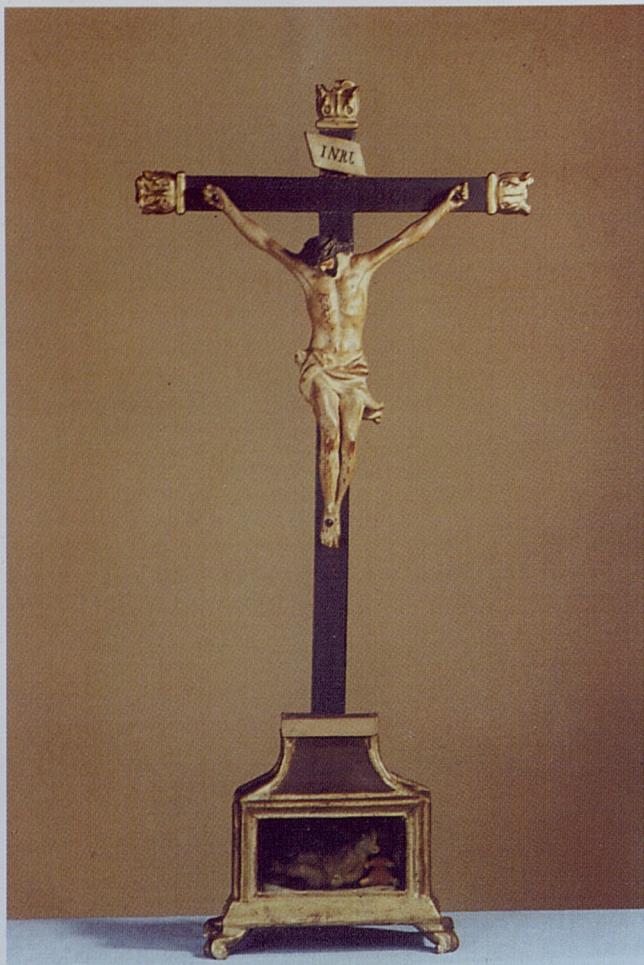
Segle XVIII

Església parroquial de Sant Domingo

Així mateix és probable que provengui d'alguna confraria gremial de la nostra ciutat; certament no procedeix de l'antiga església conventual de Sant Domingo.

Ha estat restaurat el 1995 per José M. Pardo, amb el patrocini del Consell Insular de Mallorca (Comissió de Cultura i Patrimoni).

44

ANÒNIM

Sant Crist amb el Nin Jesús

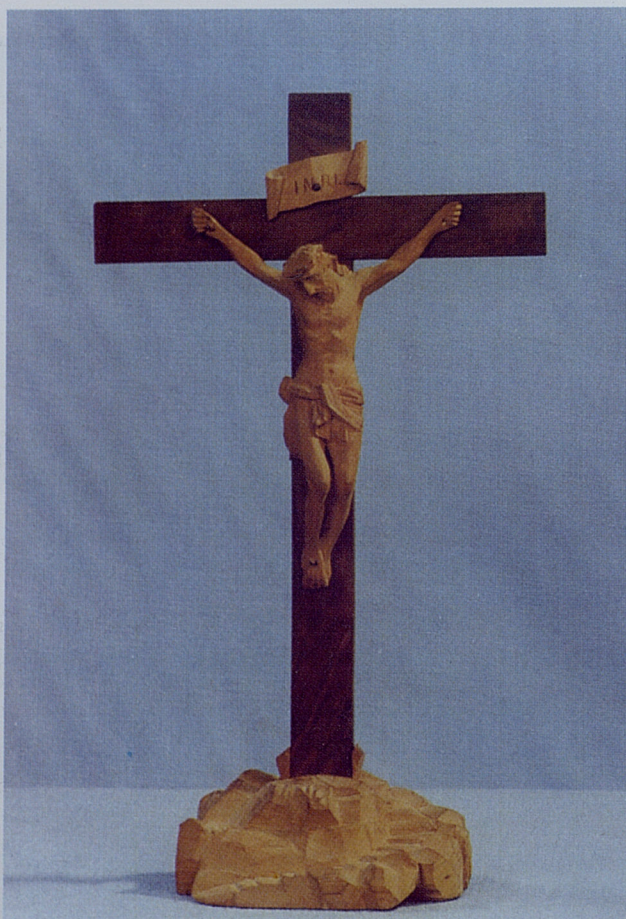
Talles de fusta policromades

Santcrist: 43x30,5x7,5 cm.; Nin Jesús: 15x7x6 cm.

Segle XVIII

Can Ripoll

És una mostra singular d'una devoció molt estesa que unia, ja a partir de narracions apòcrifes, la infantesa de Jesús amb la seva Passió.

45

MIQUEL FERRER TOUS

Sant Crist (d'en cristet)

Talla de fusta

15x10x3 cm.

1939

Col.lecció de Josep Coll Terrassa

És una peça artesanal del cèlebre escultor manacorí, que pel seu treball va rebre el malnom d'"en cristet". Miquel Ferrer nasqué a Manacor el 1860 i hi morí el 1939. Aquesta imatge li fou encarregada per Bernat Coll Barrios i va ser beneïda el 1939 pel prior dels dominics de Manacor P. Emeterio Díez.

46

JOSÉ M. AGUILAR COLLADOS

Sant Crist mort a la creu

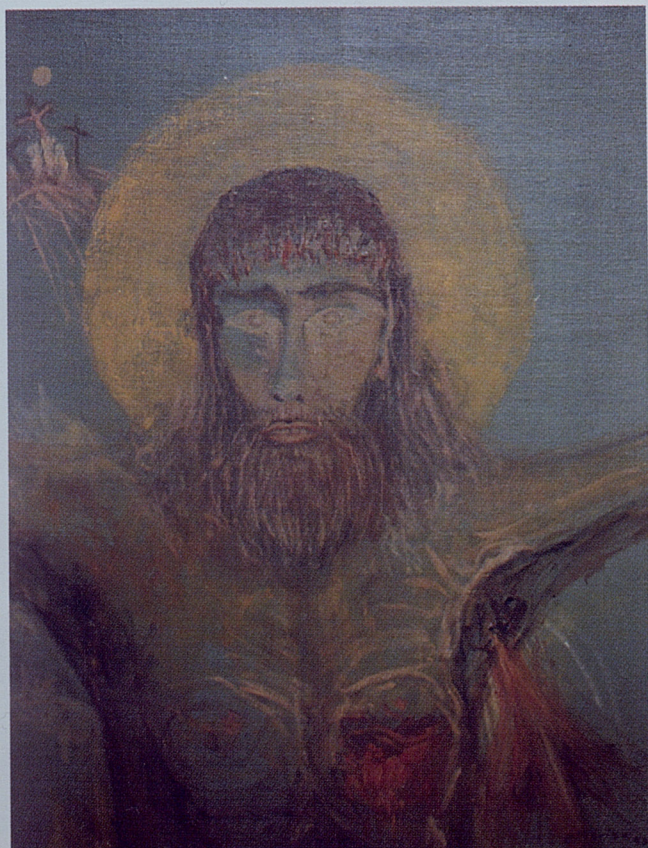
Bronze

57x47x9 cm.

Devers 1970

Església de Sant Bartomeu

L'autor unia al seu art una profunda vida espiritual i contemplativa; trespava camins innovadors en l'art sacre. Professà en l'Orde de Sant Jeroni i passà els últims anys de la seva vida (1965-1992) al monestir inquer de Sant Bartomeu, on realitzà també una notable obra escultòrica, de la qual mostram 5 peces en aquesta exposició. Es conserven a algunes esglésies i cases religioses de Mallorca còpies d'aquest santcrist, on Jesús és representat mort plàcidament a la creu.

47

ANTONI ROVIRA RAMIS

Sant Crist verd de l'esperança

Oli sobre tela

92x73 cm.

1993

Capella de la Posada dels Olors (Residència d'Artà)

Antoni Rovira (Inca 1938) és un dels pintors amb més fama de la nostra ciutat. Dedicat sobretot a la pintura paisatgística, trobà un moment d'inspiració per plasmar tot el verd de l'esperança que infon la imatge del Crucificat.

48

ANÒNIM

Sant Crist del Davallament

Talla de fusta policromada

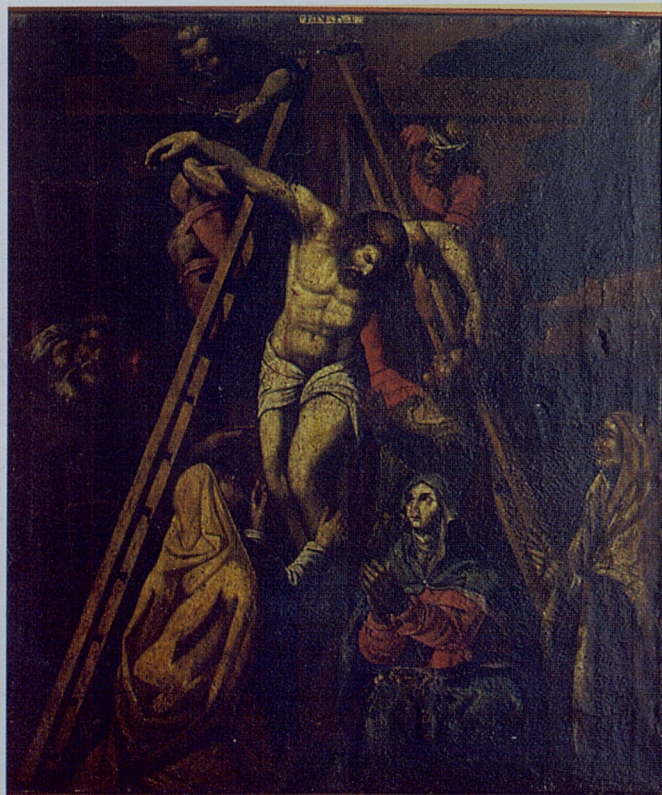
117x120x24,5 cm.

Segle XV

Església parroquial de Santa Maria la Major

Aquest joia del patrimoni artístic inquer és tal volta el sant-crist més antic per al Davallament que conservam a Mallorca. La confraria del Sant Crist d'Inca la feia servir per a la representació del Divendres Sant a vespre i la portava a la processó.

Ha estat restaurat el 1995 per José M. Pardo, amb el patrocini de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear.

49

ANÒNIM

Davallament de Jesús

Pintura a l'oli sobre taula

101x85,5 cm.

Segle XVII

Convent de Germanes de la Caritat

50

ANÒNIM

Creu processional

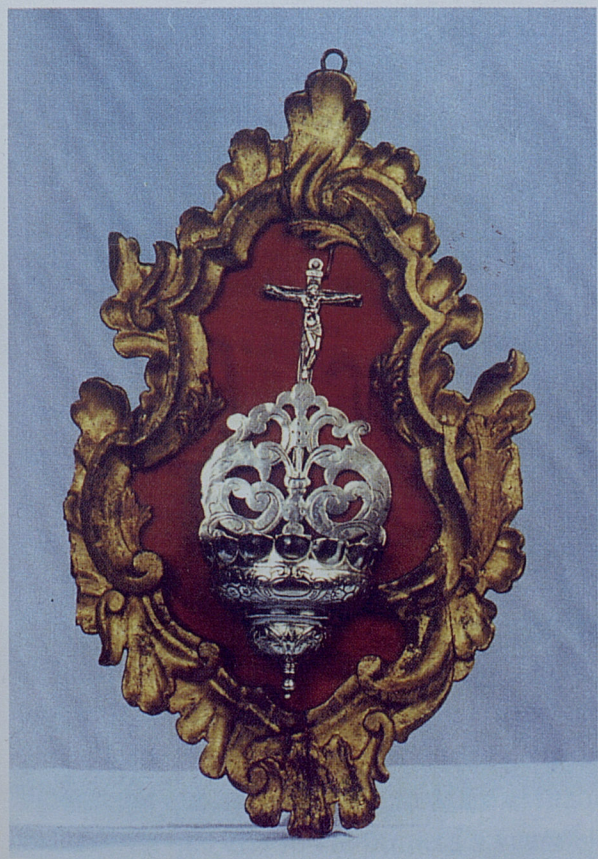
Argent blanc repussat i cisellat

61,5x34x3 cm.

Inicis del segle XVIII

Església parroquial de Santa Maria la Major

Ha estat restaurada el 1995 per Alfred Soberats, amb el patrocini de "Sa Nostra", Caixa de Balears.

51

ANÒNIM

Pila d'aigua beneïda amb santcris

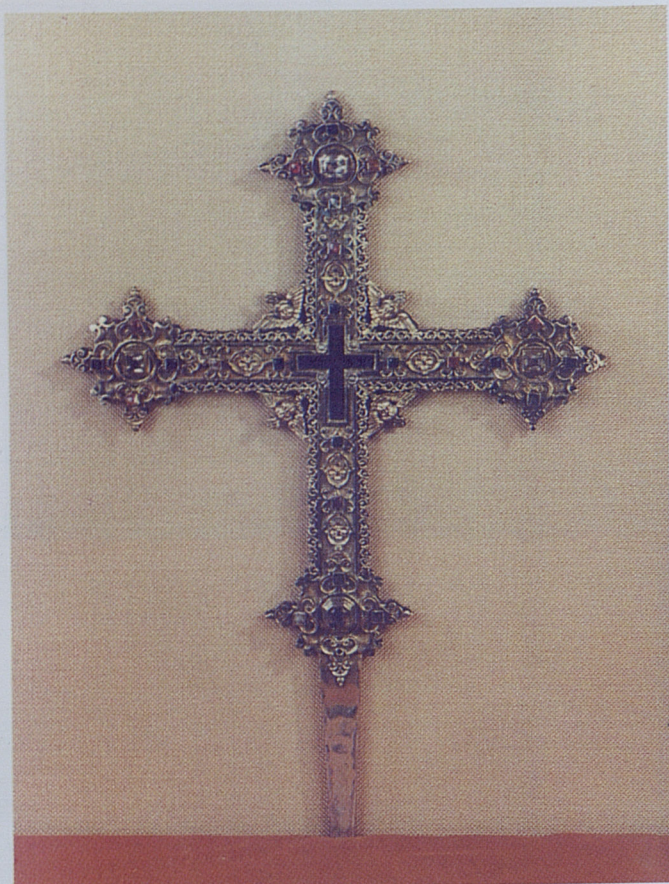
Argent blanc repussat i cisellat. Marca de Mallorca

25x10,5x5,5 cm.

Segle XVII

Can Ripoll

52

ANÒNIM

Vera Creu

Alpaca daurada i gravada amb pedreria
39x34,5x1,5 cm.

Relíquia de fusta de la vera Creu: 6x5 cm.

Reliquiari: segle XIX

Església parroquial de Santa Maria la Major

La Vera Creu a la parròquia d'Inca és esmentada en la visita pastoral del bisbe Juan de Santander el 1634: hi havia un peu de plata sobredaurada on es posava la custòdia del Santíssim o la Vera Creu. La visita del bisbe Tomàs de Rocamora (1646) inventaria "una cruz de plata sobredorada y gravada con pedrería muy curiosa para sacar la santa vera cruz". Diego Escolano el 1659 la trobà "recondida en un armari gran dins la sagristia"; així mateix el bisbe Bernat Cotoner el 1673. També surt a la visita de Pere d'Alagó (1686), de La Portilla (1704). El bisbe Garrido de la Vega (1764) fa notar que la Vera Creu no té autèntica: "sólo la inmemorial", tal com Pedro Rubio el 1780. Es veu que es degué fer malbé l'antic reliquiari de plata sobredaurada i es va encarregar l'actual.

III

RESSUSCITÀ PER NOSALTRES

Pascua florida

Ja els nostres llavis poden entonar a plaer l'**al.leluia** festiu i exultant! Ja som a Pasqua!

¿No heu sentit avui matí l'alegre repicar de campanes tocant a **Glòria**? Ah! Era l'anunci que Crist, vençant la mort i l'infern, havia ressuscitat ja, triomfant i gloriós ... Era l'eco vibrant de la gran victòria de Jesús, que fa vint segles repeteix la humanitat redimida ... Era la invitació que, amb les seves veus argentines, ens feien perquè ens preparàssim a celebrar la festa de la nostra llibertat, la festa del nostre rescat! Pareixia sentir-se encara, mesclat amb elles, el ressò harmoniós de les veus angèliques, quan donaren la felicitat nova: **Surrexit, non est hic!**

“Crist ressuscitant d'entre els morts -ha dit sant Pau- ja no morirà més: la mort jamai tindrà domini algun damunt ell” (Rm 6,9).

I això que s'ha escrit de la persona física del Senyor, tindrà lloc en la seva personificació vivent i perenne: l'Església catòlica. Ah no! L'Església no morirà mai. ... La victòria que Jesús conseguí en el sepulcre segueix encara i seguirà fins a la consumació dels segles.

Crist idò ha vençut! Al.leluia, al.leluia! Amb els nostres cors plens de sant entusiasme, diguem també amb l'Església santa: ¡Aquest és el dia que féu el Senyor: Alegrem-nos i gaudiguem en ell! (Salm 117, 27).

JOSEP AGUILÓ

La veu d'Inca, any I,n.14,3

abril 1915, p.1.

“El Messies havia de patir per entrar a la seva glòria” (Lc 24,25). La Passió i la mort en creu de Jesús esclata en la glòria de la resurrecció. El Pare acull per l'Esperit Sant el darrer alè del seu Fill que mor crucificat i el fa entrar en la seva glòria, fa compartir a l'home Jesús la seva Vida, l'entronitza “com a Fill poderós de Déu en virtut de la seva resurrecció d'entre els morts” (Rm 1,4) i el fa aparèixer gloriós a les dones i als homes deixebles, el matí del primer diumenge cristià.

Inca ha contemplat en el seu art Jesucrist Ressuscitat, amb la convicció arrelada de la fe i en l'exultant processó de l'Encontre entre el Senyor i sa Mare santíssima. Ja els mestres Mateu Llopis havien unit, en bella pintura, l'enterrament i la resurrecció del Senyor. El P. José M. Aguilar ens ha deixat imatges de Jesucrist elevant-se gloriós des de la creu. Que és, de vitenca i clamorosa, a Inca la Processó del Ressuscitat que surt a camí a sa Mare el matí de Pasqua! Des del Puig d'Inca, santa Maria Magdalena ens recorda que ella fou la primera a veure el bon Mestre ressuscitat.

53

JOSÉ M. AGUILAR COLLADOS

Sant Crist elevat de la terra

Bronze

87x78x18 cm.

1969

Monestir de monges jerònimes de Sant Bartomeu

Al P. Aguilar l'atreia profundament la unitat del Misteri Pasqual: mort i resurrecció de Jesús, tan ben expressada en les paraules de Crist: "Jo, quan seré enlairat de la terra, atrauré tothom cap a mi" (Jn 12, 32). Aquesta afirmació i l'enlairament de l'home fins a la lluna de 1969 li donaren la idea de cisellar aquest santercrist.

54

JOSÉ M. AGUILAR COLLADOS

Crist ressuscitat des de la creu

Bronze

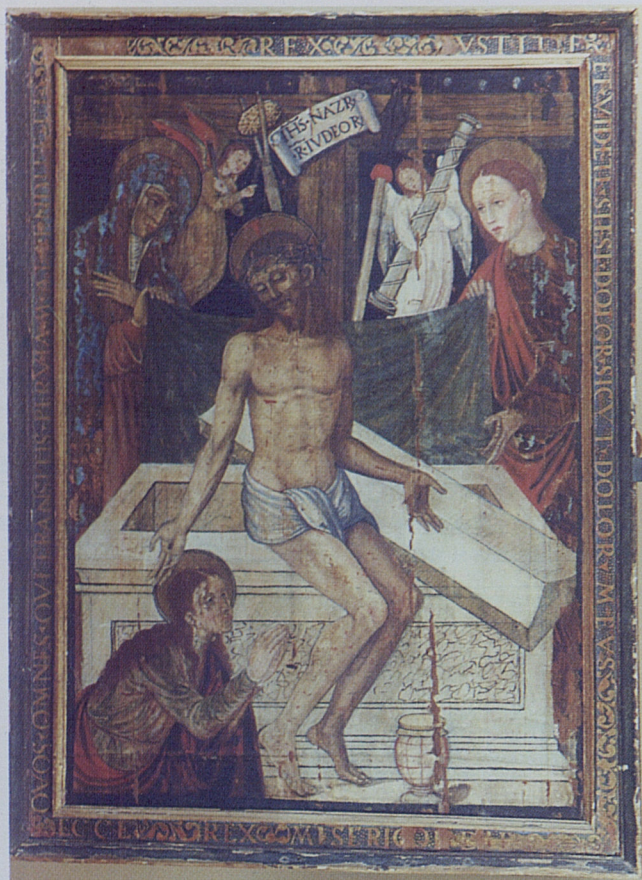
29,5x18,5x4,5 cm.

Devers 1975

Col·lecció de Pere-Joan Llabrés

Prosseguint en la seva contemplació del Misteri Pasqual, el P. Aguilar va plasmar així Jesús enlairat des de la Creu: mort i Vida es veuen en perfecta continuïtat, la Creu és exaltació de Crist i inici de la vida de la Glòria. Aquest santercrist és precedent i inspiració del que va cisellar el mateix P. Aguilar el 1977 per a presidir l'altar major de la parròquia de Santa Catalina Tomàs de Palma, que és expressió cabdal de la teologia litúrgica actual, centrada en el Misteri de la Pasqua del Senyor.

55

MATEU LLOPIS, júnior

Crist a la tomba

Tremp sobre tela encolada sobre taula

122x89 cm.

Devers 1583-1584

Monestir de monges jerònimes de Sant Bartomeu

És una obra paral·lela a l'Ecce Homo (figura n.20), realitzada per a devoció de les monges. Jesús seu sobre el sepulcre obert, mentre sa Mare i sant Joan aguanten darrere ell una tela; Maria Magdalena és agenollada amb el vas de perfum a devora. Al fons es veuen la creu i els instruments de la Passió, sostinguts per dos àngels. És una bella plasmació de la continuïtat entre la mort, la sepultura i la resurrecció de Jesucrist.

Va ser restaurat el 1991 pel Servei de restauració de béns mobles de la Generalitat de Catalunya, sota la direcció de Josep M. Xarrié.

56

ANÒNIM

Crist ressuscitat

Talla policromada i vestit de seda

120x63x30 cm.

Segle XVIII

Església parroquial de Sant Domingo, procedent de la de Santa Maria la Major

És la talla que presidia la processó de l'Encontre la matina-
da de Pasqua fins que fou retirada pels volts de 1950 i cedi-
da a Sant Domingo. És una imatge artesanal que segueix la
tradició mallorquina d'aquests tipus de figures pasquals. Fa
parella amb la Mare de Déu de Pasqua, l'altra imatge de la
processó de l'Encontre, maniquí vestit de roba que també
fou retirada de la dita processó el 1950. Aquesta imatge de
Maria fou obrada entre els anys 1757 i 1759; la imatge del
Ressuscitat deu ser també d'aquests anys.

57

ANÒNIM

Crist ressuscitat

Talla de fusta amb vestit de domàs

50x28x8 cm.

Segle XVIII

Església parroquial de Santa Maria la Major

58

MATEU LLOPIS, sènior

Noli me tangere: el Ressuscitat i Maria Magdalena

Oli sobre taula

73x79 cm.

Devers 1578

Monestir de monges jerònimes de Sant Bartomeu

Devia formar part del retaule major de la Puríssima, sant Bartomeu i sant Jeroni, a la predel·la o a l'àtic, l'obra major dels Llopis en el monestir inquer que és a punt també de ser restaurada. La figura de Maria Magdalena devia recordar a les monges el seu sojorn al puig d'Inca des de 1530 a 1538. Aquesta taula, en pèssim estat de conservació talment que no fou reproduït fotogràficament al catàleg dels López de 1988, ha estat restaurada per Roser Alomar el 1995, amb el patrocini del Consell Insular de Mallorca (Comissió de Cultura i Patrimoni).

IV

CONVIU AMB NOSALTRES

A Jesús sacramentat

No convida a plorar la vostra taula,
taula dels forts, de nodriment diví,
on hi deixau sentir vostra paraula,
benaurança dels justs al gran festí.

Amb vós estant, cal mística alegria
i portar vesta blanca, nupcial,
ofrenes de cor net, vots d'amor pia
i cants d'agraïment en to pasqual.

Mes jo, Senyor, hi port plany i tristesa ...
L'alegria del Sant de la Pobresa
no traspasa mon cor tot esllanguit,

que, en vostra taula i tot, massa baix canta
la vostra voluntat tres voltes santa
per merèixer el goig de l'esperit.

MIQUEL DURAN
any 1930, a *Poesies*, p.164

El Ressuscitat aplega totd'una els deixebles, dispersats per l'escàndol de la creu. Els parteix el pa com ho va fer just abans d'entrar a la Passió en el darrer sopar, instituint el sagrament màxim del seu amor en què donà el seu Cos i la seva Sang com a menjar i com a beguda, convit de la nova Pasqua, invitació a compartir a la terra el Pa i la Vida del Regne del cel. Jesucrist ressuscitat roman "Déu-amb-nosaltres", cada dia fins a la fi del món (cf Mt 1,23; 28,20).

El poble cristià ha celebrat i ha adorat, al seu bell mig, en el cor, l'Eucaristia. Ha recollit en calzes la beguda de la salvació. Ha adorat, amb contemplació angèlica, aquest Pa baixat del cel que ha posat entre nosaltres el seu tabernacle: a l'urna de la Casa Santa, al sagrari de cada dia; l'ha passejat triomfalment en la processó del Corpus, l'ha enaltit i l'ha pregat en les solemnitats eucarístiques.

59

ANÒNIM

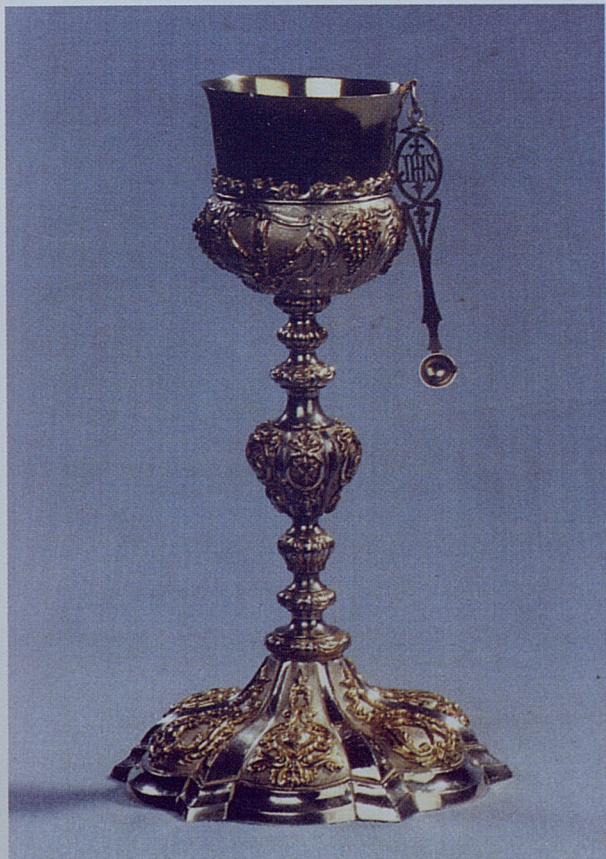
El Salvador

Oli sobre tela

107x78 cm.

Segle XVII

Col.lecció Garcias Palou

60

ANÒNIM

Calze

Argent blanc amb ornamentació sobredaurada

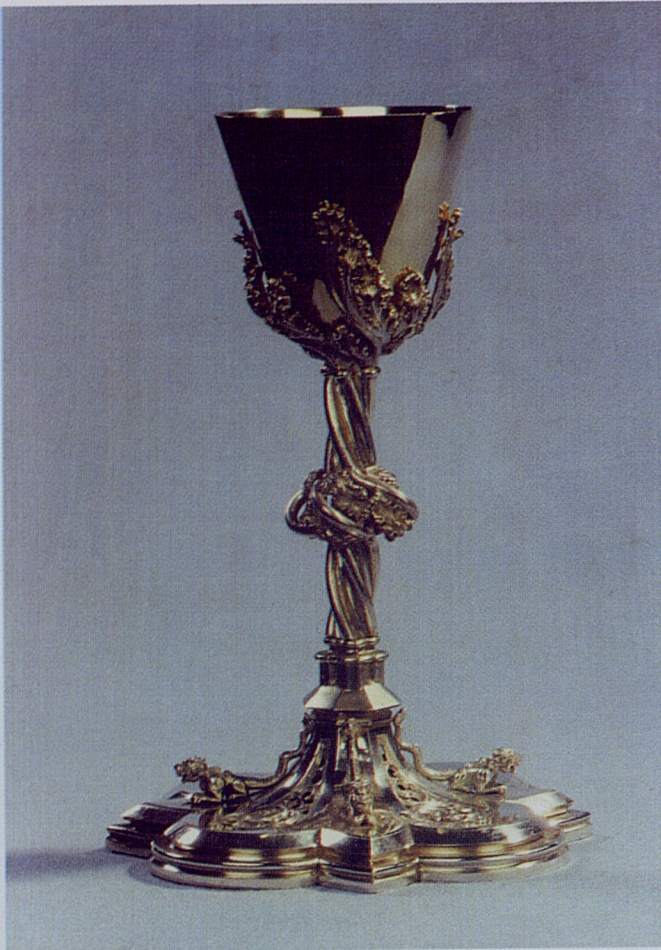
28,5x16x8,5 cm.

1795

Església de Sant Bartomeu

És una peça barroca prou interessant, ornada amb les armes de Crist (instruments de la Passió); hi figuren també el Cor de Jesús i el Cor de Maria traspasat amb set espases.

61

ANÒNIM

Calze

Argent blanc repussat i cisellat

26x17x9 cm.

1926

Església parroquial de Santa Maria la Major

La data de 1926 la duu gravada a l'interior del peu, com també "Rayó Párroco de Inca". És una donació del rector Francesc Rayó a la parròquia nadiua que regí des de 1920 fins a la seva mort el 1943. És d'estil neo-gòtic.

62

ANÒNIM

Calze

Argent sobredaurat cisellat i repussat

24,5x13,5x8 cm.

Segle XX, inicis

Església parroquial de Santa Maria la Major

A la part interior del peu duu gravada la data de 1928 i el nom del bisbe Gabriel Llompart i Jaume, fill d'Inca (1862), que rebé l'ordenació episcopal el 1918. Regí la diòcesi mallorquina des de 1925 fins a la seva mort el 1928, any en què la parròquia nadiua heretà el calze del seu fill il·lustre. És d'estil barroc rococó.

63

ILDEFONS SERRA

Calze

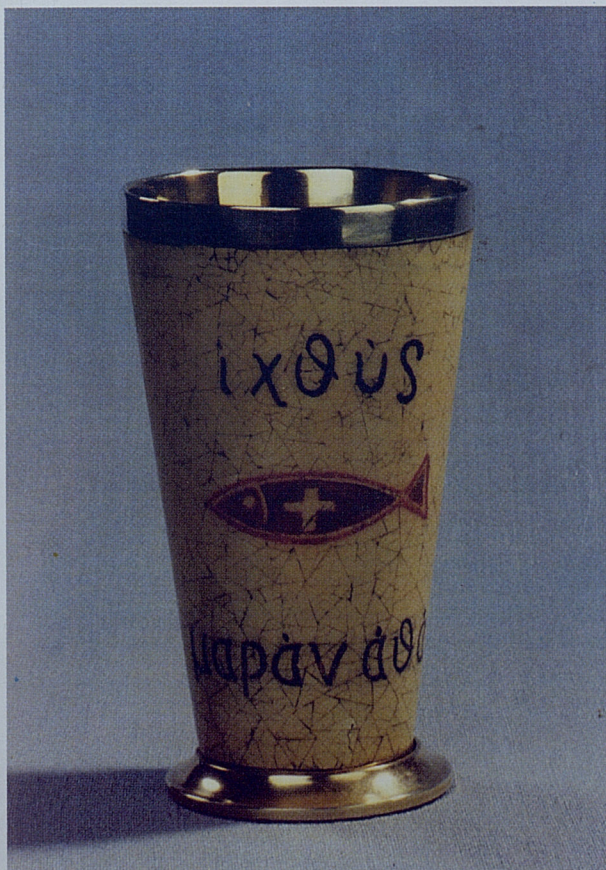
Argent blanc gravat

21x13x8 cm.

Segle XX

Església de Sant Bartomeu

L'obra és de taller barceloní, neogòtica amb elements modernistes. És un llegat de Mn. Arnau Seguí (m. 1984).

64

JOSÉ M. AGUILAR COLLADOS

Calze

Estructura metàl·lica, copa sobredaurada a l'interior, ornamentació de closques d'ou i dibuixos pintats

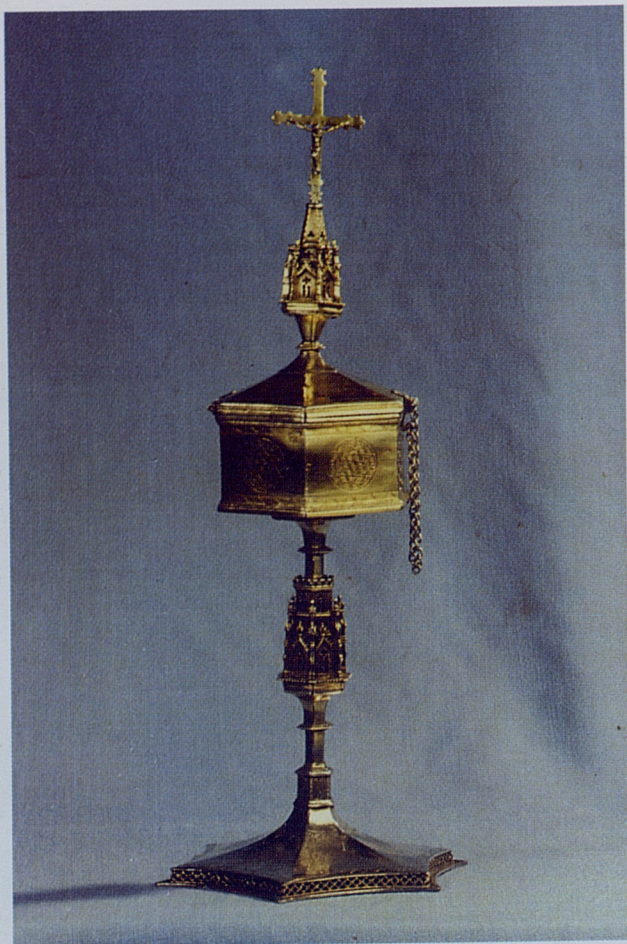
16x7,5x9 cm.

Devers 1966

Església de Sant Bartomeu

És una mostra de les inquietuds innovadores del monjo jerònim en la utilització d'un material tan singular com la closca d'ou, amb finalitats simbòliques (l'ou símbol de la vida). El calze duu gravades les paraules grega IXTHIS (peix) i hebrea MARANATHA (veniu, Senyor) amb pintura vermella.

65

ANÒNIM

Píxide

Argent sobredaurat amb elements de fusa i cisellats de motius geomètrics

51,5x20,5x20,5 cm.

Finals del segle XIV

Església parroquial de Santa Maria la Major

És inventariada a la visita pastoral del bisbe Juan de Santander de 1634: "custodia de pie de plata sobre dorada para combregar a los enfermos de la villa". En la visita del bisbe Francisco A. de la Portilla (1704) s'esmenta "la custòdia de plata qui serveix per aportar el viàtich a los malalts de dins la vila". Ha estat exposada a Inca (1992) i a Palma (1993).

66

ANÒNIM

Copó

Argent blanc cisellat

43x17x16 cm.

1691

Església parroquial de Santa Maria la Major

Aquest copó barroc porta a la copa gravats les imatges del Sant Crist i de Santa Maria i els escuts d'Inca i de Mallorca; també la data.

67

ANÒNIM

Capsa porta-viàtic

7x3 cm.

Argent blanc cisellat

1691

Església parroquial de Santa Maria la Major

Del mateix estil del copó anterior; porta a la coberta l'escut d'Inca: el ca sobre les barres i just davall, la data de 1691.

68

MIQUEL BENEJAM LLUCH

Primera comunió

Oli sobre tela

34x26 cm.

1976

Col.lecció particular de l'autor

És una ofrena commemorativa de l'autor, nascut a Ciutadella (1943) i establert a Inca des de 1978, per a les seves dues filles en la seva primera comunió (1976).

69

ANÒNIM

Porta-viàtic

Fusta daurada, argent cisellat, vellut

26x20x7 cm.

1783

Església parroquial de Santa Maria la Major

Servia per portar el viàtic fora de la vila, penjat pel coll del capellà. A l'interior duia una cavitat per a les hòsties i una altra per als sants olis de la unció. Va datada a la part posterior sobre l'argent.

70

ANÒNIM

Urna-tomba de Casa Santa

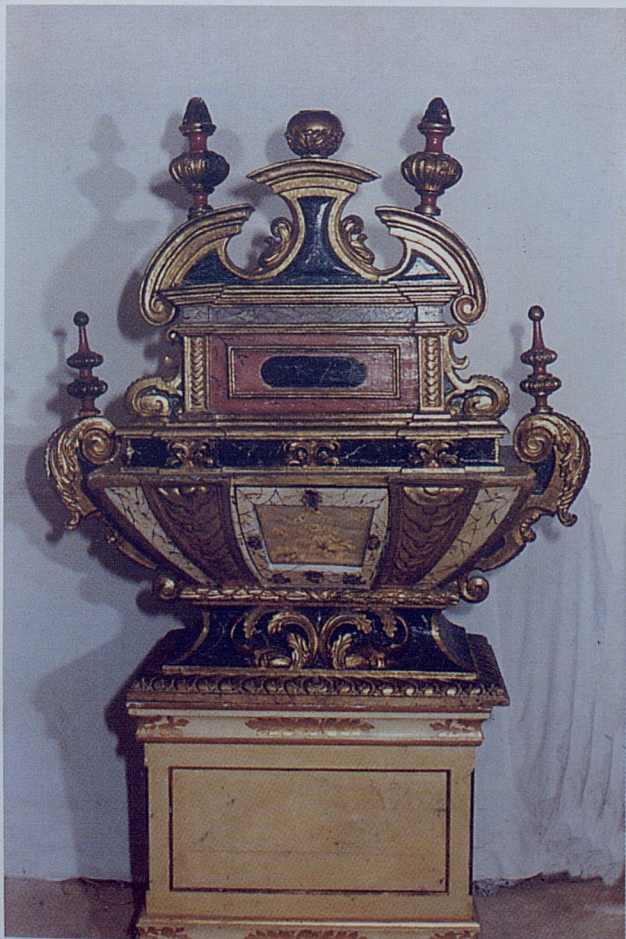
Fusta daurada i policromada

59x55,5x31 cm.

1616

Església parroquial de Santa Maria la Major

És un exemplar molt significatiu del concepte de la reserva del Santíssim entre la missa de la Cena del Senyor, del Dijous Sant, i l'acció litúrgica del Divendres Sant. El Cos del Senyor era dipositat a una "tomba" (l'urna nostra és un autèntic sarcòfag renaixentista) que era el centre de la "Casa Santa", figuració ideal de la basílica del Sant Sepulcre de Jerusalem.

71

ANÒNIM

Urna de Casa Santa

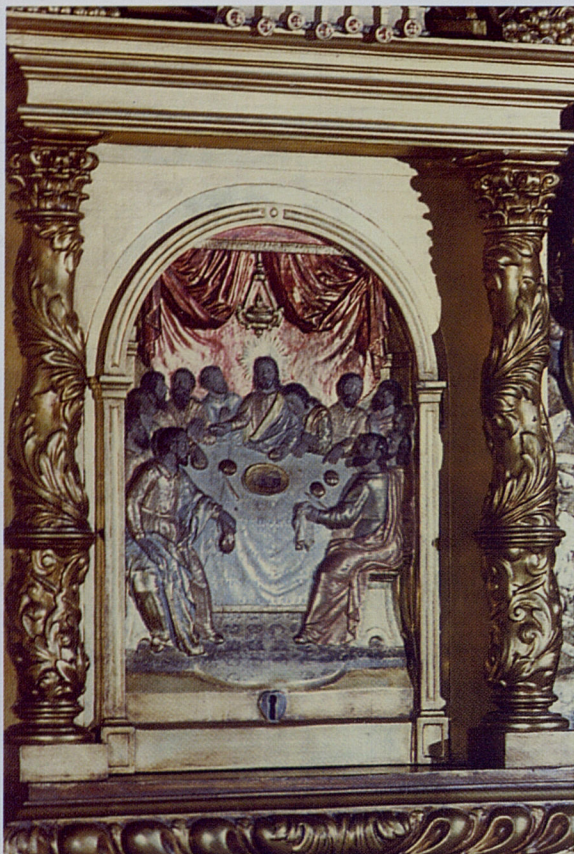
Fusta daurada i policromada

119x116x60,5 cm.

Segle XVII, finals

Església de Sant Bartomeu

72

JAUME BLANQUER

Porta del sagrari: l'última Cena

Fusta daurada i policromada

45x26,5x2 cm.

Devers 1620

Església parroquial de Santa Maria la Major

Aquesta porta de sagrari és ben consemblant a la figura central del retaule del Corpus Christi de la Seu (començat el 1626), com ja va fer notar Joaquim M. Bover. Jaume Blanquer treballà en la torre-campanar d'Inca pels volts de 1620. El sagrari actual de la parròquia major, construït a finals del segle XIX, ha conservat venturosament aquesta preciosa joia (Llegiu p. 29).

73

ANÒNIM

Àngels adoradors

Fusta daurada i policromada

Àngel de la dreta: 66,5x30,5x22 cm.

Àngel de l'esquerra: 65x32x24 cm.

Segle XVI

Església de Sant Bartomeu

74

ANÒNIM

Custòdia

Argent repussat i cisellat; parcialment sobredaurat, joiells tradicionals aplicats

131x44x35 cm.

Segle XVII

Església parroquial de Santa Maria la Major

Custòdia-retaule monumental de línies arquitectòniques barroques. El peu, creuat, porta blasons amb les armes de Crist i les de la vila d'Inca, les quals es reproduïxen al nus. El vericle presideix una punta de retaule, flanquejat per dos àngels adoradors i portadors de raïms i espigues. Si és una custòdia que "mallorquineja", és ben inquera pel nostre escut quatre vegades repetit.

75

ANÒNIM

Custòdia

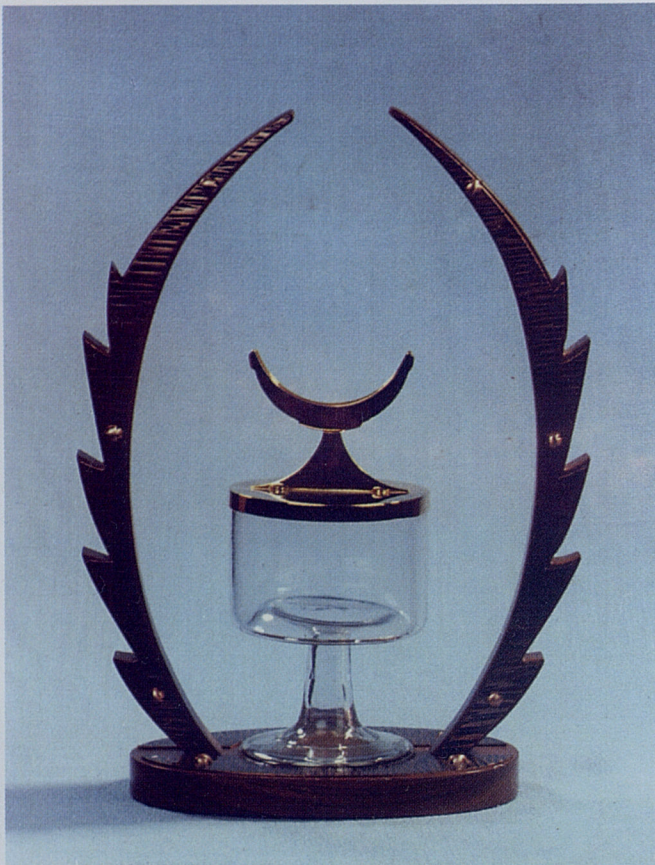
Llauté sobredaurat, repussat i cisellat, element de fusa i pedreria

85x50x19 cm.

Segle XVIII

Església de Sant Bartomeu

76

JOSÉ M. AGUILAR COLLADOS

Custòdia per a les dues espècies

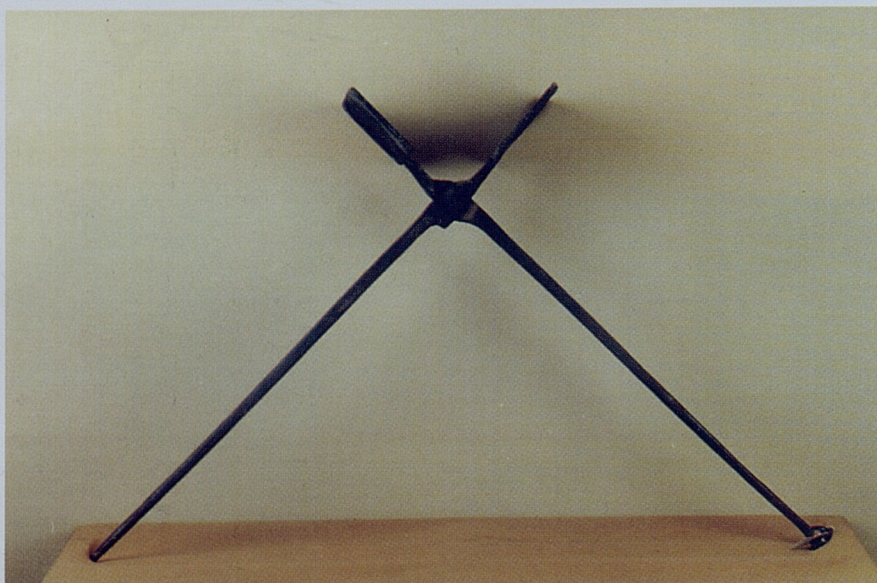
Or i vidre, fusta i aram cisellat

37x26x13 cm.

Devers 1985

Església de Sant Bartomeu

Arriscada i innovadora composició del P. Aguilar per l'enginy d'exposar l'hòstia en un vericle d'or i el vi consagrat en un vas de vidre transparent.

77

ANÒNIM

Hostier

Ferro

88x23 cm.

Segle XIX

Església parroquial de Santa Maria la Major

Instrument manual, que solia existir a totes les esglésies, per fabricar hòsties. El de la nostra parròquia major en fabricava dues de grosses i dues de petites en cada estreta.

78

ANÒNIM

Casulla blanca

Seda brodada amb fils d'or i de seda

107x74 cm.

Segle XIX

Església parroquial de Santa Maria la Major

79

ANÒNIM

Humeral

Seda brodada amb fils d'or i de seda

Diàmetre 40 cm.

Segle XIX

Església parroquial de Santa Maria la Major

80

MIQUEL ARCAS PONS (Disseny)

SOR MODESTA CIFRE I SOR LLEONÍSSIA
FORNÉS (Brodar)

Tàlem

Seda amb fils d'or i de seda

295x252 cm.

1929

Església parroquial de Santa Maria la Major

Pel maig de 1929, per iniciativa de Dona Francisca Mir, dues Germanes de la Caritat amb ex-alumnes del Col·legi brodaren un tàlem que fou estrenat per la processó del Corpus d'aquell any. Porta data de 30 de maig de 1929. Sor Modesta era nascuda Antònia Cifre Martí (Pollença 1878-Sineu 1955) i Sor Lleoníssia era Maria Fornés Femenias (Artà 1880-Felanitx 1933). Dissenyà els dibuixos l'artista escultor i pintor Miquel Arcas Pons (Palma 1876-1953).

81
ANÒNIM
Encenser
Argent blanc i retallat
69x8x13 cm.
Segle XVIII
Església parroquial de Santa Maria la Major

82
ANÒNIM
Bacines del Santíssim
Llautó i argent gravat
Dreta: 15x25 cm. diàm.
Esquerra: 16x24,5 cm. diàm.
Església parroquial de Santa Maria la Major

83

BARTOMEU PAYERAS TORTELLA

Sagrat Cor de Jesús

Oli sobre tela

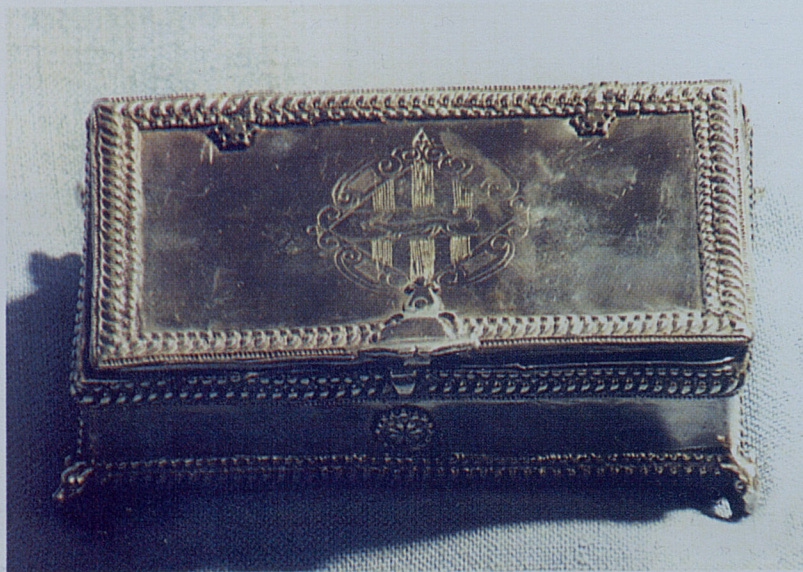
81x54 cm.

1942

Col.lecció de Magdalena Thomàs Payeras

La devoció al Cor de Jesús, molt vinculada al culte eucarístic, arrelà ferm a Inca, que li dedicà una capella a la parròquia el 1895. L'Apostolat de l'Oració ha estat pol·lent fins als anys 60.

Hem triat aquesta pintura de Bartomeu Payeras (Inca 1870-Palma 1948) per deixar constància d'un corrent devocional ben viu entre els feels de la nostra ciutat.

84

ANÒNIM

Crismera

Argent blanc gravat

3,5x13x9 cm.

1628

Església parroquial de Santa Maria la Major

L'exposició "Jesucrist a l'art inquer" (Pasqua 1996) i l'edició d'aquest catàleg tenen la finalitat, que ja inicià l'exposició d'art marià a Inca (1992), de catalogar i fer conèixer el patrimoni artístic religiós que ens ha llegat la nostra història. Singularment volem destacar que, amb motiu de la present exposició, s'han restaurat 18 obres que corresponen a les peces dels números 2, 3, 4, 9, 11, 14, 15, 16, 32, 34, 35, 38, 43, 48, 50, 58. És un conjunt format per 11 talles, 9 pintures i una peça d'orfebreria. Encara una talla i dues pintures (n. 20, 41, 54) hi són presents que foren restaurades anteriorment.

Aquestes restauracions han estat possibles gràcies al suport de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear, al Consell Insular de Mallorca (Comissió de Cultura i Patrimoni), a l'Ajuntament d'Inca, al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, a "La Caixa" i a "Sa Nostra".

Aquest catàleg es clou amb el propòsit de continuar la tasca de conservació i promoció del patrimoni artístic, cultural i històric de la nostra ciutat; per això resta obert a una altra catalogació i exposició d'un tercer cicle religiós, el dedicat als Sants, que completaria el panorama històric del nostre art sacre.

AQUEST CATÀLEG DE L'EXPOSICIÓ
"JESUCRIST A L'ART INQUER"
S'ACABÀ D'ESTAMPAR ALS OBRADORS DE
GRÀFIQUES MALLORCA
D'INCA
EL 25 DE MARÇ DE 1996
SOLEMNITAT DE L'ANUNCIACIÓ DEL SENYOR

